

Літвін

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

№ 18 (4409) 4 мая 2007 г.

У нумары:

Галоўнае — гаварыць людзям праўду

Інтэрв'ю з Георгіем Молчанам, старшынёй Мінскага гаркама прафсаюза работнікаў культуры

Стар. 4

«Адкрыты рынг» Івана Сабілы

Пра расійскага пісьменніка, раман якога вылучаны на прэмію Саюзнай дзяржавы

Стар. 7

Сагрэтыя дружбай былі

Сяброўскія стасункі і ўзаемаадносінны Янкі Купалы і Якуба Коласа

Стар. 12

«Рэч Паспалітая двух народаў — першы Еўрасаюз у Еўропе!»

Ян Забродскі — кіраўнік Дома славянскай культуры ў Варшаве — разважае пра славянскую ідэю

Стар. 13

Ён не памрэ, пакуль яго любім...

Светлая памяць Алеся Пісьмянкова патрабуе праўды і шчырасці

Стар. 14

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 4500 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 5800 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Льготная падпіска: 1 месяц — 4700 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Святочныя абсягі мая

На календары — май. Што абяцае нам гэты рамантычны вясновы месяц? Росквіт абуджанай, памаладзелай прыроды. Акрылены лад наваколя, напоўненага сонечным цяплом, свежым, вольным ветрам, водарам садоў, спевамі птушак і — прадчуваннем лірыкі лета. А яшчэ, як слушна ў нас кажучь, май на святы багаты.

Асабліва шчодрая на знамянальныя і святочныя дні яго першая дэкада. Май і пачынаецца, паводле даўняй традыцыі, адметна: Святам працы, гістарычна звязаным з Міжнародным днём салідарнасці працоўных свету. Амаль следам за Першамаем, 3-га, адзначаецца Сусветны дзень свабоды друку. А вось беларускі календар нагадвае, што менавіта 3 мая 1977 года ў Мінску пачалося будаўніцтва метрапалітэна: юбілей...

Нават без падказкі календара мы памятаем, што заўтра — Дзень друку, а 7 мая — прафесійнае свята ў работнікаў радыё, тэлебачання і сувязі. Сусветны дзень Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца прыпадае на 8-га: ён сімвалічна папярэдняе дарагой для мільёнаў людзей даце, звязанай з заканчэннем страшнай вайны і вызваленнем чалавечтва ад гітлераўскай навалы, — свяшчэннаму для нас дню Вялікай Перамогі.

Задумаўшыся над сэнсам гэтых адметных дат і святаў, паспрабаваўшы знітаваць шэраг нагод, ідэй, настройў, традыцый і фактаў у нешта адно, міжволі зробіш выснову, што май — у самым шырокім гуманітарным сэнсе — месяц жыццядайных падзей, час нараджэння свежых задум, новых камунікатыўных праектаў, перспектывных агульначалавечых стасункаў.

Нездарма з гэтым часам звязана і нараджэнне такой добрай традыцыі нашых дзён, як правядзенне штогадовай Міжнароднай спецыялізаванай выстаўкі «СМІ ў Беларусі». Сёлета яна ладзіцца ўжо адзінаццаты раз.

Аповед пра найбольш адметныя падзеі, што адбыліся падчас працы выстаўкі, — яшчэ наперадзе. Але ўжо сёння можна гаварыць пра яе як пра адну з найбольш значных акцый у грамадска-палітычным, культурным, духоўным жыцці нашай краіны.

Як вядома, выстаўка арганізаваная Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь пры падтрымцы Міністэрства замежных спраў нашай краіны, Мінскага гарадскога выканкама, Беларускага саюза журналістаў, Нацыянальнага выставачнага цэнтру «БелЭКСПА» ды інш. Мэта — умацаванне і развіццё міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы інфармацыі і камунікацыі, спрыянне інтэграцыі Беларусі ў сусветную інфармацыйную прастору, далейшая папулярызацыя аічынных друкаваных, аўдыёвізуальных і электронных СМІ. Ці трэба казаць, наколькі важна для рэдакцыйных калектываў выкарыстаць унікальную магчымасць — прадставіць плён сваёй працы калегам і шырокай грамадскасці на гэтых адзіных аглядзінах беларускай прэсы, тэле- і радыёканалаў, інфармацыйных агенцтваў!

Апроч таго, экспаненты (а іх — за сотню, і прадстаўляюць яны больш як 500 СМІ з Беларусі, Расіі, КНР, іншых краін) атрымліваюць магчымасць паўдзельнічаць у семінарах, «круглых сталах», прывесці прэзентацыі. Вельмі важна, што сёлета для журналістаў рэгіянальных электронных СМІ наладзілі семінар «Сучасны стан і перспектывы развіцця аічыннага тэлебачання». Надзённая акцыя — «Сродкі масавай інфармацыі ў абарону дзяцей». А як цэнтральную падзею арга-

нізатары выстаўкі вылучаюць II Беларускі інфармацыйны форум «Сацыяльная адказнасць сродкаў масавай інфармацыі». Ён праводзіцца сумесна з Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы пры падтрымцы Беларускага саюза журналістаў і Еўразійскай акадэміі тэлебачання і радыё. Сярод удзельнікаў форуму — каля 400 прадстаўнікоў СМІ, медыя-экспертаў, грамадскіх дзеячаў Беларусі, Расіі, іншых краін СНД, дзяржаў Балтыі, Кітая. Мяркуюцца, што рашэнні, прынятыя ўдзельнікамі форуму, паспрыяюць міжнароднаму інфармацыйнаму супрацоўніцтву, прынамсі, эфектыўнасці прафесійных стасункаў рэдакцый беларускіх СМІ з іншаземнымі партнёрамі.

Прыгожай падзей, якая завершыць заўтрашні дзень, будзе ўрачыстая шчыромніа ўзнагароджвання пераможцаў III Нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі «Залатая Ліцера». Імёны пераможцаў прагучаць на святочнай вечарыне, якая абудзіцца ў Палацы Рэспублікі.

Пакуль не пастаўлена заключная кропка ў гэтых радках, зазірнем у календар яшчэ раз: мы ж ледзь не забыліся пра самае старажытнае народнае вясновае свята. Юр'я! Звязаныя з ім прыгожыя абрады і рытуалы нагадваюць пра спрадвечныя сакральныя традыцыі беларусаў, якія даўно ўжо набылі шырокі метафарычны сэнс. Так, май сустрэлі — значыць, перазімавалі. Агледзелі ніву, замовілі слоўка на новы ўраджай — і за працу!

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: выстаўка «СМІ ў Беларусі» — падзея святочная і пазнаваўчая.

Фота К. Дробава

Беларуска-кубінскае свята

У ДOME дружбы адбылося святкаванне 15-годдзя беларуска-кубінскіх дыпламатычных стасункаў. Падчас урачыстасці ішла размова пра традыцыі і неабходнасць узмацнення міжнародных адносін Беларусі і Кубы.

Намеснік міністра замежных спраў Беларусі Віктар Гайсёнак адзначыў, што ўзаемавыгаднае партнёрства развіваецца па ўсіх кірунках: палітычным, эканамічным і культурным. Візіт Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі на Кубу ў верасні мінулага года даў імпульс беларуска-кубінскім стасункам. Выніковай была паездка на Кубу і прэм'ер-міністра краіны Сяргея Сідорскага.

“Пройдзе час, і міжнародная блакада, якой незаслужана паліваецца Куба, будзе знята. Рэспубліка Куба атрымае новы віток развіцця, і нашы эканамічныя і палітычныя сувязі будуць яшчэ больш трывалымі”, — выказаў спадзяванне Віктар Гайсёнак.

Надзвычайны і Паўнамоцны амбасадар Кубы ў Беларусі Амар Сянон Медзіна Кінтэра адзначыў, што існуе традыцыйнае сяброўства, якое звязвае краіны ўжо шмат гадоў. Сярод асноўных кірункаў перспектыўнага супрацоўніцтва Беларусі і Кубы амбасадар вылучыў турызм і медыцыну.

за падзеямі на Кубе, з добразычліваасцю і павагай прымалі кубінскіх студэнтаў, у ВНУ нават рэзка ўзраста цікавасць да іспанскай мовы і культуры. Фідэль Кастра прыязджаў у Беларусь і сустракаўся з Пятром Машэравым. Распад Савецкага Саюза, на жаль, унёс карэктывы ў адносіны паміж краінамі, узніклі некаторыя цяжкасці. Але сёння галоўная задача суполкі “Беларусь — Куба” — падтрымаць шчырыя, добразычлівыя адносіны паміж нашымі народамі”.

У якасці ганаровага госця на ўрачыстасці прысутнічаў кампазітар Ігар Лучанок, які таксама з’яўляецца членам суполкі “Беларусь — Куба”. Ён выканаў песні, прысвечаныя кубінскім героям, і падзяліўся ўспамінамі: “Я тройчы быў на Кубе. У 1991 годзе выступаў там на афіцыйным прыёме і граў на акардэоне песню пра Чэ Гевару. Пасля да мяне падыйшоў сам Фідэль Кастра і сказаў: “Ты такі ж мяцежны, як я”.

Завяршылася свята музычнымі выступленнямі навучцаў гітарыста Кірыла Успенскага, а цымбалісты з народнага ансамбля “Мілавіца” выканалі для гасцей урачыстасці беларускую і кубінскую музыку.

Саша ДОРСКАЯ

На здымку: Надзвычайны і Паўнамоцны амбасадар Кубы ў Беларусі Амар Сянон Медзіна Кінтэра.

Фота аўтара

5-ты год запар пры канцы мая ў Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага святкуюць дні славянскага пісьменства і культуры. Сёлета гэта будуць польскія, украінскія і беларускія дні.

Дні пісьменства ў Брэсце

На першы — польскі праект — запрошаны госці з Бяла-Падляскай гарадской публічнай бібліятэкі. Яны прывязуць з сабою выставу, прысвечаную земляку, уладжэнцу Брэсцкай вобласці літаратуры Юзафу Крашэўскаму. Плануецца, што матэрыялы, прывезеныя з-за мяжы, будуць экспанавацца ў Брэсце каля 2 месяцаў, за гэты час з імі знаёмяцца чытачы і актыўныя карыстальнікі бібліятэкі — з боку краязнаўцаў і гісторыкаў цікавасць да асобы Крашэўскага агромністая.

У дзень украінскай літаратуры сёлета мяркуецца прэзентаваць калекцыю кніг па гісторыі паўднёвай дзяржавы-суседкі, а таксама літаратуразнаўчыя выданні, частку сучаснай мастацкай літаратуры. Да ўдзелу ў святкаваннях далучацца прадстаўнікі пасольства, сябры ўкраінскага таварыства ў горадзе Брэсце.

Беларускі дзень прысвячаецца часопісу “Всемирная литература”. У рамках знаёмства з часопісам плану-

ецца прэзентацыя кнігі Юрыя Сапжкова “Точка невозврата”.

Мабільныя экспазіцыі ні ў якім разе не стануць выставамі-аднадзёнкамі: пасля прагляду ў галоўнай канферэнц-зале яны размесцяцца ў чыгальных залах.

Зазвычай у такія тэматычныя дні фонд бібліятэкі значна павялічваецца, бо падарункі робяць розныя арганізацыі, што ахвотна супрацоўнічаюць з кнігасховішчам, ды прыватныя асобы. Пры ўдзеле апошніх найбольш актыўна папаўняецца краязнаўчы адзел. Самыя каштоўныя набыткі апошніх год — 8 рукапісных папак Юльяна Нямцэвіча, якія перадаў у Беларусь яго нашчадак Вітольд Нямцэвіч з Польшчы. Свае скарбы — усё, што датычыць знакамітага роду, ён перадаў абласной бібліятэцы. Да Дня славянскага пісьменства і культуры, які святкуецца 24 мая, магчыма, з’явіцца іх друкаваная версія: — сродкі на будучую кнігу ўжо знойдзены.

Ірына ТУЛУПАВА

Пра гонар і самапавагу

Не так даўно глядзела перадачу па тэлебачанні. Расійскія журналісты апавядалі пра аднаго замежнага чалавека са знакамітага роду, які ціпер пражывае на тэрыторыі Беларусі. Спачатку расказвалі яго біяграфію, потым звярнуліся да сучаснасці. І тут прагучаў сказ прыкладна такога зместу (толькі на рускай мове): “Зараз ён жыве ў Мінску, але беларускую мову так і не вывучыў. Размаўляе на “трасянцы”. І затым карэспандэнт удакладняе для расійскіх глядачоў: “Трасянка” — гэта сумесь беларускай і рускай моў, на якой размаўляе большасць беларусаў”.

міх сябе, у рэшце рэшт? Ніхто ж не забараняе размаўляць па-руску, але навошта змешваць мовы?

Хачу прывесці ніжэй словы Якуба Коласа, які прымуслілі мяне сур’ёзна задумацца над гэтым:

“...У нас столькі прыгожства, столькі багацця форм і фарбаў, і край наш вялікі і разнастайны, а мы не бачым, не хочам гэтага бачыць. Аб нашым краі злажыўся погляд як аб краі бедным, заняпалым. Што такое наша Беларусь? А гэта, бачыш, заходняя краіна Расіі. Чым яна слаўная? Нічым. І мы з гэтым легкадумна згаджаемся, мы ўсё гэта прымаем на веру, бо над намі пануе шаблон, шаблон пустых слоў, пустыя выразы, чужыя формы думак і чужы змест іх. Выходзячы з гэтага, мы адварочваемся ад свайго роднага, не шануем яго, мы стыдаемся яго!

...Кожны народ мае свой гонар. Англічанін перад усім светам горда вызначае: я — англічанін! Тое самае скажа француз, немец, аўстрыйец, рускі і іншыя прадстаўнікі другіх нацый. А мы, беларусы, не адважваемся прызнацца ў тым, што мы — беларусы. Бо на галаву беларускага народа, як вядома, многа выліта памяць, годнасць яго прыніжана і мова яго асмеяна, у яго няма імя, няма твару”. (“На ростанях”)

Я веру, што мы зможам прайсці праз гэтую мяжу непавагі да саміх сябе. Справа толькі ў часе — год ці сто гадоў. Вырашаць кожнаму з нас.

Аляксандра ПАРАХНЯ

Польскія вершы для беларускіх дзяцей

У сталічным ДOME дружбы днямі адбылася цікавая падзея — прэзентацыя анталогіі польскай дзіцячай паэзіі пад назовам “Каляровая карова”. Пераклад на беларускую мову каля двухсот вершаў трыццаці пяці польскіх аўтараў і ўкладанне здзейснены навукоўцам, паланістам, супрацоўніцай Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі Інесай Кур’ян. Кніга ўключае лепшыя творы польскай паэтычнай творчасці для дзяцей і юнацтва ад XVIII стагоддзя і па цяперашні час. Яна можа быць карыснай і даросламу чытачу, і даследчыкам літаратуры. У выданні змешчаныя вершы такіх літаратараў, як Ян Брэхва, Ігнацы Красіцкі, Яна Кульмова, Данута Вавілаў, а таксама тых, хто нарадзіўся ў Беларусі або так ці інакш быў звязаны з ёю — Адам Міцкевіч, Уладзіслаў Сыракомля, Юзаф Крашэўскі...

спадчыны Рэспубліцы Польшча. Таксама да выдання спрычыніўся і выступіў арганізатарам прэзентацыі Польскі Інстытут у Мінску на чале з дырэктарам Пятром Козакевічам.

Мерапрыемства распачалося з вядомай мелодыі песні “Саўка ды Грышка”, якую выканаў дзіцячы гурт з Залесса, радзімы славутага М. Кл. Агінскага, “Залеская альтанка” пад кіраўніцтвам Сяргея Верамейчыка. На працягу вечарыны гэты гурт яшчэ не раз радаваў прысутных адмысловымі спевамі і музыкой. Выступаў таксама бард Алесь Камоцкі, а своеасаблівымі сцэнкамі-перформансамі дапамагаў падтрымліваць святочны настрой тэатр паэтычнай імправізацыі, у складзе якога — студэнты курсаў Польскага Інстытута.

Інеса Кур’ян і Адам Паморскі з захапленнем, артыстычна чыталі вершы вядомых польскіх літаратараў у арыгінале і ў перакладзе на беларускую мову.

В. КАВАЛЁЎ

На здымку: удзельнікі тэатрапаэтычнай імправізацыі; Інеса Кур’ян і Адам Паморскі чытаюць вершы.

Фота аўтара

У выданні змяшчаюцца тэксты на беларускай мове і польскія арыгіналы, якія суправаджаюцца біяграфіямі ды тэматычным указальнікам. Малюнкi выкананы віцебскай мастацкай Дзінай Даніловіч (да слова, на прэзентацыі экспанаваўся выстаўка яе прац), афармленне — дызайнерам Сяргеем Ждановічам.

Рэдактарам “Каляровай каровы” выступіў вядомы польскі перакладчык і літаратуразнаўца Адам Паморскі. На вечарыне ён адзначыў, што Інеса Кур’ян праз польскую літаратуру прапагандае і наоў адкрывае для многіх беларусаў мову. Яшчэ Адам Паморскі расказаў, што калі Інеса была ў Варшаве на міжнародным семінары перакладчыкаў, то вельмі шмат чаго добрага гаварыла пра родную мову. У сувязі з гэтым украінскія ды расійскія калегі патрабавалі выкладчыка беларускай мовы. Ім і стала І. Кур’ян. Надалей яны нават не спрачаліся з тэзісам Інесы, што беларуская мова самая лепшая і найбольш развітая ў свеце.

Над анталогіяй, якая пабачыла свет у выдавецтве “Логвінаў”, Інеса Кур’ян працавала з 2002 года. Укладанне і пераклад — самастойнае творчае рашэнне перакладчыцы, а кансультацыйную падтрымку пры падрыхтоўцы выдання аказвалі Нацыянальны цэнтр культуры і Міністэрства культуры і нацыянальнай

салістаў Тацыяны Гаўрылавай і Уладзіміра Пятрова пад кіраўніцтвам дырыжора Вячаслава Воліча.

3 новым... білетам!

Трыці год запар у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі праводзіўся конкурс на лепшы дызайн уваходнага білета. Удзельнікаў было амаль утрыя больш як год таму. З шасці дзесяткаў конкурсных работ адзначаны тры. Пераможцам і ўладальнікам галоўнай узнагароды журы вызначыла мінскага дызайнера Д. Мурашова. У намінацыі “Прыз глядацкіх сімпатый” лепшай прызнаная Н. Пятроўскай, студэнтка БДУ. Прыз, заснаваны дырэктарам музея У. Пракашчовым, дастаўся дызайнеру С. Ковель. Новы білет, які з’явіўся дзякуючы традыцыйнаму конкурсу, праведзенаму НММ Беларусі і “Брытыш-Амерыкан Табака Трэйд-дэвелопмент”, уводзіцца ва ўжытак з ліпеня гэтага года.

С. ВЕТКА

Музычная прэм’ера

Падчас фестывалю “Мінская вясна-2007” адбылася грандыёзная прэм’ера “Нямецкага рэквіема” Яганеса Брамса, прымеркаваная да чарговай гадавіны чарнобыльскай трагедыі.

У адрозненне ад многіх вядомых твораў такога жанру, партытура Я. Брамса не нясе ў сабе гнятлівую безвыходнасць трагедыі ці жахлівы змрок суднага часу. Тут пануюць прасветлены суніяшальны настрой, замірэннае, рамантычная гармонія і прыгажосць. Хаця “Нямецкі рэквіем” не мае канкрэтнага прысвячэння, яго напісанне звязваюць з глыбокімі асабістымі перажываннямі кампазітара, з ушанаваннем памяці маці, а таксама вельмі блізкага сябра — выдатнага творцы Роберта Шумана. Прэм’ера прагучала ў Вялікай зале сталічнай філармоніі ў выкананні хору і аркестра Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі,

Год — коласаўскі

У сувязі з набліжэннем 125-й гадавіны з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа ў школах Пухавіцкага раёна пашырылася работа па ўшанаванні памяці класікаў айчыннай літаратуры. Вучні Талькаўскай СШ сабралі каштоўныя матэрыялы аб летаванні Якуба Коласа ў 1933—1934 гадах у вёсцы Талька ў сям’і Яўсейчыкаў. Матэрыялы гэтыя сталі асновай для правядзення літаратурна-музычнай вечарыны. Дарэчы, да ўдзелу ў ёй запрасілі пісьменніка Браніслава Зубкоўскага, які доўгія гады даследуе павязі Якуба Коласа з Пухавіччынай.

А ў СШ №1 горада Мар’іна Горка настаўнік гісторыі Барыс Муха наладзіў сустрэчу з мастаком і паэтам Лявонам Дубоўскім. Таленавіты творца ў многіх сваіх работах адноставаў блізкія Якубу Коласу пухавіцкія вёсачкі Балачанка і Падбярэжжа.

Коласаўская тэматыка была і ў цэнтры ўвагі падчас правядзення сустрэчы ў абласным дзіцячым санаторыі “Пухавічы”, што размешчаны ў горадзе Мар’іна Горка. Да Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі цяперашняга санаторыя знаходзіўся Дом творчасці пісьменнікаў “Пухавічы”. На сустрэчу з дзецьмі прыйшлі дырэктар раённага краязнаўчага музея А. Прановіч і пісьменнік Б. Зубкоўскі. З цікавасцю разглядалі школьнікі фотастэндзы з матэрыяламі пра жыццё і творчасць Якуба Коласа. Між іншым, аўтар многіх фотаздымкаў — сын паэта, вучоны Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч, які даўно сябрае з Пухавіччынай, з’яўляецца ганаровым грамадзянінам горада Мар’іна Горка.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Гэтымі вясновымі днямі ў калоннай зале Цэнтральнага Дома афіцэраў адбылася традыцыйная сустрэча міністра абароны Беларусі генерал-палкоўніка Леаніда Мальцава з членамі Рэспубліканскай камісіі па шэфстве работнікаў культуры і мастацтва над асабовым складам Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, прадстаўнікамі творчых саюзаў, арганізацый, сродкаў масавай інфармацыі. Сустрэча аб'яднала ў сабе пасяджэнне камісіі і "круглы стол".

ларусь, пра нашых сучасных герояў, — працягваў Леанід Мальцаў. — Дзея гэтага і аб'яўлены конкурс на лепшы твор літаратуры і мастацтва пра цяперашняе жыццё арміі, прысвечаны 90-годдзю Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь".

"Круглы стол" распачаўся з дэманстрацыі відэаматэрыялу пра ўдзел ваенна-шэфскай камісіі ў сацыякультурнай дзейнасці ва Узброеных Сілах Беларусі.

Старшыня Рэспубліканскай камісіі па шэфстве работнікаў культуры і мастацтва над асабовым складам Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь народны артыст Савецкага Саюза, кампазітар Ігар Лучанок расказаў пра дасягненні і вынікі сумеснай работы. Ігар Міхайлавіч паведаміў, што прэзідыум камісіі ў сваёй працы ўлічыў прапанову Міністэрства абароны па садзейнічанні развіццю творчага патэнцыялу ваеннаслужачых і членаў іх сем'яў. Такі падыход мае свае вынікі, сярод якіх — стварэнне новых музычных маладзёжных праектаў. І. Лучанок акцэнтаваў увагу на тым, што толькі праз сапраўднае мастацтва можна ўзбагаціць чалавека духоўна і паспрыць развіццю ў ім найлепшых якасцей.

Пісьменнік Анатоль Сулянаў сваім выступленнем закрануў праблему этыкі на тэлебачанні, у публікацыях і выданнях, расказаў пра плённае супрацоўніцтва літаратараў з вайскоўцамі, пра цікавыя сустрэчы ў часцах, гарнізонах і ваенных навучальных установах.

Таксама слова бралі першы сакратар СПБ Анатоль Аўруцін, дырэктар Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Мікалай Кірычэнка, мастацкі кіраўнік Драматычнага тэатра Беларускай арміі Аляксей Дудараў і іншыя творчыя асобы.

Выступоўцы закраналі пытанні патрыятызму, любові да нашай краіны, абмеркавалі метады і формы далейшай работы па грамадзянска-патрыятычным, духоўна-маральным, культурна-эстэтычным выхаванні не толькі вайскоўцаў, але і грамадскасці.

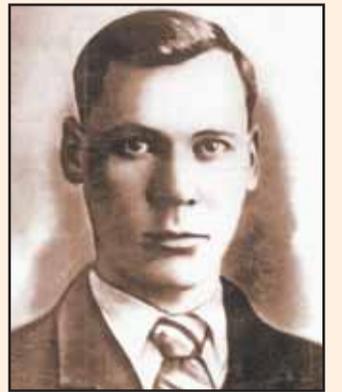
В. КАВАЛЁЎ

На здымках: падчас сустрэчы; народны артыст Савецкага Саюза, кампазітар Ігар Лучанок.

Фота аўтара

Коласаў Юрка

да 90-годдзя з дня нараджэння

Трывожнай старонкай у біяграфію народнага песняра ўвайшоў лёс яго сярэдняга сына. Нарадзіўся Юрка 1 мая 1917 года ў горадзе Пермі. Там яго бацька праходзіў армейскую службу. Марыя Дзмітраўна (жонка Якуба Коласа) з дзецьмі (быў ужо і старэйшы, амаль трахгадовы Данілка) у хуткім часе пераязджае ў горад Абянь Курскай губерні, дзе жылі яе маці і брат. Неўзабаве Колас быў звольнены з войска на хваробе і вярнуўся да сям'і. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі працуе ў тых мясцінах, на Куриччыне. 15 мая 1921 года Коласава сям'я — у Мінску.

Юрка рос дапытлівым, цікавым хлопчыкам. Настала пара — пайшоў у школу. Асаблівымі схільнасцямі да якога-небудзь прадмета не вызначыўся. Адной страстасцю гарэў — любіў паляванне. Здаецца б, з лесу не выходзіў. Паляўнічы ж, вядома, павінен і вока меткае, і руку цвёрдую мець. Дый вытрымка жалезная патрэбна. Гэтымі якасцямі ён валодаў выдатна. Ужо ў школьныя гады слыў сярод сяброў Юрка-снайперам.

Далей вучыўся у Белдзяржуніверсітэце на геофаку. У 1940 годзе пасля заканчэння БДУ прызываецца ў Чырвоную Армію для адбывання гадавой службы. Праходзіў яе ў Заходняй асобай акрузе.

17 чэрвеня 1941 года ў Мінску пачаліся рэспубліканскія спаборніцтвы па стэндавай стральбе. У склад каманды ад сваёй акругі ўваходзіў і яфрэйтар Ю. Міцкевіч. Жыў ён у бацькоў.

Пачалася вайна. 24 чэрвеня Юрка ідзе ў ваенкамат. Фашысты не сумяваюцца бамбіць сталіцу Беларусі. Ледзь уцалелымі Колас і астатнія сямейнікі пакідаюць разбіты двор (цяпер — гэта тэрыторыя парку імя Горкага, прыблізна тое месца, дзе стаіць помнік-бюст Цыялкоўскаму).

Першае пісьмо з фронту Юрка паслаў на адрас Саюза пісьменнікаў СССР. Коласу яго перадалі. Апошняя датавана 20 верасня 1941 года, даслана з-пад горада Ярэва...

Як да жывога, звяртаўся да свайго сына пясняр 28 лютага 1942 года, выступаючы па Усесаюзным радыё:

"Мільі, родной мой сын Юрка! Восемь месяцев прошло с тех пор, как расстались мы с тобой, мой родной. Ты хорошо помнишь, при каких обстоятельствах это произошло. Я никогда не забуду этого. Возвратившись из военкомата, ты никого из нас не застал уже дома, не застал и самого дома. Потом мы разыскали друг друга, обменялись несколькими письмами. Я никогда не забуду и того письма, которое ты послал мне из своей части. Это письмо меня взволновало и обрадовало. Ты писал: «Вот уже две недели, как я нахожусь в непрерывных боях. За это время я свыкся с войной. И не одну фашистскую голову расшибла моя батарея, голову подлых убийц, сжегших наш город и расстреливающих мирное население. Это — наша месть, и мстит мы будем жестоко».

...Вас, воинов советской отчизны, ждуть в белорусских деревнях и городах как освободителей. Спешите, Юрка мой, спешите боевые друзья, к нашим братьям, стонущим под игом гитлеровской тирании.

Придет светлый день нашей победы. И мир облегченно вздохнет, и на земле снова зашумит мирная созидательная жизнь.

Перед Красной Армией, рядовым бойцом которой являешься ты, милый сын мой, Юрка, преклонится все человечество, весь прогрессивный мир, ибо она совершает и совершит величайший подвиг. Для меня же огромным моральным удовлетворением будет служить сознание того, что в этом подвиге есть и твое усилие, и твоя доля".

Красавік 1945 года. На сядзібе, дзе асталася Коласава сям'я, народны пазт садзіць сімвалічную групу дрэваў: бярозу і тры дубы. Бяроза — у гонар жонкі, дубы — як бы сам Колас і сыны Даніла і Міхась. Перамога закончылася вайна. Мінulé яшчэ два гады. Бацька з малодшым сынам пайшлі ў Батанічны сад і прынеслі невялікі дубок. Беражліва, любоўна яго пасадзілі. У памяць Юрка.

Іван КУРБЕКА

Еднасць арміі і творцаў

Распачынаючы пасяджэнне, памочнік міністра абароны па ідэалагічнай рабоце ва Узброеных Сілах Беларусі — начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы Міністэрства абароны нашай краіны генерал-маёр Аляксандр Гура акрэсліў мэту мерапрыемства як падвядзенне вынікаў сумеснай працы ды вызначэнне далейшых кірункаў паляпшэння эфектыўнасці духоўна-маральнага выхавання ваеннаслужачых. Аляксандр Мікалаевіч зазначыў, што роля літаратуры неацэнна для патрыятычнага выхавання, фарміравання любові да Радзімы, вернасці воінскаму абавязку. Таму сёння нашай краіне вельмі патрэбны новыя творы пра сучасную Беларусь, яе народ і армію. І вельмі прыемна, што апошнім часам многія творчыя людзі скіраваныя менавіта ў гэтым рэчышчы.

Міністр абароны Леанід Мальцаў агульна даклад па актуальных пытаннях фарміравання высокага маральнага духу, патрыятызму грамадзян краіны як важнага фактара забеспячэння нацыянальнай бяспекі дзяржавы. "Рады сустрэчы з прадстаўнікамі творчай інтэлігенцыі, — зазначыў Л. Мальцаў. — Вы стаіце ля вытокаў фарміравання маральнага духу грамадзян нашай краіны і, адпаведна, робіце неацэнны ўнёсак у справу забеспячэння нацыянальнай бяс-

пекі. Бо без духоўнасці, высокай маралі гаварыць пра абарону аічыны проста бесперспектыўна і бессэнсоўна. У апошнія гады нашымі агульнымі намаганнямі зроблена шмат канкрэтных, якасных мерапрыемстваў па патрыятычным выхаванні".

Міністр абароны падрабязна спыніўся на культурнай сфэры жыцця арміі. На сённяшні дзень налічваецца некалькі тысяч самадзейных выканаўцаў і творчых калектываў, якія добра вядомыя як у Беларусі, так і за яе межамі. Да слова, Акадэмічны ансамбль песні і танца Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь знаходзіцца ў шэрагу лепшых прафесійных творчых калектываў нашай краіны і сёлета адзначаны спецыяльнай прэміяй кіраўніка нашай дзяржавы. Аляксей Дудараў узначальвае Драматычны тэатр Беларускай арміі, спектаклі якога — "Ты помніш, Алёша...", "Не пакідай мяне", "Рамза і Джульета", "Вераб'іная ноч" — карыстаюцца вялікім пошптам у глядачоў і атрымваюць узнагароды на разнастайных фестывалях...

Пры Цэнтральным Доме афіцэраў утворана ваенна-мастацкая студыя пісьменнікаў, дзе актыўна працуюць Яўген Каршукоў, Анатоль Сулянаў, Аляксей Савіцкі ды іншыя літаратары. Ваенна-мастацкай студыяй пісьменнікаў падрыхтаваны да выдання літаратурны аль-

манах да 90-годдзя Беларускай Арміі. Студыю ваенных мастакоў ачольвае Мікалай Апіек, а сярод яе членаў — званыя майстры Міхаіл Савіцкі і Іван Міско. У гэтым годзе прайшла пятае выстаўка ваенных мастакоў "Абаронцам Айчыны", дзе экспанаваліся сем новых твораў пра сучаснае жыццё ва Узброеных Сілах. Работы творцаў студыі ўпрыгожваюць музеі, галерэі, навучальныя ўстановы і вайсковыя часці нашай краіны. Таксама працягваецца практыка праходжання творчай стажыроўкі студэнтаў Беларускай акадэміі мастацтваў у ваенных часцах і злучэннях. Актыўна развіваецца ўзаемадзеянне арміі з Беларускай Праваслаўнай Царквою: рэалізуецца некалькі праектаў.

"Мы ўсе чакаем новых высокамастацкіх твораў пра Бе-

Лімаўцы віншуюць з юбілеем калегу, абаяльную і прыгожую жанчыну, супрацоўніцу РВУ «Літаратура і Мастацтва» Валянціну Сманцар.

Нястомны аптыміст

Дзякуючы яе рупліваму клопату пра нашу газету ведаюць у розных рэгіёнах Беларусі, куды з нястомным клопатам пра чытача завітвае Валянціна Пятроўна. Яна знаходзіць адметнасць у кожным чалавеку, літаратурным творы, службовым падарожжы — зноў жа багатым на сустрэчы з людзьмі. Многія з гэтых вандровак і знаёмстваў адлюстроўваюцца ў якасці кароценькіх замалёвак альбо ёмкіх інтэрв'ю-гутарак на старонках "Літаратуры і мастацтва". Яны чыгальныя, і, што самае галоўнае — з заўсёдным жыццёвым аптымізмам, на што багата і сама Валянціна Пятроўна.

З нагоды юбілею дырэктар РВУ «Літаратура і Мастацтва» А. Карлюкевіч уручыў Валянціне Пятроўне Ганаровую граматы, уганаравалі сваю зямлячку за шматгадовае плённае супрацоўніцтва і шчыраванне на ніве друку землякі і сябры з Крупскага раёна. Рашэнне аб узнагароджанні Ганаровай граматай Крупскага райвыканкама і прэміраванні падпісаў старшыня А. Горнак.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

3 ганаровай узнагародай

Пяці журналістам з Беларусі — пераможцам конкурсу журналісцкіх работ "Беларусь—Расія. Крок у будучыню" за 2006 год былі ўручаны Дыпломы Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы.

Урачыстая цырымонія адбылася 17 красавіка ў Маскве ў гатэлі "Нацыяналь". На ёй прысутнічалі Дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы П. Барадзін, намеснік Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы С. Шухно, начальнік Дэпартамента сацыяльнай палітыкі і інфармацыйнага забеспячэння Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы І. Наркевіч, прадстаўнікі Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі і журналісты.

Сярод пераможцаў — рэдактар аддзела публіцыстыкі часопіса "Нёман" Таццяна Куварына. Яе нарыс "Вёска, у якую вяртаюцца буслы" заняў другое месца ў намінацыі "Не хлебам адзіным". Нарыс прысвечаны нашаму земляку, расійскаму прадпрымаль-

ніку Івану Панасюку, які шмат карыснага робіць для адраджэння сваёй роднай вёскі Лелікава Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці, а таксама актыўна займаецца прапагандай беларускай культуры ў Новасібірскім рэгіёне Расіі, ахвяруе сродкі для дзіцячых дамоў і ветэранаў.

Пераможцам у намінацыі "Саюзны будаўнік" стаў рэдактар аддзела газеты "Союз. Беларусь-Россия" Уладзімір Бібікаў.

У намінацыі "Саюзная дзяржава — геапалітычная рэальнасць" другое месца заняла журналістка з "Беларускай нівы" Інэса Петрусевіч, і ў намінацыі "Самы актыўны журналіст" першае і другое месцы адпаведна падзялілі карэспандэнты БелТА — Эдуард Півавар і Марыя Гуцала.

У 2006 годзе ў конкурсе прынялі ўдзел каля 700 чалавек, адзначыў падчас цырымоніі ўручэння Дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы П. Барадзін. У матэрыялах, прадстаўленых на конкурс, расказваецца пра дзейнасць і развіццё Саюзнай дзяржавы і яе структур, развіццё эканамічных, палітычных і культурных стасункаў Беларусі і Расіі, рэалізацыю саюзных праграм. Конкурсная камісія, разгледзеўшы работы, вылучыла на атрыманне дыпламаў Саюзнай дзяржавы 12 аўтараў. Як адзначылі члены журы, улічвалася мастацкая вартасць, аўтарская індывідуальнасць, глыбіня раскрыцця тэмы.

— Конкурс, які стаўся ўжо традыцыйным, будзе аб'яўлены і ў бягучым годзе, — зазначыў П. Барадзін.

Т. ПРАЛЕСКІНА

На здымку: Дзяржаўны сакратар Саюзнай дзяржавы П. Барадзін (справа), лаўрэат Дыплама Пастаяннага Камітэта Саюзнай дзяржавы Т. Куварына і намеснік Дзяржаўнага сакратара Саюзнай дзяржавы С. Шухно.

Калісьці прафсаюзы былі адной з буйнейшых грамадскіх арганізацый Беларусі. Нагта не заглыбляючыся ў іх галіновую і — разгалінаваную структуру, людзі ведалі: частку клопатаў, што закраналі іх права на аздараўленне і абарону сацыяльных гарантый, на працу і належным чынам арганізаванае працоўнае месца, на жыллё бралі на сябе менавіта прафсаюзныя лідэры. Цягам апошніх гадоў, калі рэфармаваліся вытворчыя адносіны ды і самі прапрямствы мянялі форму ўласнасці, акрэсліліся і новыя аспекты змагання чалавека за лепшую долю.

Ці дапамогуць яму ў гэтым саюзы людзей, аб'яднаных па прафесійным прынце? Хто ў складзе «творчых» прафсаюзаў сталіцы і Мінскай вобласці сёння? — Пра гэта наша гутарка з Георгіем МОЛЧАНАМ, старшынёй Мінскага гаркама прафсаюза работнікаў культуры.

— Георгій Васільевіч, калісьці прафсаюзы работнікаў культуры былі дзейнай ды ўплывовай арганізацыяй краіны. А цяпер?

— У рэспубліканскім прафсаюзе работнікаў культуры аб'яднання зараз ужо больш як 100 тысяч чалавек. У нашай гарадской арганізацыі разам з Мінскай вобласцю — прыкладна 32 тысячы, з іх 26—27 тысяч — працоўныя, работнікі культуры і мастацтва, журналісты. З Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, Міністэрствам інфармацыі і Міністэрствам спорту і турызму заключаны тарыфныя пагадненні: такім чынам, адзін прафсаюз аб'яднаў тры міністэрствы і, зразумела, падведмасныя ім установы.

У нашай структуры — прафсаюзныя арганізацыі культуры, мастацтваў, тэлерадыёвяшчання, паліграфіі, кнігавядання і кнігараспаўсюджвання (да нас зусім нядаўна далучыўся «Белсаюздрук»), сродкаў масавых камунікацый, друку, фізічнай культуры, спорту і турызму, творчых саюзаў і фондаў, навуковых устаноў і устаноў, якія забяспечваюць атрыманне прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі ў пазначаных сферах.

— У гэтай структуры якая з арганізацый найбуйнейшая?

— Я б сказаў, што прафсаюзы Белтэлерадыекампааніі. Таксама ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі — каля тысячы членаў прафсаюза, амаль столькі ж і ў «Белсаюздруку».

Між іншым, наш гаркама прафсаюзаў аб'ядноўвае і ўсе арганізацыі вышэйзаданага профілю Мінскай вобласці, сярод якіх 22 раённыя камітэты.

Мяняецца і структура прафсаюзаў, асабліва раённых: адбылося аб'яднанне ў Маладзечне, Барысаве, у Салігорску і Слуцку. Узбуйняюцца рэдакцыі выдавецтваў, альбо ўтвараюцца холдынгі, куды ўваходзяць некалькі рэдакцый СМІ.

Чацвяры прафсаюзныя арганізацыі створаны ў ВНУ, моцныя яны ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, у Беларускім дзяржаўным універсітэце фізічнай культуры. Прычым, у навучных устаноў студэнцкія прафсаюзы ўзносяць пакадаюць у сябе. Практычна 2 гады запар вылучаем на дыпломны прафсаюзнага стыпендыята студэнтаў ВНУ і навучнікаў сярэдніх спецыяльных навучных устаноў,

якія акрамя таго, што добра вучацца, актыўна заявілі сябе і ў прафсаюзным руху. Галоўнае ж у нашай працы — абарона прафесійных, працоўных і сацыяльна-эканамічных правоў і законных інтарэсаў.

Між іншым, амаль усе студэнты і ў вышэйшых, і ў сярэдніх спецыяльных навучных устаноў з'яўляюцца сябрамі прафсаюзаў — іх там 95—97 працэнтаў. А яшчэ 5 год таму прафсаюз культуры знаходзіўся ў крытычным становішчы: мы былі раз'яднаныя, унутры існавалі некалькі плыняў. Цягам апошніх гадоў становішча стабілізавалі. Самая ж маленькая наша грамадская арганізацыя — 9 чалавек — у часопісе «Вожык».

— Цяжка не адзначыць ролю прафсаюзаў у стварэнні «гарманічных працоўных адносін» — як звычайна гаварылася раней. Але на якія з гэтых адносін рэальна можна паўплываць цяпер?

— Часта даводзіцца дапамагаць людзям, калі незаконна прыпыняюць кантракты, і наадварот, калі пераводзяць людзей на кантрактную форму найму без належных для гэтага падстаў, не дабаўляючы ні зароботнай платы, ні дадатковых дзён да адпачынку, хаця гэта прадугледжана Дэкрэтам Прэзідэнта краіны, іншымі нарматыўнымі дакументамі і тарыфнымі пагадненнямі.

Ёсць жа Генеральнае пагадненне паміж урадам і прафсаюзамі, тарыфныя — з наймальнікамі, а далей дзейнічаюць мясцовыя пагадненні паміж упраўленнямі. Ёсць калектыўныя дагаворы ў калектывах, нават прамежкавыя дамовы ў раёнах — паміж аддзеламі культуры і райкамамі

Галоўнае — гаварыць людзям праўду

прафсаюзаў. На ўсіх узроўнях падрыхтаваны адпаведныя юрыдычныя дакументы.

— Але якім чынам распрацаваны тыповыя палажэнні рэалізуюцца на практыцы?

— Працоўныя спрэчкі ўзнікаюць амаль штодня. Вось, прыходзіў да нас супрацоўнік Акадэміі музыкі — яму не прадоўжылі кантракт. Адбыліся перамовы з удзелам зацікаўленых асоб. Праўда, незадавальненны ў арганізацыі яго працай. Давялося адкрыта сказаць: «вы — гультай».

І ў савецкія часы нам даводзілася браць на сябе выхавальчыя функцыі, асабліва калі спыраўся дагэту п'янства. А цяпер наша праца яшчэ больш важная, чым у тыя часы, калі не было гэтых кантрактаў.

— А ці ёсць спадзяванні пры гэтым на прафсаюзы?

— Шмат прыкладаў, калі мы становіцца вырашалі праблемы працаўладкавання.

Да нас звяртаюцца многія, але не было яшчэ выпадку, каб справа даходзіла да суда. Ёсць арганізацыі, якія не маюць пагадненняў, і адміністрацыя можа звольніць чалавека без узгаднення з прафсаюзамі. У нашых жа дамовах, дзе яны падпісаныя, такі пункт абавязковы, і з намі ўсе рашэнні ўзгадняюць.

Ведаецца, людзі ўсё разумеюць, галоўнае — гаварыць ім праўду. Калі пачынаеш нешта хаваць, можа, пры размеркаванні кватэр, пупёвак, матэрыяльных сродкаў — тады пачынаюць падазраваць. У работнікаў нашай сферы рэдка бываюць нядабайныя кіраўнікі, і яны надаюта не затрымліваюцца.

— Вы можаце класіфікаваць пы-

тання, з якімі людзі звяртаюцца ў прафсаюзы?

— Самая распаўсюджаная прычына спрэчак — няправільнае заключэнне кантрактаў. Бывае, у такіх пісьмовых дамовах не прадугледжваюць ніводнага з «ільготных пунктаў». Напрыклад, Дэкрэтам Прэзідэнта прадугледжана да 5 дадатковых дзён да адпачынку (хаця гэта можа быць і 1 дзень) альбо да 50 працэнтаў павелічэнне зароботнай платы (аднак, і 1 працэнт тут можа сыграць ролю, вызваліць кіраўніка ад адказнасці). У нас 2 гады таму, калі быў масавы пераход на кантрактную форму работы абласных і гарадскіх упраўленняў культуры — былі масавыя парушэнні. Мы ўмяшаліся, і зараз усё становіцца вырашаецца.

— Паводле міжнародных нормаў да прафсаюзаў работнікаў культуры аднесены супрацоўнікі начных клубаў, забаўляльных устаноў, казіно, усіх арганізацый адпачынку. І ў Беларусі таксама?

— У нас ёсць прафсаюз «Садружнасць», дзе ў асноўным групуюцца камерцыйныя структуры. Па нашым статусе пярвічная арганізацыя сама вырашае, у якім прафсаюзе ёй быць. Трэба глядзець і па галіне. Тое ж казіно можа быць аднесена і да сферы гандлю. Але і ў нашым прафсаюзе могуць быць арганізацыі незалежна ад іхняй формы ўласнасці.

— Напэўна, спецыфіка працы менавіта прафсаюзаў работнікаў культуры у тым, што тут аб'ядноўваюцца ў асноўным людзі творчыя?

— У нас, сапраўды, людзі асаблівыя. Народныя і заслужаныя артысты, пісьменнікі і журналісты — да такіх людзей і ставіцца трэба больш

уважліва. І неабходна клапаціцца, каб для іх былі створаны ўсе ўмовы працы. Неабходна думаць і пра аздараўленне. Хоць гэтыя пытанні вырашаюцца і ў іншым ведамстве, але імкнёмся, каб у камісіях па аздараўленні былі нашы прадстаўнікі. Таксама як і размеркаванне жылля, дзе гэтыя функцыі бяруць на сябе адміністрацыя сумесна з прафсаюзамі.

Між іншым, мы вядзем перамовы з гарвыканкама аб стварэнні жыллёвага кааператыва для сяброў нашага «творчага» прафсаюза. Але і па лініі трох нашых міністэрстваў амаль штогод выдзяляецца жыллё. Зусім нядаўна атрымалі кватэры супрацоўнікі БелТА, некаторых рэдакцый, Белтэлерадыекампааніі, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», інш.

— Госці, якія прыязджаюць да нас з Расіі, Украіны, Малдовы, Грузіі, іншых краін маюць выдатную магчымасць паглядзець, як працуюць іх калегі. Якія ўражання?

— Сапраўды, у нас неабліга міжнародныя стасункі. Мне давялося пабываць у Японіі, падпісалі дамову аб супрацоўніцтве з адным з гарадоў-пабрацімаў Мінска. Абменьваемся вопытам з Кіевам, Валгаградам, Севастопалем. Апошняй, дарэчы, перанялі ад нас традыцыі правядзення конкурсу «Мінскі майстар».

— Як можна ўмацаваць прафсаюзны рух? Пра гэта ішла гаворка на пасяджэнні Кансультацыйнага савета прафсаюзаў работнікаў культуры краін СНД. Якія агульныя клопаты?

— Кансультацыйны савет праходзіў у Мінску летась. Прысутнічалі нашы калегі з Украіны, Грузіі, Украіны, Малдовы, Літвы... Усе дзівяцца тым адносінам, якія складаюцца ў нас з уладамі, наймальнікамі.

Між іншым, у маі мы праводзім нечарговы з'езд Рэспубліканскага прафсаюза работнікаў культуры, дзе будуць унесены змены ў Статут.

— Вы доўгі час былі старшынёй прафсаюзнай арганізацыі Белтэлерадыекампааніі, з'яўляліся заснавальнікам яе ветэранскай арганізацыі. Якія асноўныя прычыны дзейнасці заклалі?

— Так, я 26 гадоў у прафсаюзах. І ветэраны тэлевізійна-радыёвай галіны, што пачынальнік — я. На самай справе — быў яшчэ Валерыі Скварцоў — старшыня тагачаснага парткама. А мы, прафсаюзы, толькі дапамагалі. Больш дзейснай арганізацыі ветэранаў, чым там, напэўна, і не знойдзеш.

У прынце, калі на прафсаюзную працу выпадковы чалавек трапляе — то на два-тры гады, не болей. А людзі, прасякнутыя прафсаюзным духам, застаюцца тут назаўсёды. Таму што яны адчуваюць адказнасць перад людзьмі. І яшчэ таму, што абраныя, а не прызначаныя за гадам.

Гутарыла Ірына ТУЛУПАВА

Адраджаючы архітэктурную спадчыну

Прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь неаднаразова акцэнтаваліся: гэты год стане вельмі ўплывовым для сферы будаўніцтва і аднаўлення значных архітэктурных аб'ектаў краіны. Сярод іх — тэатры, былыя палатны буйных магнатаў, замкі, музеі і інш. Як сёння складаюцца справы па іх рэстаўрацыі ды будаўніцтве новых аб'ектаў? Пра гэта распавядае намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Грыдзюшка.

— Уладзімір Паўлавіч, якія сродкі выдзелены дзяржавай на будаўніча-рамонтныя работы на аб'ектах культуры?

— Ніколі раней у міністэрства не было такіх грошаў, як зараз. У рамках Інвэстыцыйнай праграмы ў 2006 годзе мы мелі 69,4 млрд. рублёў, што значна болей за папярэднія. Сёлета гэтая лічба складае каля 118 млрд. рублёў, на ўсе віды рамонтных работ прадугледжана каля 20 млрд. рублёў...

— Акрамя будынка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы і балета, пра які «ЛіМ» ужо распавядаў асобна, вялікая ўвага надаецца такім аб'ектам, як Нясвіжскі і Мірскі замкавыя комплексы...

— У 2006 годзе на гэтых аб'ектах выканана работ на суму 9 і 10 млрд. рублёў адпаведна. Сёлета на два замкі выдаткавана — 14,3 і 13,2 млрд. рублёў.

Хоць мы і задавалі патрабаванні мінулага года інвэстыцыйнай праграмы, асноўныя работы яшчэ не скончаны. Спалзяюцца, 2007 год будзе шмат у чым вызначальным. Зараз ёсць патрэба ў большай колькасці будаўнікоў, і мы разам з генпадрадчыкамі — будтрэстам № 25 г. Баранавічы і Мінскрэстаўрацыйнай, робім заха-

ды па прыцягненні іншых будаўнічых арганізацый на гэтыя аб'екты.

Плануецца, што ў 2008 годзе замкі змогуць у поўным аб'ёме прымаць турыстаў, да гэтага тэрміну створым адпаведную інфраструктуру. Сёлета будзе здзелены ў эксплуатацыю першы пусквы комплекс палаца-паркавага ансамбля ў горадзе Нясвіж. Але да 2010 года там усё ж працягнуцца рэстаўрацыйныя работы... У Нясвіжы мяркуем стварыць музей, гасцініцу. Дарэчы, гасцініца на 80 месцаў і рэстаран размесціцца ў Мірскім замку — яны зоймуць яго ўсходні корпус. На падземным узроўні будуць тэхнічныя і дапаможныя памяшканні, аздараўленчы цэнтр. На мансардным паверсе паўночнага корпуса размесціцца канферэнц-зала для правядзення міжнародных нарад, адноўленая для паказу кроквенная сістэма замка...

— Якія яшчэ значныя будаўнічыя праекты мяркуецца ажыццявіць сёлета?

— У межах дзяржаўнай інвэстыцыйнай праграмы на 2007 год плануем аднавіць палацава-паркавы ансамбль у вёсцы Жылічы Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. Яго унікальныя будынкі захавалі шмат ляпнін, пазалоты, дэкара. Думаю, што пасля заканчэння ўсіх работ

Жылічы пачнуць выглядаць не горш за Нясвіж. А пакуль нам належыць заняцца праектна-каштарыснай дакументацыяй, на якую з бюджэту вылучаны значныя сродкі.

У 2007 годзе трэба добраўпарадкаваць пажарнае дэпо і адміністрацыйныя памяшканні Беларускага дзяржаўнага музея архітэктury і побыту.

Сёлета плануем ажыццявіць рэканструкцыю інтэрната Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Будуць дабудаваны дадатковыя два паверхі (жыллёвы і мансардны), студэнты атрымаюць новыя месцы для пражывання, вучэбныя майстэрні, студэнцкую кавярню... Таксама мы пачынаем будаўніцтва культурна-спартыўнага комплексу Беларускага дзяржаўнага універсітэта культуры і мастацтваў. У 2007-м плануецца завяршыць карэкціроўку праектна-каштарыснай дакументацыі, на што выдзелена каля 1 млрд. рублёў. Сам комплекс прыме студэнтаў у 2009 годзе.

Плануем скончыць работы на 14 аб'ектах камунальнай ўласнасці, уключаных у Дзяржаўную інвэстыцыйную праграму, сярод якіх будынкі былых сольевых складоў у Віцебску, Палац Пацёмкіна ў Крычаве, фрэскавы роспіс у Свята-Духавым саборы Мінска ды інш.

Не спыняюцца работы і ў музейных устаноў краіны. Да 2010 года збіраемся зрабіць поўную рэканструкцыю будынкаў Нацыянальнага мастацкага музея.

Значыць, што летась з рэспубліканскага бюджэту накіравана 860,4 млн. рублёў для выканання супрацьварыяных, кансервацыйных,

рамонтна-рэстаўрацыйных работ на аб'ектах, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Сярод іх — царква ў вёсцы Смалыніца Пружанскага раёна, Спаса-Празбражэнская царква ў Полацку, палац Тызенгаўзаў у Паставах.

— Кожная будоўля патрабуе кантролю за правільнасцю бяспекі. Як з гэтым на аб'ектах культуры?

— Мы праводзім заняткі па тэхніцы бяспекі сярод супрацоўнікаў, выпрацоўваем нарматыўна-прававыя акты па ахове працы, ажыццяўляем комплекс прафілактычных мерапрыемстваў па дадатковым абследаванні будынкаў.

На жаль, не абыходзіцца без нячасных выпадкаў. У мінулым годзе зафіксавалі 7 пажараў, агульная страта ад якіх складала каля 50 млн. рублёў, знішчана каля 18 тыс. экзэмпляраў кніг. Асноўная прычына такіх здарэнняў — парушэнне правілаў пажарнай бяспекі, няспраўнасць электраправодкі, неасцярожнае абыходжанне з агнём...

— Сёлета пастаўлена задача эканоміць як мага болей энэргаэўраў. Якім чынам гэтая задача вырашаецца ва ўстановах Міністэрства культуры?

— На 2006 год Урадам Беларусі быў устаноўлены мэтавы паказчык па энэргазберажэнні ў 7 працэнтаў. І мы яго выканалі. Значыць, што ўстановамі культуры спажываецца каля 0,08 працэнтаў энэргаэўраў і 0,6 працэнта целла-энэргіі ад іх агульнага спажывання ў Беларусі. Пагадзіцеся, у параўнанні з прамысловасцю гэтыя паказчыкі даволі нязначныя.

Гэты год па ўсіх паказчыках для нашага міністэрства будзе больш складаным і адказным. Але, як гаворыцца, час абраў нас, атрыманы грошы на значныя праекты, а таму трэба добра-сумленна выконваць сваю справу!

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК

Жыхары Слуцка могуць шмат чым пахваліцца, бо ў гэтага горада не толькі важкія працоўныя набыткі (Слуцкі раён — адзін з лепшых у краіне), але і багатая гісторыя. Прытым у ёй былі перыяды, калі слуцкі маглі з поўнымі на тое падставамі паспаборнічаць у першынстве адкрыцця сярэдніх навучальных устаноў. Менавіта тут прадстаўнік магутнейшага магнацкага роду Януш Радзівіл (горад тады знаходзіўся ў ягоным уладанні) ў 1617 годзе заснаваў кальвінісцкую гімназію — адну са старэйшых на Беларусі.

Узрост — маладым не перашкода

Той, прыняты ім можна сказаць лёсавызначальны дакумент, захаваўся: "Паведамляем гэтай нашай граматай усім наогул і кожнаму з людзей, як цяпер, так і на будучы час, што, жадаючы, каб богаслужэнне евангеліскае ... як мага больш павялічвалася, як у цэлай Айчыне, так пераважна ў княствах і гарадах маіх, я задумаў у сваім горадзе Слуцку пабудаваць евангелісцкі храм, угледзеўшы для гэтага зручную мясціну ў Новым Горадзе, у Слуцку, на Зарэчы, над ракой Случ".

Месца гэтае сапраўды было зручнае, а яшчэ прыгожае. Акурат тут (сёння тэрыторыя гарадской кацэльні) размяшчаўся вялікі княжацкі парк. Ды ўсё адно Януш Радзівіл пачаў, што прыроднага хараста мала, таму яшчэ пасадзілі і сад. Аднак пладовымі дрэвамі не абмежаваліся. На ўскраі ўчастка, адведзенага пад яго, жыватворныя сокі слуцкай зямлі пачалі ўбіраць у сябе карэнні некалькіх маладых дубкоў.

Хто ведае, што меў на ўвазе гаспадар горада, аддаючы падобнае распараджэнне. Магчыма, у думках параўноўваў і саму вучобу з садамі: як квітне ён па вясне, як набіраецца з кожным годам сілы, так і веды здатныя надаць чалавеку духоўнай моцы і трываласці. Хутка ў гэтым садзе з'явіўся і дом для настаўнікаў, узвалі будынк для заняткаў — пры храме стваралася вучылішча. Зразумела, гэтыя пабудовы не захаваліся, як і больш познія. Хіба што маўклівымі сведкамі часоў даўніх, часоў слаўных засталіся два дубы-волагы. Праўда, нельга дакладна сказаць, што выраслі яны з саджанцаў 1617 года. Мажліва, пасадзілі іх і пазней. Ды ўсё адно яны, калі б змаглі загаварыць, шмат цікавага паведалі б. Але ёсць яшчэ і куды больш значныя сведкі мінуўшчыны — архіўныя матэрыялы.

З іх вядома таксама, што Януш Радзівіл у 1620 годзе завяшчаў свайму брату Крыштофу адкрыць на базе кальвінісцкага вучылішча гімназію. Той выканаў ягоную апошнюю волю. Праўда, грамадская гімназія ў горадзе з'явілася толькі ў 1630 годзе, калі ў навучанні ўжо быў набыты значны вопыт. Адбылося гэта дзякуючы таму, што былі запрошаны высокапрафесійныя выкладчыкі. У шэрагу іх аказаліся і вядомыя педагогі-гуманісты Рэйнгальд Адамс, Андрэй Музоніус і Андрэй Дабражанскі. Наколькі высакародныя задачы ставіліся не толькі ў навучанні, а і ў выхаванні, відав са статута, прынятага ў 1628 годзе і выдадзенага ў Любчы на лацінскай мове. Гімназія ў ім, дарэчы, называецца Слуцкай школай.

У "Звароце да чытача", прынамсі, гаварылася:

"У гэтай школе ёсць усё, што неабходна для дасягнення найвышэйшага ступені дасканаласці. Тое, што іншым ліцэям надало славу і значэнне, ёсць у дастатку і ў нас. Чысціна неба, урадлівасць глебы, багачце лясоў, садоў, рэк, лугоў у гэтым ласкавым клімаце настолькі вялікія, што ўражанне такое, нібыта шчодрымі рукамі самой прыроды... усё гэта ад самага пачатку было выхавана і ўпрыгожана. Да гэтага трэба дадаць таленавітасць выхароў..., якая ні ў чым не саступае харасту і заміланню мясцовасці. Вель-

мі чалавечныя іх адносіны да чужаземцаў... І яны гатовы ў любы час і ў любым месцы прыйсці на дапамогу як вучням, так і настаўнікам. Гэтую гуманнасць насельніцтва яшчэ больш дапаўняюць іншыя нязлічаныя годнасці, якімі добрае неба адарыла гэты край. У такіх умовах лёгка развіваюцца таленты..."

Вялікая ўвага надавалася і духоўнаму станаўленню навучэнцаў, выхаванню ў іх любові да сваёй Бацькаўшчыны:

"У школе ажыццяўляецца рух наперад не толькі для знешніх аб'ектаў жыцця, але, галоўным чынам, да ўнутранага, духоўнага развіцця. Да гэтага заклікае стараннасць вучоных: яны трывала стаяць на дасорнай школьнай вежы, пастаянна рухліва і зорка сочаць за бестурботнай і санлівай моладдзю, клапоцячыся аб яе карысці... Прыходзьце ж усе, каму дарагае радзіма, хто правільна ацэньвае мэтанакіраванасць сваіх учынкаў! Нікому не закрыты шлях! Адчыненыя дзверы, што вядуць да нашых грацый і муз, для ўсіх сумленных і шчырых людзей. Узрост, становішча, веравызнанне не маюць для нас ніякай розніцы. Месца на гэтых школьных лаўках прадстаўляецца бедняку не менш, чым прыхільніку Рэфармацыі. І ў рэшце рэшт, хай нікога не адштурхне ад нашага парога разыходжанне ў рэлігіі,

хай не адарве ад валодання даступнага шчасцем з-за беспладнага страху... Мы ўжо даўно навучаны вопытам, што рэлігія — прадмет пераканання, а не насілля, і што замахваюцца на нябесныя замкі з безразважнай дзёрзкасцю тыя, хто распаўсюджвае падман сваёй веры на свядомасць і на закон".

Сапраўды, паводле гэтага статута, а таксама таго, што быў зацверджаны ў 1679 годзе, на вучобу прымаліся дзеці ўсіх са слоўняў і веравызнанняў, хоць сярод навучэнцаў пераважалі сыны пратэстанцкай шляхты.

У той жа Любчы, трыма гадамі раней з'явілася яшчэ адна школа. Таксама на латыні: зборнік вершаў навучэнцаў. А што гімназісты не былі пазбаўлены таленту, сведчыць і творчасць аднаго з іх. Аляксандр Бянецкі свой верш, напісаны ў 1625 годзе, назваў "Да Слуцка".

Гімназія, нягледзячы на тое, што перажыла розныя перыяды (часам вельмі неспрыяльныя), аказалася доўгажываром і дзейнічала аж да 1918 года. Асаблівы ж росквіт яе прыпадае на XVII — сярэдзіну XVIII стагоддзя. Для свайго часу яна маг-

ла пахваліцца вельмі высокім прафесійным узроўнем навучання, дый і змястоўнасцю яго праграмы. У малодшых класах выкладанне вялося на польскай мове, у старэйшых — на латыні. Гімназісты таксама вывучалі старажытнаўрэйскую, старажытнагрэчаскую і нямецкую мовы, спасцігалі асновы логікі, рыторыкі, права, знаёміліся з гісторыяй, матэматыкай, фізікай, не чужымі ім былі музыка, гімнастыка, фехтаванне, спевы.

А паколькі пра добрае водгалас ідзе далёка, у Слуцкай гімназіі склаўся трывалы сувязі з універсітэтам Гайдэльберга, Кёнігсберга, Берліна, Франкфурта-на-Одэры, Марбурга, Лейдэна і Оксфарда, у якія для працягу навучання пасылаліся яе лепшыя выпускнікі. Яны ўражвалі сваіх замежных таварышаў не толькі цудоўнымі ведамі па розных прадметах, але і любоўю да свайго горада, той зямлі, на якой нарадзіліся і якая

ўзгадала іх.

Сярод выпускнікоў слуцкай гімназіі многія знакамтыя людзі: філосаф і паэт Андрэй Белабоцкі, асветнік і выдавец Ілья Капівіч, які па заданні Пятра I друкаваў за мяжой кнігі; гуманіст Ян Белабоцкі, акадэмік жывапісу Кандрацій Карсалін, які першым з беларускіх мастакоў пабываў у Кітаі, сусветна вядомы астраном Вігольд Цэраскі, які першым устанавіў тэмпературу Сонца; удзельнік I з'езда РСДРП, а потым адвакат, на судовым працэсе за ўдзел у настаўніцкім з'ездзе ў 1908 годзе абараняў Якуба Коласа, Казімір Петрусевіч і многія іншыя. Не менш яркія постаці атрымалі пуцёўку ў жыццё ў слуцкай школе і ў савецкі перыяд. Дарэчы, спачатку яна была сямігодкай. У 1923 годзе пры ёй працавалі настаўніцкія курсы, адным з выкладчыкаў іх быў і Якуб Колас. А пазней стала СШ № 1. Чарговы раз статус свой змяніла 14 мая 1998 года, калі гарадскі выканаўчы камітэт прыняў пастанову "Аб пераўтварэнні сярэдняй школы № 1 у гімназію".

Цяпер у ёй займаюцца вучні

не толькі з самога горада, але і з раёна. А ўзначальвае гэтую навучальную ўстанову з 1999 года Ларыса Ермакова — вопытная і высокапрафесійны педагог. Дый увогуле ўсе выкладчыкі — тыя, хто працуе па прызыванні. А ўсяго іх 70 чалавек. 43 маюць вышэйшую катэгорыю, 18 — першую, а Таццяна Варанцова, Алена Дыдышка, Уладзімір Жук, Вольга Мяцельская, дый сама Ермакова — лаўрэаты спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Яны для вучняў і настаўнікаў, і выхаванцаў, і бацькі. 695 хлопчыкаў і дзяўчынак, якія сёння навучаюцца ў гімназіі, ганарацца тым, што ім пашчасціла вучыцца ў адной са старэйшых школ Беларусі.

Самыя ж лепшыя выходзяць пераможцамі ў розных алімпіадах. У гімназіі іх з гонарам называюць сваім залатым фондам. Пачатак фарміравання яго паклаў у 1999 годзе Іван Мяцельскі, атрымаўшы бронзавы медаль на Міжнароднай алімпіядзе па інфарматыцы, што праходзіла ў Турцыі. Праз год з гэткай жа ўзнагародай юнак вярнуўся з Кітая. А пасля, што ні год, дык — унёсак гімназістаў у залатую скарбонку сваёй навучальнай установы.

— Асабліва ўдалым для нас стаўся 2005 год, — расказвае намеснік дырэктара па выхаванні Вера Багдановіч. — Нашы гімназісты атрымалі 18 дыпламаў на абласной алімпіядзе, 6 — на рэспубліканскай, бронзавы медаль на міжнароднай алімпіядзе па інфарматыцы і дыплом за лепшае вуснае выказанне на міжнароднай алімпіядзе па рускай мове.

У працэсе навучання ў гімназіі нязменна прысутнічае творчы падыход. Ужо ў пачатковых класах прапануецца курс, што так і называецца — "Вучыся творча мысліць". Прадуоць клубы "Дэбаты", "Што? Дзе? Калі?", а таксама "Люм'ер-клуб". Выходзяць і свае часопісы. Няхай наклад іх і невялікі, усяго некалькі асобнікаў, а карысць значная. У "Гімназічным літаратуры" можна прачытаць творы саміх навучэнцаў, як на беларускай, так і на рускай мовах. "Усё пра ўсё" — англамоўнае выданне. У часопісе ж "Корифей" выкладчыкі абагульняюць свой вопыт, дзеляцца цікавымі педагогічнымі задумкамі.

— Слуцкая гімназія № 1, — засведчыў у гутарцы з намі начальнік аддзела адукацыі Слуцкага райвыканкама Іван Дзерман, — такая сярэдняя навучальная ўстанова, педагогічны калектыў якой, адштурхоўваючыся ад багатых традыцый, выкарыстоўвае найноўшыя падыходы ў навучанні і выхаванні падрастаючага пакалення. 390-годдзе гэтай адной са старэйшых школ на Беларусі — гэта і мажлівасць лішні раз усвядоміць, наколькі багатая гісторыя нацыянальнай педагогічнай думкі. Як і перакананне ў тым, што любы ўзрост не перашкода, калі памкненні прасякнуты маладым запалам, гарэннем.

Дарэчы, сам Іван Антонавіч — гісторык па прафесіі. Таму ён, як ніхто іншы разумее, наколькі паважнае стаўленне да сваіх вытокаў шмат спрыяе ў вырашэнні задач сённяшняга, а разам з тым дазваляе выразнай усведамляць перспектывы. У рэшце рэшт пра тое, як працуюць педагогічныя работнікі Слуцкага раёна на чале з гэтым кіраўніком з сучасным мысленнем, з дзяржаўным падыходам да сваёй справы можна гаварыць шмат. Аднак сёння наш "герой" — Слуцкая гімназія № 1, якой і хочацца пажадаць жыць яшчэ не адно стагоддзе.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

На здымках: начальнік аддзела адукацыі Слуцкага райвыканкама Іван Дзерман; настаўнікі і вучні гімназіі (трэцяя справа) — дырэктар Ларыса Ермакова.

У Беларусі штомесяц узыходзяць 13 тысяч «Вясёлак»

Пабываць у чароўным свеце дзіцінства зараз проста: можна набыць адзін з больш чым 13 тысяч асобнікаў часопіса "Вясёлка". Альбо купіць аднаіменную кнігу, дзе сабраны лепшыя з надрукаваных на яго старонках за некалькі апошніх гадоў. Кніга ў параўнанні са штомесячнымі часопісамі тоўстая, вялікафармацыйная, не кожнае дзіця ўтрымае ў сваіх руках такі важкі набытак. Але з дапамогай бацькоў станаецца яна займальным сямейным чытвом. У выдавецтве "Мастацкая літаратура", дзе рыхтаваўся да выхаду ў свет пяты ўжо том выбранага, сведчаць: напачатку планавалася выданне ў 10 аркушаў, але падчас працы над ім зразумелі: кніга атрымаецца значна большай.

Да паўвекавага юбілею "Вясёлкі", які святкуецца гэтымі днямі, расшылі аўтарскія тэксты не скарачаць, даць магчымасць аўтарам выказацца, а чытачам — пабыць сам-насам са сваімі любімымі тэкстамі ды малонкамі.

Сучасная "Вясёлка", сапраўды, ззяе ўсімі колерамі: гэта адзін з самых ілюстраваных часопісаў. "Менавіта мастацтва і літаратура ў спалучэнні і робяць "Вясёлку", — значае галоўны рэдактар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзімір Ліпскі.

У далёкім цяпер 1957-м мудры чалавек Васіль Вітка заснаваў часопіс, які і праз гады не страціў сваёй галоўнай перавагі над астатнімі выданнямі — умёна гаварыць з дзецьмі. І пісаць для іх, зразумела, крышачку лепш, чым для дарослых. Пры ўдзеле першага галоўнага рэдактара складаліся і асноўныя прынтцыпы выдання: далучаць дзіцей да роднай мовы, вучыць іх любіць Радзіму і... шанаваць людзей, якія цягліва выводзяць іх на жыццёвыя пуцявіны. Прынцыпы простыя, але ім не здрадзілі цягам 50 гадоў, калі галоўнымі рэдактарамі былі і Еўдакія Лось, і Анатоль Грачанаў, Уладзімір Ліпскі — чацвёрты ў гэтым шэрагу. У яго кабінце цяпер — выстава з фотаздымкаў любімых дзецьмі аўтараў, сярод іх — А. Васілевіч, Э. Агняцвет, В. Карамазав, Ю. Цвірка, П. Прануца, Н. Грамыка, К. Камейша, інш. Згадкі імёнаў пераконваюць: любы дзіцячы часопіс не адбудзецца, калі ў ім не працуюць пісьменнікі. Валянцін Лукша, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтар і сябра выдання, называе "Вясёлку" "акадэміяй сучаснай дзіцячай літаратуры": няма больш-менш прыстойнага твора для дзіцей, які б не быў апрабраваны на старонках часопіса. Ды і маленькіх талентаў нязмушана запрашаюць да стварчэння: "Ад Вясёлкіна заданне — напісаць апавяданне"...

Акрамя творчасці, супрацоўнікі часопіса праводзяць шматлікія, часта дабрачынныя, акцыі па-за межамі рэдакцыі. Вельмі сяброўчы з мінскім садком "Вясёлка", дзе гавораць пераважна на матчынай мове, дзе ёсць свой гімн (напісала Э. Агняцвет) і герб. І радаводныя дрэвы хлопчыкі і дзяўчынкі — сябры часопіса — вучацца разумець ці не з садочка. Да 125-годдзя знамага класіка беларускай літаратуры друкуецца цяпер на старонках "Вясёлкі" аповесць пра Янку Купалу. А побач размясцілі ягонае спадчыннае дрэва (мастак У. Жук): знайшлі суродзічаў ці не з сёмага калена. Праз які час, крыху пасталеўшы, пэўна, без асаблівага намаганняў сённяшняга дзетка, для каго "Вясёлка" стала першым у жыцці часопісам, намалююць і свой радавод: вучацца ж на выбітных прыкладах.

"Усе нашыя нумары з'ітаваны адным конкурсам: "Люблю Беларусь", — падкрэсліў на прэзентацыі выдання Уладзімір Ліпскі. — Прычым, любіць можна і бярозку ля хаты — гэта таксама наша радзіма". Яшчэ адна сёлетняя аўтарская задума — расказаць маленькім беларусам пра жывёл ды навакольных свет. Зубрык, сава, вавёрка — 12 звяроў ды птушак на вокладках часопіса гэтага года вабяць сваімі казачнымі ілюстрацыямі, а на наступных старонках, як быццам у працяг распачатага знаёмства дзіцей з навакольным светам, пытанне: "А што ж ты, чытач, пра іх ведаеш?"

І яшчэ — хутка пры дапамозе Міністэрства інфармацыі Беларусі вясёлкаўцы пераедуць у новае памяшканне: так што акрамя юбілейных урачыстасцяў іх чакаюць прыемныя клопаты наваёнаў.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Кітайскі календар і славянскі міфалагічны бестыярыум

На расійскім і ўкраінскім выдавецкіх рынках кнігі на славянскай міфалогіі карыстаюцца трывалым попытам чытачоў. Яны выходзяць вялікімі тыражамі і прыносяць значныя прыбыткі выдаўцам. А між тым, усё часцей на кніжных паліцах можна бачыць велізарныя, шыкоўна ілюстраваныя выданні на славянскай міфалогіі, аўтары якіх не міфалагі і не філолагі альбо гісторыкі. Такія кнігі ўтрымліваюць шэраг грубых фактычных памылак, ды толькі гэтымі памылкамі і могуць зацікавіць чытача адукаванага. Сустрэкаюцца нават творцы, кшталту

Авесаломы Падводнага, даследаванні якіх абнавіваюцца на... дадзеныя непасрэднага кантакту са старажытнымі язычніцкімі боствамі.

З другога боку, нярэдка можна сустрэць выданні, дзе язычніцтва проціпастаўляецца хрысціянству, як правіла, не на карысць апошняга. Фактаграфічная база іх слабая, навуковы апарат не распрацаваны, а ўсе развагі аўтараў грунтуюцца на канфлікце паміж хрысціянскай ідэалогіяй і ідэалогіяй язычніцкай, прычым прымудранай самімі творцамі, бо ні фальклор, ні міфалогія як навука не даюць падстаў рабіць безапярэдных высноў аб перавазе язычніцтва. Але такога кшталту кнігі запатрабаваны чытачом, і гэта факт. Яны запатрабаваны не менш, а, можа, і больш, чым працы У. Пропа, А. Афанасьева, Я. Карскага. Так, ім ёсць чым прывабіць: кідкая вокладка, шыкоўная папера, багаты ілюстрацыйны матэрыял...

Аднак на Беларусі назіраецца з'ява адваротная. А любыя крайнасці, як мы ведаем, непажаданыя. Калі нашы суседзі выдаюць абы-што ў неверагоднай колькасці, дык мы, наадварот, выдаём вельмі мала. Калі ўжо выходзіць манаграфія, слоўнік або энцыклапедыя па беларускай фальклору, навуковы ўзровень яе вельмі высокі. Але зноў жа — адсутнасць або мінімум ілюстрацый, ніякай рэкламы, "раскруткі", і папера значна горшая за тую, на якой выдаюцца опусы авесалому падводных.

Падставай для нашых разваг стала кніга, якая выйшла зусім нядаўна — "Кітайскі календар і славянскі міфалагічны бестыярыум. Паралелі" Тацяны Шамякінай.

Выданне навуковае, хутчэй нават навукова-папулярнае, змяшчае шэраг дадзеных з самых розных крыніц — ад класічных прац па міфалогіі, фальклору і тэорыі літаратуры да самых сучасных даследаванняў у галіне прыродазнаўчых і грамадскіх навук, апошніх гіпотэз гісторыкаў і псіхалагаў. Пры гэтым такі вялікі спектр фактаў і тэорыі выглядае цэласна і гарманічна дзякуючы таму, што востро, цэнтрам кнігі стала старажытная дасканала распрацаваная сістэма — кітайскі жывёльны календар.

Існуе нямаля прац, дзе славянская культура, і ў прыватнасці славянская міфалогія, разглядаюцца ў сусветным кантэксце. Т. Шамякіна выбрала спецыфічны і, на думку аўтара гэтага артыкула, вельмі перспектывны шлях. Кніга "Кітайскі календар і славянскі міфалагічны бестыярыум" — праца па супастаўляльнай міфалогіі. Яна грунтуюцца на параўнанні дзвюх міфалагічных сістэм. Прычым падмуркам для такога параўнання робіцца адна з такіх званых "замкнёных сістэм". Замкнёныя сістэмы — колькасна абмежаваныя, трывалыя наборы сімвалаў, за кожным з якіх замацавана канкрэтная значэнне. Напрыклад, алфавіт, сістэма дарожных знакаў, карты, дамінё, задзяк, старажытныя календары. Кітайскі жывёльны календар лічыцца адной з самых распрацаваных, самых глыбокіх і шматасноўных сістэм такога кшталту.

Беларуская і наогул славянская міфалогія не сістэматызавана настолькі, на колькі міфалогія Кітая. Яны базіраваліся на прынцыпах адкрытасці, папаўняльнасці і варыятыўнасці. У кітайскай міфалогіі варыятыўнасць таксама існуе, але краевугольным каменем усё ж робіцца ўпарадкаванасць. Таму параўнанне беларускай і кітайскай міфалогіі вельмі цікава і ў анталогічным сэнсе.

Кітайская культура, як сведчаць навукоўцы, — самая старажытная з тых, якія існуюць сёння ў свеце. Яна і самая распрацаваная, дасканалая, бо не адну тысячу год узбагачаецца, шліфуецца. На сённяшні дзень кітайская міфалогія — з'ява жывая, і гэта таксама вельмі важны факт, бо, скажам, на тэрыторыі вялікіх краін

Заходняй Еўропы (Англіі, Германіі) жывы фальклор і міфалогія зніклі яшчэ ў XIX стагоддзі.

Сістэмае даследаванні кітайскай і беларускай міфалогіі адкрывае шырокае поле для далейшых навуковых росшукаў. Неабавязкова параўноўваць культуры блізкароднасных народаў. Параўнанне не заўсёды патрэбна для таго, каб адшукаць агульныя карані альбо шляхі запазычанняў. Некалі Карл Густаў Юнг, супастаўляючы вобразы і сімвалы вельмі далёкіх адна ад адной культур (шумераў і абарыгенаў Аўстраліі, арабаў і старажытных славян), стварыў тэорыю аб архетыпах.

Кніга з падзагаловак "Паралелі" сапраўды будзеца на паралелях. З аднаго боку супастаўляюцца дзве міфалагічныя сістэмы. З другога, у ёй удала суседнічаюць дасягненні акадэмічнай навукі і новыя альтэрнатыўныя гіпотэзы. Напрыклад, у раздзеле "Дракон" чытаем: "Праўда, істота сустракаецца ў міфах такоў вялікай колькасці народаў, што вучоныя не без падстаў лічаць, што драконы некалі жылі на зямлі. Некаторыя лічаць іх прататыпамі дыназаўраў, хоць апошнія вымерлі як быццам задоўга да з'яўлення чалавека (65 мільянаў год таму). Але не ўсё так проста ў гэтым пытанні".

Падобныя супастаўленні, разгляд кожнай з'явы і кожнага сімвала з самых розных пунктаў гледжання паказвае, наколькі дадзены сімвал, вобраз, матыў важныя для нашай свядомасці. Яны прадуктыўныя і сёння, прычым не толькі на ўзроўні мастацкай творчасці. Той жа дракон уяўляе сабой аб'ект навуковых даследаванняў, ён нараджае новыя ідэі, гіпотэзы.

Артыкулы не пазбаўлены пэўнай эмацыянальнай афарбоўкі. Так, сімпатыі аўтара яўна на баку жывёл, якія сустракаюцца ў родных еўрапейскіх ландшафтах. Тацяна Іванаўна знаходзіць добрыя словы для каня, свінні, авечкі, сабакі, з не меншай прыхільнасцю ставіцца яна і да дракона (відаць, зыходзячы з таго, што некалі драконы былі відам пашыраным, сустракаліся, пэўна, і ў нас). А воль малпа не выклікае ў аўтара замілавання. Не выклікаюць яго і прыхільнікі тэорыі Дарвіна, да якой яна ставіцца з вялікім скепсісам. Т. Шамякіна не без гумару адзначае, што "ўжо даўно варта ўношаць дзецям у школы, што людзі паходзяць ад людзей, як і даводзіцца ў Бібліі".

Асноўным недахопам кнігі з'яўляецца надта ўжо лаканічны стыль: аўтар нібы спецыяльна імкнецца выказацца як мага карацей, без падрабязнасцей. Дарчы, гэта характэрная рыса многіх навуковых даследаванняў. Якімі б цікавымі і шматграннымі яны ні былі, адчуваецца, што аўтар выхаваны на 5-хвілінных дакладах, як патрабуе рэгламент канферэнцый. Між тым для папулярнасці беларускай навукі вельмі важна, каб кнігі былі не толькі навуковымі, але і папулярнымі. Не пазбаўленымі "лірычных адступленняў", апісанняў, тлумачэнняў.

Найбольш удалымі, бадай, з'яўляюцца артыкулы пра дракона, сабаку, каня і... малпу. Нягледзячы на тое, што аўтар малпе не сімпатызуе, артыкул пра гэтую жывёлу чытаецца з захапленнем, як добры дэтэктыў.

Нельга не адзначыць таксама, што кніга шмат губляе з-за адсутнасці ілюстрацый. Такая загана характэрна для вельмі і вельмі многіх беларускіх выданняў па фальклору, міфалогіі, этнаграфіі. Але гэта не віна даследчыка. Кніга, якая можа стаць важкай цаглянкай у айчынай ідэалогіі, ва ўмацаванні культурных сувязей паміж Кітаем і Беларуссю, выдадзена маленькім накладам за кошт аўтара.

М. К.

З «Туркменскай кнігі»

Збіраю "сваю Туркменію". Многа, вельмі многа ў мяне з гэтай мілай старонкай звязана. Ды "свая Туркменія" — не толькі ўласны мой досвед жыцця ў далёкім краі. Кватэра ў доме па вуліцы Атабаева, працоўны "офіс" на вуліцы Карла Маркса, куды завіталі і туркменскія літаратары — Акмухамед Вельсапараў, Яўшан Анакурбанаў, і беларускія — Алесь Емяльянаў, Мікола Калінковіч, Васіль Ткачоў... Гэта ж і кавалачак Беларусі. А некай нада-рыліся сустрэчы з Алесем Жуком, Янкам Сіпаковым, дык і зусім доўга думалася-перажывалася пра "беларускую Туркменію". Алесь Жук часам пісаў мне ў Ашхабад. А Іван Данілавіч у далёкі савецкі час прывёз з Каракумаў выключна цёплы, братэрска нарыс.

«Чуць хачу я голас твой...»

Шмат хто са старэйшага пакалення беларускіх паэтаў памятае туркменскую легенду — Керыма Курбаннепесава. І сябраваў я з ім, і пісаў не раз пра яго ў ашхабадскім друку. А калі выпала нагода пагутарыць з туркменскім пісьменнікам маладзейшага пакалення Худайберды Халыевым (цяпер ён жыве ў Празе), то галоўнаю тэмай стаў Керым-ага, яго творчасць...

— Худайберды, калі ты адкрыў для сябе паэзію Курбаннепесава?

— Вельмі рана. Відаць, калі мне было гадоў 13 — 14... Я тады на памяць вучыў некаторыя раздзелы яго паэмы "Бацька і сын".

— Напісаная фактычна зусім юным паэтам... Кніга "Бацька і сын" выйшла ў 1961...

— Керым нарадзіўся ў 1929 годзе. А першая кніга пабачыла свет у 1951 — "Крыніца маіх сіл". Так што, я не скажу бы, што 32 гады — гэта ранні ўзрост Керыма. Ён як з'ява ў паэзіі адбыўся вельмі рана.

Этапы росту ў паэзіі Керыма не вельмі заўважныя. Ён, здаецца, адразу прыйшоў у літаратуру шырокамастабным талентам. Дапамагла і ўвага народа да паэзіі ў цэлым. Туркмены — вельмі паэтычныя, песенныя людзі. І паэзія Керыма лёгка, яскрава. Яна ішла ад самога народа. Таму сярод іншых вершы Курбаннепесава вылучыў наш народны бахшы Сахі Джалбараў і склаў нямаля песню. Пад музыку дутара і спеў Сахі вершы Керыма яшчэ шырэй пайшлі ў народ.

Узгадваю адзін выпадак. Быў у нас суровы крытык Адэ Абдулаеў. Ён працаваў над новай літаратурнай тэорыяй. Калі вывучаў стопы і ўнутраныя рыфмы паэзіі Керыма Курбаннепесава, то "прарэвізаваў" усю паэму "Дзед Таймаз". Глядзіць, што нідзе паэт не парушыў абраны рытм. Крытык здзіўліўся, пачаў "рэвізаваць" усе паэмы народнага паэта. І далей няма да чаго прыдзірацца. Абдулаеў пра свае доследы ў захапленні прызнаўся Керыму. Наколькі ж большым было здзіўленне, калі Курбаннепесаў, сумеўшыся, пачаў апраўдвацца, што не ведае, што такое ўнутраныя рыфмы. Тэорыяй для паэта была глыбіня яго таленту, накіраванага яму ўсёвышнімі сіламі, прыродай, тымі генетычнымі пасланямі, што былі закладзены ў свядомасці Керыма праз родавыя сувязі.

Апошнія гады работы Курбаннепесава ў літаратуры (а памёр Керым-ага ўвосень 1988 года. — А.К.) я чытаў усё, што ён пісаў і перакладаў. Лёс падараваў мне шанец працаваць поруч з паэтам на працягу дзесяці гадоў. Так атрымалася, што ў маім духоўным, літаратурным развіцці роля яго неацэнна.

— Наколькі вялікім быў уплыў Керыма на развіццё сучаснай туркменскай паэзіі? Ці для тых, хто ведаў паэту асабіста, Керым як чалавек і як творца — розныя людзі?

— Складанае пытанне. Так, розныя. Пасля таго, як я пазнаёміўся з паэтам, то ўражанні пачалі збірацца самай розныя. І не толькі станоўчага характару: пэўныя крытычныя меркаванні фарміраваліся, ды толькі ўсё гэта вельмі асабістае, носіць суб'ектыўны характар... Раней, да знаёмства, я ведаў паэта як сімвал, пасля ён пераўтварыўся проста ў цікавага

чалавека. Падрабязнасці не хацеў бы выносіць на шырокую публіку... Ды і ты ж пачынаў пытанне пра паэтычны бок справы... На гэта адкажу з задавальненнем. Асабіста мяне рэдактарскія перакананні Керыма суправаджаюць усё жыццё. Велічыня Курбаннепесава дае падставы пагаджацца з залежнасцю ад яго ўплываў.

— Наш Васіль Жуковіч сярод іншых для калектыўнага зборніка "Мая Туркменія" пераклаў з вершаў Керыма і такія радкі: "Ні дня без радка?// Хай дзвіг абміне/Мяне...// Мне без радасці нельга, без суму...// Без розуму і без глыбокае думы —// Без іх ані слова не будзе ў мяне..."

— Ведаеш, застаючыся пры меркаванні, што і людзі такія, як Керым, і паэты такія, як ён, — вялікая рэдкасць у свеце, не магу не сказаць і пра другое. Пра тое, што мучыць, прыгнятае. З гадамі творчая планка Курбаннепесава падала ўніз. Зразумела, яго ўласная творчая планка, яго радок становіўся інакшым...

Шмат хто са старэйшага пакалення беларускіх паэтаў памятае туркменскую легенду — Керыма Курбаннепесава. І сябраваў я з ім, і пісаў не раз пра яго ў ашхабадскім друку. А калі выпала нагода пагутарыць з туркменскім пісьменнікам маладзейшага пакалення Худайберды Халыевым (цяпер ён жыве ў Празе), то галоўнаю тэмай стаў Керым-ага, яго творчасць...

— Памятаю такі выпадак. Прышоў да паэта на Карпіўскую ці не ў самы кастрычніцкі дзень. Паспеў ужо зазірнуць у святочны нумар "Эдэбіят ве сунгат". У літаратурна-мастацкім штогодніку — парадны, кастрычніцкі верш. Павішаваў Керым з публікацыяй. А ён адмахнуўся: маўляў, што тут гаварыць, трэба было да свята. Ёсць такі абвазак. Даўно нічога падобнага не пісаў... А як жа — член ЦК партыі, калі не памыляюся, дэпутат Вярхоўнага Савета Туркменскай ССР... У адзін з дзён, калі чаёўнічалі, памятаю, паэту назваў сам Першы. Тады ўжо быў ім Сапармурад Ніязуў...

— І да кастрычніцкага таго верша шмат што можна было дадаць. Ніхто не патрабаваў, каб так ён хваліў сакратара ЦК партыі па ідэалогіі Маю Малаева, прыкладам...

— І я помню назвы вершаў — "Гаворыць Мая Малаева", "Мая Малаева на трыбуне"...

— Песні пра кукурузу, пра бавоўнавадаў, іх дасягненні, пра паштальёна і г.д. Партыйныя і камсамольскія агіткі! Шкада, што напрыканцы свайго жыцця напісаў ён і паэму "Пасланнік міру" ці дакладней — "Пасол міру". Хацеў паказаць, што Туркменія добраахвотна далучылася да Расіі. У паэме — пра тое, як рускі салдат шануе прыгажосць, як на шытках у нашу краіну прынесена свабода. Як новае жыццё прыходзіць на старую зямлю.

Зараз, прызнацца, у мяне няма ахвоты перачытваць усё напісанае Керымам. Згубілася некуды таямніца паэтычнага? Ужо пачынаеш сябе дапытваць, а ці была яна... Так, філасофія ў яго ўсё ж мала, развагі пра жыццё найчасцей падмяняюцца фактамі, вобразамі вонкавымі. А мо ўся прычына ўва мне асабіста, у тым, што памянлася маё стаўленне да жыцця. Да таго ж, жыву не дома, не там, дзе перш-наперш адыгрывае сваю галоўную ролю туркменская паэзія ці павіна адыгрываць.

— І ўсё ж, калі мець на ўвазе нейкую пэўную эстэтычную, мастацкую шкалу каштоўнасцяў, то якія вершы вылучылі б?..

— Самыя лепшыя?.. Зразумела, вершы пра маці, чалавечнасць, паэмы "Дзед Таймаз", "Жанчына-бахшы". Яго пераклады.

— На памяці, як Керым-ага перакладаў "Паэму сорама і зневу" народнага паэта Беларусі Пімена Панчанкі. Спяраша я прынёс Курбаннепесава часопісную публікацыю ў "Нёмане". Керым працягаў, а праз дзень ці два напісаў зрабіць надрадкаўнік... Чытаў яму ўсёх і беларускі арыгінал, тлумачыў асобныя словы. А калі прыйшоў увечары таго дня, як пераклад паэмы Панчанкі быў надрукаваны ў "Эдэбіят ве сунгат", памятаю, як свяціліся вочы ў перакладчыка, як ён расказаў, што з самай рання былі званкі шмат ад каго. І ў гэтых распаведах як быццам акрэсліваў, што ніхто не звяртаў увагу, што надрукаваны пераклад, размова ішла як быццам пра арыгінальны твор...

— Асабліва ценіў ён свае пераклады з Шандара Пеціфі і Пушкіна. Шмат часу аддаваў знаёмству з паэзіяй саюзных рэспублік. Выбіраў і класіку, і сучасную паэзію. У "Букеце дружбы", дзе на вокладцы, як і на ўсялякай арыгінальнай кніжцы, стаіць імя перакладчыка, ёсць вершы Ніла Гілевіча і Максіма Танка. Я б назваў гэтую кнігу туркменскай анталогіяй лепшай сусветнай паэзіі.

— Былі і крытыкі творчых перакананняў, эстэтычнага выбару Керыма Курбаннепесава...?

— Па-першае, і маладыя, і сталыя ў большасці сваёй паважалі паэта. Па-другое, магчымыя зайздроснікі і нос бяліся высунуць, бо Керым-ага ўзначальваў падкамітэт па дзяржаўных прэміях у галіне літаратуры і мастацтва. А хто не хацеў завяршыць свой творчы шлях аблаўрэачаным?! Праўда, смела і востра выступалі супраць Керыма гістарычныя раманіст Клыч Куліеў. Дакладней — супраць кан'юнктуры ў паэзіі Керыма, так што крытыку Куліева можна лічыць аб'ектыўнай.

Паэзія яго ў самой Туркменіі не такая запатрабаваная, як у Іране, дзе жыве шмат маіх суайчыннікаў.

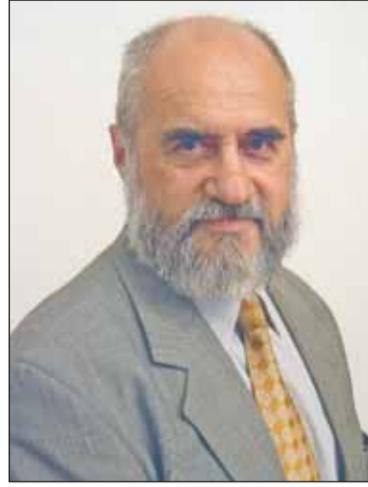
Іранскія туркмены вельмі любяць паэзію аўтара "Дзед Таймаза". Лічаць Керыма другой, пасля Махтумкулі, зоркай сусветнай паэзіі. Таму, калі недзе я дазволіў сабе завострыць аэнкай творчасці Керыма, ніхай мне прабацаць. Велічыня таленту народнага паэта Туркменістана Керыма Курбаннепесава несумненна.

І ў гэтым ніколі не сумняваюся. І лічу, што зворот беларускіх творцаў — Максіма Танка, Юрася Свірка, Васіля Жуковіча, Любові Філімонавай — да перакладаў паэзіі Керыма Курбаннепесава зусім невыпадковы.

Гутарыў Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

«Адкрыты рынг» Івана Сабілы

На атрыманне прэміі Саюзнай дзяржавы

Няхай даруюць мне прыхільнікі творчасці самабытнага пісьменніка — з усіх васьмі аб'ёмістых раздзелаў рамана мне, які, як ужо гаварылася вышэй, вырас разам з аўтарам у адным мінскім завулку, бліжэй за ўсё падалася глава «Железны остров», дзе гаворка ідзе пра падзеі нашага дзяцінства. І не толькі таму, што на адной са старонак я знайшоў аўтарскія разважанні пра пачынаючага паэта Таліка Аўруціна. Проста, ведаючы шмат што з апісанага, я магу меркаваць аб узроўні праўдзівасці твора. І ў каторы раз адзначаць, што таленавіты пісьменнік ніколі не баіцца гаварыць праўду ў вочы, якой бы горкай гэтая праўда ні была.

Пераказваць раман — усё роўна, што пераказваць жыццё. Настолькі спрэсаваны ў ім падзеі, настолькі імкліва — як сама рэчаіснасць — праносяцца перад вачамі да болю знаёмых і зусім незнаёмых постаці блізкіх аўтару людзей, суседзяў, спартсменаў, літаратараў... Спрэчкі аб Сталіне, «межнях», пісьменніцкім гонары. І ўсё гэта знітавана ў адзіны сюжэт, у якога ёсць пачатак, але няма, ды і не можа быць канца, бы жыццё — бясконца...

Але, вядома, не толькі праўдзівасцю і палемічнай задзірыстасцю ўражае «Открытый ринг». Некаторыя месцы выпісаны з такой мастацкай моцай, настолькі кранаюць сваёй

чалавечнасцю, што разумееш — Іван Сабіла вырас у вялікага мастака. Цяжка без хвалявання чытаць пра лёс хлопчыка Ігара, які мог стаць выдатным спеваком, а стаў звычайным алкаголікам, пра сабаку з чалавечым імем Фрол, на дзіва сонечныя радкі пра словы са складам «ра», што па-міфалогіі значыла Сонца: «...радага — сонечная дуга, радость — сонечное настроение, ражий — солнечный, ура...»

— Брага, брат, сестра, — под-сказывай Погодин.

— Белорусские — раница, заранка, гара!.. Выходишь на гору — видишь Солнце: Го! РА! Красный — солнечный!

Чытаючы Сабілу, часам хочацца кінуцца спрачацца з аўтарам, але ў той жа час разумееш, што гаворыць аўтар вельмі перакананаўча. Напрыклад, зусім не бясспрэчны аўтарскія разважанні пра «межнякоў», людзей без радзімы і гонару, эмацыянальна ўздзейнічаюць вельмі перакананаўча: «Их («межнякоў». — А.А.) главное правило — собственные меркантильные интересы выдавать за дела и связи целых государств и народов. То есть не море соприкасается с морем, а пена одного моря с пеной другого...» Да гонару аўтара, ён не пазбягае апісанняў і тых выпадкаў, калі, нягледзячы на ўнутраную перакананасць ва ўласнай праваце, адчувае, што ў нечым ён і памыляецца, што ў другіх можа існаваць і ўласная праўда. Ад гэтай шчырасці раман робіцца яшчэ больш пранізлівым.

Іван Сабіла напісаў твор, якім адразу ж выклікаў палеміку. У наш час такое здараецца не часта. Тым большы гонар аўтару за тое, што творчасць ягоная знаходзіцца максімальна блізка да магістральнай плыні айчынай літаратуры, асноўнай задачай якой заўсёды было «будзіць» і «клікаць».

І апошняе. Раман ужо паспеў атрымаць шырокую вядомасць у Расіі, а ягоны аўтар — прэстыжную літаратурную прэмію імя Фёдора Абрамава. Вылучэнне гэтага твора на прэмію Саюзнай дзяржавы сведчыць пра тое, што плён таленавітага аўтара выходзіць за межы Расіі, што творы Івана Сабілы заслугоўваюць прызнання і ганаровай адзнакі на самым высокім узроўні.

Анатоль АЎРУЦІН,
першы сакратар
Саюза пісьменнікаў Беларусі

З гэтым чалавекам мы знаёмыя столькі гадоў, колькі я жыў на свеце. Калі я нарадзіўся, яму было восем, таму сяброўства паміж намі быць тады ніякага не магло — хіба жа паглядзіць чатырнаццацігадовы падлетак-прыгажун, які, стомлены, але задаволены чарговай перамогай, вяртаецца з баксёрскіх спаборніцтваў, на шасцігадовага смаркача, які дагэтуль ходзіць пры мацінай спадніцы?

А паглядзець на тое, як Іван Сабіла ідзе з трэнероўкі дадому, збягалася ўся дзятва нашага Аўтадораўскага завулка. Ладны, пругкі, ён крочыў са спартыўнай сумкай за плячыма, а мара ўсіх, сапраўдны баксёрскія пальчаткі, былі перакінутыя праз плячо. Ад Івана пахла потам, спартыўнай злай і яшчэ чымсьці таямнічым, невядомым, дарослым...

З малодшай са сваіх сясцёр, Валечкай, ён, здаралася, завітваў у наш падворак, і пакуль сястра корпалася ў пясочніцы, Ваня з незадаволеным выглядам выслухоўваў маралізатарства маёй маці: «Ванечка, вучыцца трэба сур'ёзна, а не то невука застанешся...» Гэта Ваніна маці, Клаўдзія Мікалаеўна, прасіла пры выпадку пагаварыць з сынам. А ў таго то спорт, то сябры — калі ж вучыцца, калі пра будучыню думаць?

Сям'я ў Сабілаў была тыповай для нашага завулка — гаспадар, дзядзька Ваня, выкладчык ваеннай справы ў чыгуначным вучылішчы, які суткамі прападаў на працы, трое дзяцей, ды цёця Клава, якая адна білася з вялікай гаспадаркай. Калі жанчыны, у тым ліку і яна, выходзілі з карытамі да калонкі мыць бялізну, увесь завулак даведваўся, чые хлопцы прагулялі матэматыку, чые пайшлі ў танцавальны гурток, хто ў каго закахаўся.

Часцей за ўсё хлопцы з нашага завулка прагульвалі ўрок нямецкай мовы. Іван на іх прыныцова не хадзіў — на ўсё жыццё запамінуў, што маціна сястра, дваццацігадовая Люба, замест іх з матуляй прапанавала сябе, калі фашысты зволілі людзей у Германію, і загінула ў Асвенціме...

А вось з боксам у Сабілы ўсё атрымоўвалася найлепшым чынам, перамогі на юнацкіх спаборніцтвах прыходзілі адна за адной, і падлетак сур'ёзна вырашыў ехаць вучыцца ў Ленінград, у тэхнікум фізкультуры. Колькі яго ні адгаворвалі, ён упарта стаў на сваім.

І паехаў. Думалі, на некалькі год, а атрымалася, што назаўсёды. Закончыў інстытут імя Лесгафта, стаў чэмпіёнам Ленінграда па боксе, потым трэнерам...

Сорак пяць гадоў прайшло са смерці Іванава бацькі, але выпадак, які здарыўся на ягоных памінках, на завулку памятаюць дагэтуль. Даўно разышліся людзі з жалобнага стала, калі ўжо ў каторы раз у двары з'явіўся далёкі сваяк Пашка: «Давай гарэлкі, не тое стол перакуло, — накінуўся на стоманую гору цётку Клаву, — чуюш?». У Пашкі было кілаграмаў сто вагі і слава першага хулігана раёна. Іван імкліва падхапіўся і коратка ўдарыў Пашку па сквіцы. Той кулём зваліўся каля плота...

З цягам часу Сабілу ўсё мацней цягнула да невядомага — хацелася пакласці на паперу тое, што назапасілася ў душы. Сваё першае апавяданне прыныцова вырашыў надрукаваць на радзіме, прапанаваў яго «Нёману», і, вось яно, шчасце, на пачатку 60-х твор гэты пабачыў свет... Потым было шмат публікацый у самых прэстыжных часопісах, дзсяткі кніг, ганаровыя званні, пачэсныя літаратурныя прэміі... Амаль паўтара дзесяцігоддзя Іван Сабіла ўзначальваў другую па велічыні ў Расіі пісьменніцкую арганізацыю — Санкт-Пецярбургскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў Расіі. Нядаўна, па сямейных абставінах, пераехаў у Маскву, працуе на адказнай пасадзе ў Міжнародным супольніцтве пісьменніцкіх саюзаў, побач з самім Сяргеем Міхалковым. Але ў Мінску бывае часта. Заўсёды пешшу ідзе з вакзала на той самы Аўтадораўскі завулак, дзе мы некалі раслі, і дзе дагэтуль жывуць яго дзевяностатрохгадовая маці Клаўдзія Мікалаеўна і сястра Валянціна.

А лёсам таго, што з'яўляецца на беларускіх літаратурных абсягах, Іван Іванавіч цікавіцца пастаянна. І не толькі цікавіцца.

Сам перакладае ўпадабаныя творы на рускую мову, дапамагае выдацца ў Расіі нашым пісьменнікам.

Адным словам прозвішча сваё — Сабіла, якое паходзіць, пэўна, ад старажытнага «сабіць», «дапамагаць», ён яшчэ як апраўдвае! А калі высветлілася, што род Сабілаў старажытны, і далёкі Івану прадак быў вядомым ваяводам у Вялікім княстве Літоўскім, пасур'ёзнаму задумаўся над тым, як многа значыць для гісторыі лёс нават аднаго чалавека. Трэба толькі свечасова і праўдзіва апісаць яго.

Калі не памыляюся, яшчэ М. Горкі некалі разважаў пра тое, што адну кнігу — кнігу свайго жыцця — здольны напісаць кожны чалавек. Гучыць пафасна, пераканаўча, ды толькі практыкай не падмацоўваецца, нешта не відаць у літаратурным асяродку вялікай колькасці талентаў, якія б знаходзілі натхненне ва ўласных аўтабіяграфіях. А ўсё таму, што гаварыць праўду пра сябе самога, адкрыта дэманструючы не толькі ўласныя доблесці, але і ўласныя хібы, ох, як малапрыемна! Куды прасцей распрацоўваць сюжэт штучны, прыдуманы, альбо, урэшце, спісаны з чужога лёсу. Тады і за праўду-матку змагацца лягчэй, і герою ў становічых-адмоўных падзяляць лацвей...

Тым не менш, «Открытый ринг» — менавіта так Іван Сабіла назваў лепшы свой раман — кніга максімальна шчырая, дзе ўсе персанажы — людзі рэальныя, часцей за ўсё — нашы сучаснікі, якія выпісаны ў творы пад сваімі ўласнымі імёнамі. Бадай, толькі чалавек, які вельмі добра ўмее «трымаць удар», здольны асэнсавана пайсці на такое.

У выніку атрымаўся на дзіва дынамічны, захапляльны, хаця і не бясспрэчны твор. Нездарма, палеміка аб ягоных вартасцях хваляй пракацілася па літаратурных абсягах Расіі.

Аляксандр Быкаў з тых творцаў, хто ідзе ў паэзію няспешным, але ўпэненым крокам. Крокам, вывераным уласным вопытам, уласным стаўленнем да жыцця, яго каштоўнасцяў. Ведаю гэта па сустрэчах у рэдакцыі мядзельскай райгазеты «Нарачанская зара», дзе два з гакам дзесяцігоддзі шчыруе Аляксандр, па рэгулярных і дастаткова частых тэлефанаваннях, урэшце, па публікацыях у друку і асабліва па зборніках «Кветка папараць» і «Пад небам бусліным», да якіх меў ішчасце «прыкласці руку» — быў рэдактарам згаданых паэтычных кніжак.

Буслінае неба Аляксандра Быкава

Сённяшня мае развагі — пра новы зборнік Аляксандра Быкава «Пад небам бусліным», які пабачыў свет на пачатку года ў выдавецтве «Логвінаў». Пачынае кнігу выдатны верш «Восенню на радзіме Максіма Танка», у якім творца аддае даніну павагі памяці слаўнаму сыну Мядзельшчыны, цудоўнаму беларускаму паэту Максіму Танку:

Час прыспеў пакланіцца мяжы,
Дзе праменіла Танкава лета.
Сон вярэдзяць блізняты-
крыжы,
Што вартуюць прытулак
Паэта.
Над старонкаю роднай —
імжа,
Спахмурнелі дубы, як прарокі.
А Паэтава свеціць душа,
Прабіваецца зноў
праз аблогі...

Аўтар шкадуе, што Танкава лета адбула хоць і самымі яркімі фарбамі, але, на жаль, немінула: «Сон вярэдзяць блізняты-крыжы, / Ды не вернуць ніколі Паэта».

Увогуле, у зборніку шмат вершаў, якія так і хочацца прачытаваць поўнасцю, настолькі яны дасканалыя па выразнасці, па рэалізацыі задумы, па гармоніі формы і зместу, канцэнтраваны вобразна-выяўленчых сродкаў.

Як і ў першай кніжцы, у новым зборніку Аляксандра Быкава шмат вершаў, прысвечаных самаму дарогаму чалавеку — Маці. Дакладней кажучы, яе памяці. Тут і шкадаванне-боль, што «Не сустрэне ўвечары ля брамкі / Ужо ніколі маці на Пакроў», і боль-адчай, які чорнай зграй крумкачоў кружляе над асірацелай хатай, над тым светлым, што ўжо ніколі не вернецца.

Чорная згряя
Птушак пасела
Хата старая
Асірацела.
Асірацела...
І на падворку
Ветрык нясмелы,
Роспачна-горкі,
Ціха гартае
Жоўтае лісце,
Нібы шукае
Нейкае вышце...

Лірычны герой паэта (як і сам паэт) хоча жыць у гармоніі з прыродай, унесці хоць невялікую, можа, не такую і гучную, але сваю нотку ў агульную мелодыю Сусвету:

Але душэўных мне ці хопіць струн,
Каб падтрымаць мелодыю Сусвету,
Як ачышчальны прагрыміць пярун
Прарочай песняй на зыходзе лета?..

Сімвалічна, што менавіта неба БУСЛІНАЕ, а не жураўлінае ці якое іншае пазначана ў назве кнігі. Вобраз бусла сустракаем у зборніку неаднойчы. Тут і «бусліха спаць кладзе буслянят» («Дарога да маці»), тут і «журботны ўздых бусліных крыў» («***Здавалася, як быў малечо...»), а таксама адвечнае пытанне ці не ўсіх паэтаў: «Чаму, ну чаму я бяскрылы? / А хочаша ўслед за буслом!» («Жнівеньскі верш»), не кажучы пра адзін з цэнтральных твораў кнігі «Бусел над сядзібай».

Народжаны ў Барысаве, Аляксандр стаў для Нарачанскага краю яе адданым сынам, прысвяціўшы яму шмат пранікнёных радкоў, якія яскрава сведчаць, што радзіма для паэта не пусты гук, не гучная метафара, а боль і спадзяванне, а таксама вера ў лепшы заўтрашні дзень. Выдатным пацвярдзеннем гэтых слоў з'яўляюцца вершы «Нарач» і «***Нарач, лёгкі ветрык...». Не дзіўна, што менавіта Радзіма і Жанчына сталі тымі асноўнымі, стрыжнявымі тэмамі, якія вызначаюць абодва зборнікі паэта. Калі гаварыць пра найбольш удалыя творы грамадзянскага гучання, то, акрамя згаданых, гэта «Маразы на Хрышчэнне», «Замест эпітафіі» і, зразумела, «***Жыццё — як цыркавы манеж...».

Што да вершаў пра каханне, то ўсе яны адрасаваны канкрэтай асобе, адзінай і жаданай феі і вернай спадарожніцы жыцця — жонцы Тацяне (менавіта ёй паэт ахвяраваў і першую кніжку «Кветка папараць»). Сваёй мастацкай дасканаласцю найбольш

кранаюць такія творы лірычнага гучання, як «Галінка бэзу», «Вясёлка», «***Дзве з'явы ў жыцці...», «Фея», і, безумоўна, цудоўны верш «Табе»:

Не трэба мне ані
Хвалебнасці ішодня,
Бо сёння — на кані,
А заўтра мо — з каня.
Хачу я прастаты
І шчырасці святой
І каб кахала ты
Пад жоўтымі лістабой,
Каб асвятчала дом
Слязінкай на ішчаі,
Калі я са шчытом,
Калі я на шчыце...

А завяршаюць кнігу літаратурныя пароды на калег па пры. Парадыныя творы напісаны з выдатным досціпам, некаторыя з іх ужо друкаваліся ў «ЛіМе», і, як мне здаецца, Аляксандр Быкаў валодае гумарыстычна-сатырычным патэнцыялам, і я жадаю яму не сыходзіць з абранай дарогі, а максімальна раскрыць свой талент, нягледзячы на немалую працоўную занятасць.

Такім чынам, нельга не заўважыць, што ў беларускую літаратуру першайшоў сур'ёзны творца, ад якога можна чакаць важкіх паэтычных адкрыццяў. Кніга «Пад небам бусліным» — яшчэ адзін крок паэта ў напрамку рэалізацыі свайго паэтычнага дару, яшчэ адзін крок у напрамку да чыгача, які павінен засведчыць духоўны скарб гэтага сціплага чалавека, што мае талент ад Бога.

Мікола ШАБОВІЧ

Мікола
МАКАРЦОЎ

БАЦЬКОЎСКИ ПРЫСАД

Буяе май у квецені садоў,
Спеў птушак чуцен, пошчак салаўёў.
А я прысад бацькоўскі берагу,
Ён праз гады развее мне тугу.

Я прыгадаю квецень, сад і дом,
Цвіла чаромха пад маім акном.
І пах яе з дзяцінства ап'яняў,
Заўжды надзею, веру мне даваў.

Прайшлі гады, чаромха адцвіла,
Дзяцінства пах развееяла вясна.
І зноўку еду я ў бацькоўскі дом,
Бо там цвіце чаромха пад акном.

ВЯСЕЛЛЕ

Гэй, вяселле, гэй да сканчылося,
Ой да з маладымі, ой да засталася.
Вецер вее, павявае,
Дзяніска Хвадорку абдымае.
Каб жылі яны ў згодзе,
каб былі вяселлейкі ў народзе!

Святлана
ЯВАР

ВАРШАЎСКИ ЦЫКЛ

Па-над мінулым, поўным слёз —
на Старым Мясце мост.
У свет другі, у іншы лёс
мяне аўтобус вёз.

І шлях самотны гэты свой
паўз парк і сады
праехала нібы з табой
(ды гэта ўжо не Ты).

Я адцуралася цябе,
чужая. Палюблю —
у несупынай барацьбе —
няродную зямлю.

Ды Беларусі сумны твар
мне мроіцца заўжды.
Шкадую сярод светлых мар,
што страчаны гады.

Чужына бліzkая мая!
Прымі, не дакарай
і, хоць табе я не свая,
мне што рабіць — парай.

МАЕ МАЛІТВЫ

Не каталічка, ды шапчу ружанец
і вымаўляю Боскае імя.
Вакол апалы ліст
снуе свой танец.
Віхура... І нікога, акрамя

мяне самой. І на сваёй дарозе,
самотнай і адчайнай — сапраўды,

стараюся разгледзець: на парозе
ці хтосьці ёсць? Бягуць мае гады,

а я адна заўсёды застаюся.
Дык, адзіноту зведзішы сваю,
мне будзе горка жыць без Беларусі,
пра што між іншаземцаў і пяю.

У цэнтры Варшавы
сваю настальгію таплю
ў кубку кавы.
Раскоша, раскоша і бляск...
І промень надзеі не згас,

і з ім застаюся ў душы.
О Божа, мяне беражы
ад гора, ад ліха, ад слёз.
А вецер далей мяне нёс

у нейкі нязнаны йшчэ свет.
І цвіў там надзей маіх квет,
і я адчувала цябе,
як цень, што раптоўна набег.

Я не ўмею кахаць, я не ўмею любіць.
І таму дзядзевіца
пра ішчасце забыць.
Але ўсё ж спадзявацца
хацелася б мне:
лёс у вэлом каханьня мяне апрагне.

Не, ніколі ніхто не хацеў
мяне браць.
І мелодый маіх не хацеў
ніхто граць.

Я заўсёды адна байлю
год за гадком,
і кахала кагось я зазвычай крадком.

Толькі вецер смяецца халодны з мяне
у сталіцы чужой, у чужой старане.
«Ты чаму ўсё адна?»
Ты чаму ўсё адна?»
Ды ўцякаю далей ад твайго я акна.

Зміцер
АРЦЮХ

Першы снег
Другога лістапада
Падаў.
Тры разы сказаў табе
Бывай!
Радасць
Раставала ў думках градам.
Знай,
Што не вярнуцца ў белы май.
Толькі сэрца рвалася на волю
З болем
Сонца перастала чырванець...
Белы снег
Ляціць над нашай доляй,
Чорны град сваю шукае смерць,
Там, дзе ногі дзідамі абцасаў
З часам

Будуць біць, драбіць ягоны свет,
Белы снег
Зачырванее ішчасцем.
Белым танцам будзем сэрцы грэць.

А жнівень зноў прыходзіць
адзінокі
І кубак недапітай кавы стыне.
Не спіцца мне.
Самоты чую крокі
Халодныя. Крадзеца зноў.
Абдыме.

І холад вершам стане нечаканым.
Дыханнем паспрабую
грэцца ноччу.
І мне прысніцца твар знаёмы —
мамін —
Найлепшыя ў бясконцым
свеце вочы.

І цёпла стане. Роднаю зямлёю —
Наваградскай —
у думках буду грэцца.
Тут рай пачнецца.
Будзе так вясною.
Упэўнены,
бо гэтак хоча сэрца.

Зайграе дождж,
нібыта на цымбалах
Іграеш ты ў Наваградку
старым.
Дайно ўжо сэрца музыку
шукала.
І вось знайшло
на Замкавай гары.

Мелодый родных сэрцу
не хапала,
А ў гэты дождж нап'ецца
іх спаўна.
Душа мая,
нарэшыце ты спазнала
Як восенню вяртаецца вясна.

Сляза ўпадзе ў бакал
крышталёвы,
Нібыта дождж грыбны
на вёску.
А я сягоння ненармальны —
Зімой завейнай сняцца вёсны:
Дзіця... Юнак... Хлапец...
Мужчына...
Як хутка час ляціць.
Нармальна.
Сляза ўпадзе ў бакал
крышталёвы,
Нібыта дождж грыбны
на вёску.

Ёсць на планеце месца, дзе мой рай,
дзе кожны куст, травінка —
частка Бога.
Адчуй і ты зямлю, не забывай
У родны сад звычайную дарогу.

Цябе сагрэе ён сваім цяплом,
Любоў падорыць,
вудар райскіх яблык.
Ёсць вечнасць там,
дзе мой бацькоўскі дом.
За ішчасце ў ім ізноў
жыццё аддаў бы.

ЧЫСТЫ ПОДЫХ

Спяць дамы на бялюткім
Абрусе.

Першы снег — быццам
Першы уздых,
Чысты подых маёй
Беларусі.

Ты у марах плывеш
Веснавых.
Прыгадаецца радасны
Вецер,
Прыгадаецца дайні той пах.
Закіпіць неабсяжная
Квецень,
У знаёмых з маленства
Садах.

І бярозы, як белыя вежы,
Зноў асвецяць знаёмы
Мне гай —
Ці то май зноў зямельку
Аснежыць,
Ці то снежань захопіць,
Як май.

БЕРАГ МАЙГО ЮНАЦТВА

Ластайкі-беражанкі
Жальбу маю разносяць.
Вось і прыйшоў я ўранку,
Вось і прыйшоў я ўвосьень,
Бераг майго расстання,
Бераг маёй пляшчоты,
Бераг майго каханьня,
Бераг маёй самоты.

ЯСЕЛЬДА

Ты ведаеш, Палессе,
Я ж песні твае чую
Пра цішыню у лесе,
Пра Ясельду-рачулку,
Што лашчыцца пляшчотна,
Што плешчыцца ў лагодзе.
Што нам прынесла шчодрэ
Легенды праз стагоддзі.

ЯНКА КУПАЛА

Слова нараджаецца з зямлі,
З той зямлі,

што сына нарадзіла,
Парасткі зялёныя пусціла
У палі, у пушчы, у гай,
Нават на балоты ды пяскі...
А яно квітнее, гэта слова,
Сонцам наліваецца барвовым,
Водарам з духмянае ракі.
Сонна пацягнулася дрыгва,
Каб сказаць,

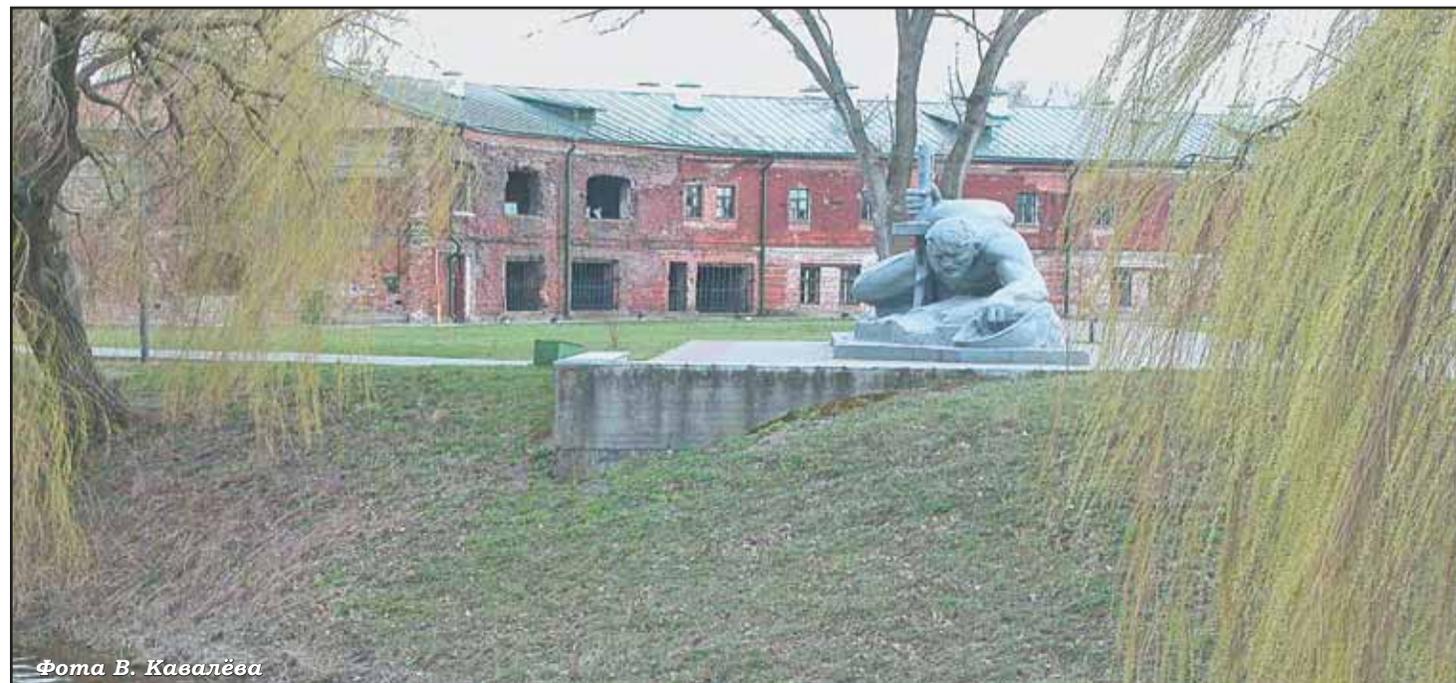
што песня не загіне.
І шуміць, шуміць вярба аб сыне,
І шапоча сціхлая трава.

ЖАЛЕЙКА

Гомельскаму фальклорнаму тэатру
“Жалейка” прысвячаю

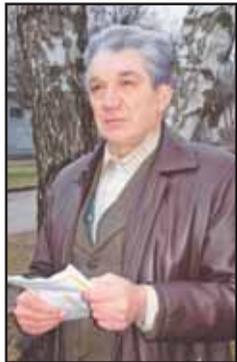
Асцярожна музыка матулінай
песні кранеца,
І жалейка на вуснах
яго трапяткіх адзавецца.
І паверыш тым вуснам,
што матчын напеў не забылі,
І паверыш рукам,
што жалейку рупліва рабілі.
Асцярожна кранеца —
сонца ў лузе прачнеца,
І жаўрук у нябёсах
на гэты напеў адгукнеца.
Асцярожна кранеца...
Так маці ў маленстве кранае,
І жалейка пье,

нібы маці яна ўспамінае.
А на крылах “Жалейкі”,
каб вечна ў народзе гучала,
Уздывай сваю песню і Колас,
і Янка Купала!

Фота В. Кавалёва

Калодзеж

Два апавяданні

**Мікола
БУСЬКО**

Летні досвітак высвітае маладзенькі шпачок, паведамляючы мне, што самы час выбірацца ў вандроўку. Жвава прастуем да ракі праз куп'істую лугавіну, пакідаем вільготныя сляды на пяшчотным шоўку расы. Перад намі, як павадыр, бяжыць сабачка Грук, абнюваючы куп'е. Разам з ім мы абмеркавалі нашы задумы, і ён раз-пораз вяртаецца да мяне, каб атрымаць наступны загад. Вось зрабіў стойку ў траве — шум крылаў куліка і тры музычныя гукі паведалі мне, што Грук перапыніў сніданак балотнай птушкі.

Мы паклалі ў човен патрэбныя рэчы, харчы, і я прыхапіў на ўсялякі выпадак сваю дубалёўку.

— Грук, давай сюды, — загадаў Мікіта. — З намі паедзем.

Павольна слізгае па хвалях наш човен уздоўж ладовага зарасніку. Ён цягне за сабою даўжэзны бялёсы хвост. Плывём па цячэнні. У рацэ ў гэтых мясцінах плынь хуткая і веславаць няцяжка. А каля самага берага ў іншых месцах вада закручваецца, пеніцца, скрутны вір уцягвае ў сваю варонку імклівыя хвалі. Вакол нас гуляе ветрык, абдае прыемнай прахалодай.

На беразе махаюць галіам беланогія бярозкі, быццам праводзячы нас. Яны спрачаюцца з ветрам.

Мы ўглядаемся ў далечынь, слухам музыку ветру, звонкі ўсплёскі набягаючых хваляў. Рака нібыта безжыццёвая: не відаць ні чайкі, ні пралятаючай качкі, толькі каля самага берага плыве сукаватае бярвяно — відаць, без дазволу ўзяла яго рака ў Новым Свержні.

Нясе нас Нёман ужо амаль з паўтадзіны на сваіх хвалях. За павароткай ракі добра бачна, як на мурожным лужку, падняўшы нагу, люструецца ў вадзе белы бусел. Непадалёку ад яго спуджана ўздымаецца ў паветра шэрая хмарка чыркоў. А тут, над залацістым жвірам-пясочкам разгойдваюць хмары пушчанскія сосны.

Які замілаваны краявід! Над вадой бясконца мітусяцца берагавыя ластаўкі. У народзе гэтых птушак называюць яшчэ беражанкамі. Яны свідруюць у пясчаным беразе свае норкі і тут выводзяцца. Здалёку, альбо калі паглядзець з вышыні, бераг нагадвае вялізны торт, начынены разынкамі.

— Дзядуля, можа, мы тут спынімся? — прапанаваў Мікіта.

— На гэтым беразе? Ну, давай.

І вось наш човен шырокім жыватом прасунуўся па пяску. Грук, высалапіўшы язык, сігануў на бераг, пачаў прынюхавання, усюваў нос у кожную нару, а калі адчуваў нешта жывое, нервова ўздрыгваў хвостом.

Яго халодны нос сярод сотні пахаў успрымае той, адзіны, прысутнасць якога надае сэнс і жыццё прыбярэжнай прасторы. Надвор'е выдалася цёплым і спрыяла нам. Часта хацелася піць — даймала смага.

— Паглядзі туды, дзед, — усхапіўся ўнук.

На тым беразе ў прыбярэжных хвалях купае свае рогі алень. Але неспадзявана ён ускінуў галаву, настроніў вушы, і адным махам схавалася ў зараслях альшэўніку.

— Дзед, а хто ж яго спудзіў? — баязліва спытаў Мікіта. — А можа, гэта воўк?

— Але ж ваўкі ўдзень не ходзяць — хаваюцца...

Хутка прычына яго ўстрывожанасці стала зразумелай: па высокай траве з вудай у руках нетаропка плёўся рыбалоў.

Тут, у маладаступных мясцінах, сярод лесу, асабліва ўлетку, надзвычай прыгожа разліваюцца квеценню лугавіны. А вось у глухамані не вельмі спакойна адчуваюць сябе птушкі і нават звяры. Мы часта спыняемся, каб зрабіць некалькі глыткаў вадзіцы, перадыхнуць. Лясная духмень даймае горай за камароў. Яны — вялікія назолы: варта крыху прыпыніцца, адразу кідаецца на цыбе ў атаку незлічоная пloidма насыкомых. А камар так і стараецца прывязаць да вуха сваю танюсенную нітку голасу.

Прабіраемся паволі, і відаць тут зусім нядаўна гаспадарыў буралом:

на нашым шляху ляжаць паваленыя каржакаватыя дрэвы.

Колькі цікавага і нязвяданага можна прыкмеціць тут!

Мікіта не адстае ад мяне, ціха ступае, паглядае наўкол, прыслухоўваецца. Перад ім на галіне матляецца на ветры акрываўлены касмыль плямістай поўсці.

— А што гэта, дзядуля... кроў?... — Недзе тут змагалася рысь...

— А з кім?..

— Вось з кім, — паказваючы на абгрызеныя капіты, сказаў я.

Унук прытуліўся да мяне. Нашы позірк блукалі па палянцы, атуленай непразлазным ляшчыннікам. Мне падалося, быццам трава і голле ўсталі дыбарам, як ад страху валасы. Але самага зверу мы не ўбачылі і нават яго слядоў. Можа, гэта й добра.

— Вунь, Мікітка, бачыш, — я паказаў на дзібелы выварачень пад вялізным кустом. — Гэта логава зверу.

— Пайшли адсюль... — Не хвалойся, у нас ёсць чым абараніцца. Але пойдзем.

Сонца пакрысе хілілася за дрэвы, на пушчу насоўваўся змрок. У гушчынні дзікая маліна спакавала тушыла свае чырвоныя літарыкі.

Грук бег наперадзе, за ім ступаў знаёмая сцежка Мікіта. Я рухаўся няспешна, а ў думках мы ўсе імкнуліся міжволі туды, дзе сумаваў па нас адзінокі човен.

Сяды-тады мае рукі натыкаліся на шыпы малініку. Мне падумалася: адкуль у такой простае расліны такое веданне законаў святла?

Нарэшце-такі лес паступова стаў радзец і позірку адкрыўся пясчаны бераг. З лёгкім плёскатам на мелкаводдзі пагойдаўся наш човен. А над ім за вастраверхімі яловымі вершалінамі віднелася непрагляднае неба, на якім ужо сям-там скупавата іскрыліся першыя зоркі.

Мы хуценька развялі вогнішча. Мікіта толькі і паспяваў падкідаць сухое ламачка. Языкі полыма, нібыта чырвоныя венікі, умомант падмяталі худыя галінкі. Над агнём, быццам камары, закружыліся іскаркі. Не прайшло і паўгадзіны, як заспяваў нам песню ўчарнелы чайнік.

Завіхаліся разам, жвава паставілі палатку, а каб лацвей было спаць, з лапушыстых яловых галін змайстравалі мяккі ложак. Адчувалі мы незвычайны вясёлы ўздых. Толькі цемра праз густую сетку галля пазірала на нас зусім не гасцінна. Вецер злаліва стукваў галлём па ствалах дрэў, лапатаў лісцем, нагаворваючы на нас, што мы тут чужыя.

Добра падсілкаваліся — харчоў у нас хапіла б на дні тры, а вось вады было мала.

Грук таксама атрымаў ладны падмадунак і расцягнуўся каля палаткі. Яму не спалася: ён увесь час лавіў пахі, хмурыўся, сердаваў. Ён адчуваў прысутнасць зверу: хітрая і магутная драпежная кошка непадалёк гаспадарыла ў начной цемры.

Ночка прабегла хуценька, і я прагнуўся з птушынай музыкай. Цемра паволі адступала, хавалася, адчувалася світанне.

Прачнуўся прылётны шпачок і сваім посвістам суправаджаў адыходзячую цемрадзь. У птушак увогле хапае ўмення будзіць: у дзве — тры гадзіны прачынаюцца зызіоля і жаўранак, у тры — зяблік.

У палатцы чулася салодкае сапенне Мікіты — адыходзілі лясныя сны. На небасхіле праз густую сінечу прабівалася нясмела ранішняе святло. Першыя вільготныя цені лінеілі аброшаныя травы. Грук таксама спакойна ляжаў, іншы раз варочаўся, узнімаў галаву,

ветрыў носам і зноў клаўся — пэўна, яму снілася рысь.

— Дзядуля, падай вадзічку, — раскатурхаўся Мікіта.

— А тут і засталася толькі табе.

Наш адпачынак быў не такі і прыемны: і ўсё з-за вады. За дзень выпілі некалькі пластыкавых бутэлек. А яшчэ ж неяк трэба пару дзён працягнуць. Спрабавалі капаць то ў адным, то ў іншым месцы, вада з'яўлялася, але ўжываць яе немагчыма было: мутная, ілістая ды з непрыемным пахам.

— Давай паспрабуем тут, на прыгорку, — прапанаваў унук.

Адчуваецца няёмкасць перад хлапчуком — запознена аналізуецы свае спробы знайсці ваду.

Я так завіхаўся, што аж спацеў. Рыдлёўка схавалася ў мяе.

— Можа досыць, зямля мокрая...

На дне калодзежа заварушыўся пясочак. Плюхнуў струмень, і дно пакрылася празрыстымі хвалямі.

— Крынічка, мусіць... Жывём!..

Вада падымалася да нас, нам насустрач і ўздыхала настрой.

— Грук, ідзі сюды, першым паспрабуеш...

Я схапіў сабаку за заднія лапы, асцярожна падняў і нахіліў да калодзежа. Грук адразу кінуўся лыкаць.

— Ну, як, можна піць? — спытаўся я, падымаючы яго.

— Гаў, гаў, гаў, — пацвердзіў Грук.

Я прывязаў у яворачку чайнік, дастаў вады, якая ўжо амаль запоўніла калодзеж. Вада, вада — яна жыццё. Мы ўсе — таксама часцінкі вады, відаць таму нас цягне да рэчак і азёр.

Дзённага духмень разлілася навокал і прымысіла расправу.

Мы ляжалі на траве і атрымлівалі скурай дозу цёпліны. Я ўглядаўся ў бяздонную просінь летняга неба — яно цяпер выглядала асабліва велічна.

— Якая прыгажосць!

Нада мною высока прабягалі хмаркі, здавалася, прабягала маё жыццё — доўгае, нелітасцівае, праз шохалісты аживалі былыя пачуцці. Вучуся бачыць адно, на жаль, развучваюся бачыць другое. Чаму ж сёння многія людзі, затурканыя штодзённымі клопатамі, развучыліся бачыць прыгожае, якое, быццам парасон, вісіць у нас над галавой?

Нечакана над намі з'явіліся нейкія белыя плямы. Яны кружыліся, рухаліся.

— Што там?

— Гэта белыя буслы аглядаюць раку, каб выбраць патрэбную лугавіну. Яны паволі апускаюцца. Выразна бачны іскрысты бляск срэбра на іх крылах. Якое суладдзе характара і волі! Пераканаўшыся, што ўсё спакойна, буслы мякка селі на прырэчную сухадрэвіну. Па рацэ разляцеўся іх звонкі клёкат, як бы паведамляючы нам аб чымсьці невядомым. Але аб чым? Хто ведае?

Танцы ў небе

У адным яловым бярвяне, з якіх быў складзены лабаз, стракаты дзятлік выдзёўбаў дупло ды й пасяліўся там. Ад яго манатоннага "тук-тук" я прачнуўся. Чаканая красавіцкая раніца сарвала зямельку. Іскрыстым роём разліталася ва ўсе бакі блікі-зорачкі гаманлівага ручайка. Прачнуліся лясныя галасы і шпачыныя ноты.

Я падшоў да акна. Сонечная раніца заспакойвала душу, як мёд. Адчыніў фортку. Раптоўна разам з асвятляючай прахалодай уварваўся прамень святла, ды такі яркі, як по-

лыма. Ён палятаў па пакоі, абмацаў усе закуткі ў хаце, затым вылесеў, бы птушка. "Выйдзі на падворак, паглядзі навокал" — паклікаў мяне.

Так і быць. Выраснуў прайсціся да ракі, заглянуць у вясёлыя вочы вясне.

— Ты ў лес надумаўся? — здзівіўся сусед.

— Так, а што?..

— Гм... — усміхнуўся дзядзька.

— Ты, мусіць, чуў, што плёў Васька-ляснкі...

— Пра што?

— Ну, разумеш, там, на Лузінаўца, быццам, ён бачыў нейкае нябеснае дзіва...

— Якое дзіва?.. Ты што?..

— Нейкія танцы ў небе...

— Танцы ў небе? Упершыню чуо...

Настрой, падагрэты цікаўнасцю, вядзе мяне па лабірынце сцяжынак, што віхляюць паміж лужынаў дабралесці. Тут адчуваю сябе лацвей. Палаткі набрынялі вільгаццю, глеба яшчэ падатлівая, як пластылін. Прыгоркі ды ўзвышшы, аблашчаныя свяцілам, паздымалі з сябе зрудзелыя зімовыя пінжакі. Духмяныя сузор'і чаромхі набрынялі імклівым сокам.

— Ах, малайчына, Вясянка! — радалася сонейка, пасылаючы на зямлю пукі-венікі праманёў.

Радалася людзі, птушкі вясноваму прыходу. А як радаваўся Нёман: хвалі гушталі, як немаўлятак, блакітныя хмурынкі, а вунь там ветрык выбег з кустоў з белай анучкай снегу ды працірае зашклёныя начным марозікам плыткія акенцы-лужынкы.

Хвалююся, а як жа: я ў казачных абдымаках дзядулі Лесавіка. Хутчэй занатоўваю ў памяці сустрачу-набытак. Заходжу ў непразлазны гушчар мяшанага ляску і адразу адчуваю, што завітаў у незнаёмы свет — пакрыёмны свет цішыні, суладдзя і вечнасці. Тут да кожнага куточка Лесавіка прыстаўлены. Ён шчыра-даводзіць свае ўладанні ў адпаведнасці з жыццём лясін. А ў кожнай лясіны свой нораў, свая пастава — зграбная, пекная.

— О-о-це-це, — пачуўся знаёмы голас.

— Бакас!.. Слонка... Прывітанне!..

Ад іх з'яўлення ў душу пранікае лагодная цёплыня, без якой было б надта тужліва. Шлюбныя іх канцэрты зачароўваюць прыніманую прастрань. Ёсць крылатыя істоты, якім дазволена ўсё: гэта — слонкі.

Спяшаюся выбраць палянку, вось яна — агароджаная сцяной лесу. Крышку вышэй — прыгорачак, засланы абрусам з белых імхоў.

Я ўпадабаў ладныя пняк пад елачкай. "Трэба добра замаскіравацца, а то прыкмеціць мяне і малайкай — фіць! — у лес!"

Сцішыўся, паглядаю. Заходзячае сонейка, як спелы яблык, павісла нада мною.

Цеснавата слонцы паказваць сваё майстэрства сярод шчыльнага голя, талы яна знаходзіць палянку-сцяну, дзе вольна гуляе ветрык. Сцяна з аднаго боку ўпіраецца ў сцяну мядзяных сонсаў, з другога — узвышшацца над лесам.

Слонка не разменьваецца на дробязях свайго лесу, яна ніколі не забываецца на першапачатковыя словы "любоў", "павага" да сваёй мясцовасці. Яна і развіваецца на грунце ўзаемаразумення і гармоніі з акаляючым асяроддзем. Так усё існуе ў прыродзе, акрым чалавека...

Чакаць доўга не давалося. Нечакана з шэрай гушчынні адвяхорка з'явілася кропка, яна набліжаецца да мяне, ператвараецца ў нешта крылатае і праносіцца зусім нізка. Птушка наразае кругі, па спіралі імкліва апускаецца. І вось села на белы абрус.

Пакруціла галавой, пераканалася ў заспакаенні і зацягнула:

— О-це-це, це-це-сі-сі...

Тут, у лясной прасторы, слонка набывае ўпэўненасць. У трапяткім імтэтным танцы забываецца на небяспеку, але ўсведамляе ўсё-ткі, што і ейнае жыццё — не цукар.

Неўзабаве цыканне абрываецца і слонка жвава імкліваць у неба, выпісваючы кругі, вязучы петлі, заходзіць у крутыя віражы, затым каменем падае ўніз, перакульваецца некалькі разоў над самай сцянай і вокамгенна зноў набірае вышыню пад уласную музыку.

— Ну, танцор, артыст — што скажаш!..

Кругі звужаюцца, пераходзяць у спіралі.

— Це-це-сі-сі-сі... — разносіцца ля самых аблокаў.

Не ў стане адвесці вочы ад захапляльнага відовішча. Слонка-чыркак пад сінім купалам неба. Сярод далёкіх аблокаў яна выгладзе рухомай кропкай, якая куляецца раз, другі, затым, склаўшы крылы, падае ўніз, пакідаючы за сабою белыя клубкі, быццам падбіты самалёт. Але гэта падзенне без жудасці. Захапленне танцам яшчэ больш і больш разгараецца, птах ведае вартасці руху вольных крылаў, калі аддае сябе ў абладу адвечнага танца.

Я, настаўнішы вушы, слухаў, бы казку, захапляльную мелодыю, што суправаджала яе імтэтным палёт, на ўсе вочы, не адрываючыся, каб не перашкодзіць, глядзеў на крылаты дзівоўскі бакі ў крутні з задорам. Віхляе ва ўсе бакі ў бяздоннай просіні адвяхорка натхнёная слонка, адрываючы ўсё наваколле лагоднай мелодыяй, пераліўнымі трэлямі. Ах, як пазайздросціць ёй кожная пеўчая птушка, нават салавей!

— Паглядзі, — крычу я ў захапленні. — Круціцца, як верацяно, вунь, бачыш, як віруе! Во, брат, артыст!

Высокая цана яе таленту! Слонка сваімі каларытнымі танцамі ўзвышаецца над усімі птушкамі сваёй высакароднасцю, чысцінёй, рэльефнасцю.

Недзе над самай палянкай слонка выраўнівае палёт і бяспшумна, на нерухомах крылах апускаецца на сцяну.

Шырокае лісце клёна, бы мужыцкія далоні, апладзіруе аглушальна, вецер, падхапіўшы гучныя авачыні нібы ўсплёскі марскіх хваль, разносіць на прасторы, над усім амфітэатрам.

— Це-це-сі-сі, — зацягнула слонка нябесны танец.

Птушка здалёку нагадвае прыгожую маладзічку на высокіх абцасах.

Густая цемнь, як заслона, апусцілася на лясок. Артыстку амаль не бачна, але яна працягвае выступленне. Яно доўжыцца даволі доўга — болей як гадзіну, а бывае ў ясную ночку — пакуль месяц не выключыць свой праэктар.

Назаўтра, на досвітку працягваецца другое аддзяленне канцэрта. І гэтак бывае амаль штодня. А ўжо ў чэрвені апошні раз слонка ладзіць канцэрт на паўдні, закрываючы заслону.

У наступную вясну я з сябрамі кіраваў на канцэрт, дык на ўзлеску ўбачылі неверагоднае: між дзюхо лясін на залатых срабрыстых нітках павучыння красавалася надпіс: "Вас запрашае артыстка Слонка!"

Ад гэтых лясных дзівоў мы анямелі: "А хто ж напісаў?.."

— Павук выткаў, мусіць? — значыць сусед.

— Толькі ён, ну а болей хто...

— Іншы раз ладзяць канцэрты дзве — тры птушкі, а вось выконвае нумар чамусьці толькі адна. А чаму? Сапраўды, чаму?

— Ты разумеш, — правёўшы даланей па шчацэ, прамовіў дзядзька. — Гэта толькі дзеля фанабэрыі перад сяброўкай, ці можа, каханкай... Ну, а можа, каб падтрымаць нас, узняць настрой, абнадеціць. Га?

Слонка — незвычайная птушка. Яна дае канцэрты толькі да гнязду.

Арт-пацеркі

Гульня ў лялькі традыцыйна лічыцца не-сур'ёзным заняткам, вартым хіба што гэтыя дзіцяці. А дарма...

Лялечны тэатр, як і яго «старэйшы брат» — драматычны, здатны выкрываць ліха, чалавечыя заганы, уваскрасаць у душы чыстыя ідэалы габрыні і справядлівасці і вымушаць гледача шчыра смяцца. І гэта ўжо шмат гадоў запар даводзіць і пацвярджае Магілёўскі абласны тэатр лялек, якому 23 мая 2007-га «стукне» 30!

Мая суразмоўца — «ветэран» тэатра, якая працуе ў ім з першага дня, вядучая актрыса Ганна ЛАЗУЦІНА.

Нам 30 год ужо, а мы гуляем у лялькі

— Ганна, скажыце, а як пачыналася гісторыя Магілёўскага абласнога тэатра лялек?

— Рэжысёр Мікалай Кулага, выпускнік прэстыжнага Ленінградскага дзяржаўнага інстытута тэатра, музыкі і кіно ў 1976 годзе разам з мастаком Леанідам Быкавым сабралі выпускнікоў Магілёўскага вучылішча культуры і пачалі рэагентаваць з лялькамі на базе гарадскога Дома культуры. Першы спектакль «Тыграня Петрыч» быў паказаны 23 мая 1977 года на сцэне Магілёўскага драмтэатра. Менавіта гэтая дата і з'яўляецца днём адкрыцця абласнога тэатра лялек. Спачатку тэатр быў спланаваны як выязны, рэпертуару не было, каталі «Тыграня» штодня па гарадах і вёсках Магілёўшчыны амаль паўгода. Стамляліся — жудасць. Потым з'явіліся спектаклі, якія пачалі даваць у зале ГДК, стацыянарна.

— Творчы почырк рэжысёра — гэта почырк тэатра. Магілёўскі лялечны спазнаў почырк шматлікіх рэжысёраў. Самыя ярскія старонкі былі кім напісаны?

— Самыя ярскія старонкі, я спадзяюся, яшчэ наперадзе. Тэатр — жывы арганізм, ён развіваецца, расце. Кожны рэжысёр, папрацаваўшы ў нашым тэатры, унёс сваю пэўную лепту, ва ўсіх была свая ніша. Рэжысёр Мікалай Кулага, на жаль, вельмі рана пайшоў з жыцця, але мы яго памятаем як добрага, тонкага педагога і псіхолога. Яго ўнутраная энергетыка, любоў да тэатра лялек зараджала іншых. У 80-х гадах мінулага стагоддзя з намі працаваў Аляксей Ляляўскі, які сёння займае пасаду галоўнага рэжысёра Дзяржаўнага тэатра лялек Рэспублікі Беларусь. Яго спектаклі адрозніваліся пошукамі новых сродкаў сцэнічнай выразнасці. Гледачы памятаюць яго арыгінальныя пастановкі «Кот у ботах» Ш. Перо, «Дзед і Жораў» В. Вольскага, а «Маленькі Клаус і Вялікі Клаус» Х. К. Андэрсена і па сённяшні дзень у бягучым рэпертуары нашага тэатра. Свой след у гісторыі Магілёўскага лялечнага пацінуў у 90-я гады таленавіты рэжысёр Алег Жугжда. Яго смела можна назваць рэжысёрам-эксперыментатарам, наватарам. Алег Жугжда першы ў Беларусі выкарыстаў у тэатры ценяў народнае мастацтва беларускай вышнанкі, адным з першых адродзіў батлейку, а таксама класічныя марыянеткі. Цяпер Жугжда працуе галоўным рэжысёрам у Гродзенскім абласным тэатры лялек, але мы падтрымліваем з ім добрыя адносіны.

У 2000 годзе ў тэатра быў перыяд працы з запрошаным рэжысёрам, народным артыстам Украіны Сяргеем

Яфрэмавым. Асоба вельмі яркая, таленавітая. Сапраўдны лялечнік! Яго цікавыя пастановкі «Дзікія лебедзі» і «Казка пра добрага Чарцяня» карыстаюцца нязменным поспехам у гледачоў. Ён парэкамендаваў нашаму тэатру папрацаваць са сваім лепшым вучнем і паслядоўнікам — рэжысёрам Сяргеем Брыжанам з Хмяльніцкага тэатра лялек. Трэба адзначыць, што ўвогуле для акцёра вельмі карысныя зносіны з рознымі рэжысёрамі, бо ад кожнага атрымліваеш новы погляд, новы падыход да ролі, а таксама знаёмішся і з новымі разнастайнымі сістэмамі лялек. Гэта майстар-класы, якія застаюцца з намі на ўсё жыццё.

— Апошнія чатыры гады ў Магілёўскім абласным тэатры лялек працуе галоўным рэжысёрам Вячаслаў Корнеў. Чым адметная яго дзейнасць?

— Вячаслаў Корнеў папоўніў труп тэатра моладдзю, выпускнікамі Магілёўскага вучылішча культуры. Ён шмат працуе як драматург, свае п'есы ўдала ўвасабляе ў спектаклі, якія карыстаюцца поспехам у магілёўскага гледача. Вячаслава Сямёнавіча паспраўднаму хвалюе будучыня нашага тэатра, але ён не забываецца на мінулае і працягвае нашы лепшыя традыцыі. З прыходам Корнева тэатр актывізаваў сваю фестывальную дзейнасць і з яго спектаклямі браў удзел у міжнародных фестывалях тэатраў лялек у Разані, Белградзе (Расія).

— Дарэчы, пра міжнародныя фестывалі. Здаецца, на базе Магілёўскага лялечнага яны калісьці таксама праходзілі?

— Так, ініцыятарам Міжнароднага фестывалю «Лялька» ў 1993 годзе была дырэктар тэатра, а цяпер дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Наталля Аўдзеева. На працягу трох гадоў у Ма-

гілёў прыязджалі артысты-лялечнікі з Беларусі, Смаленска, Тэатра Сяргея Абрацова і Маскоўскага тэатра марыянетак. Аднак з прыходам іншага кіраўніка фестываль не меў працягу.

— За 30 год творчай дзейнасці Магілёўскі абласны тэатр лялек ажыццявіў каля 100 пастановак. Якія з іх, на ваш погляд, найбольш папулярныя ў гледача?

— Усе спектаклі нашага тэатра пасвойму цікавыя. Рэжысёры ўклалі ў іх частінку сваёй душы. І, бясспрэчна, у гледачоў карыстаюцца папулярнасцю спектаклі паводле сусветнай класікі, якіх у нашым тэатры шмат.

— Ці праўда, што лялечны акцёр павінен валодаць прафесіяй лепш, чым драматычны?

— Не, я так не лічу. Тэатр лялек і тэатр драмы — два розныя віды мастацтва. Але тое, што і сёння для нас, лялечнікаў, застаецца галоўным і непахісным маршакаўскае: «для дзяцей трэба пісаць (у нашым выпадку — іграць), як і для дарослых, але крышач-

ку лепей», — гэта праўда. Хача нашы гледачы — не толькі дзеці. Такія п'есы сённяшняга рэпертуару, як «Вій», «Асоль», «Востраў напалам» у пастановцы галоўнага рэжысёра Вячаслава Корнева і галоўнага мастака тэатра Галіны Ігнашэвай, адрасаваныя даросламу гледачу.

— Чым жыве Магілёўскі лялечны сёння?

— Распарадак жыцця звычайны: прэм'еры, рэпетыцыі, гастролі, фестывалі. На жаль, у будынку тэатра ідзе ремонт і мы вымушаны арандаваць залу, не зусім прыдатную для паказу спектакляў. Вымушаныя шмат ездзіць па школах, дзіцячых садках. Але ж усім вядома, як губляецца якасць асяялення і гуку на выязных пляцоўках. Падыходзячы да юбілею нашага тэатра, хочацца, каб гарадскія ўлады зрабілі ўсё магчымае і хутчэй скончыўся ремонт будынка. Наша родная пляцоўка ў казачным «пернікавым» дамку, як ніякая іншая даспадобы і гледачу, і акцёрам. Трупа тэатра нярэдка выязджае ў іншыя тэатры краіны, і мы бачым, якія будынкі, глядзельныя залы ў нашых суседзях-лялечнікаў. Хочацца, каб і ў нас было калі не лепш, дык не горш як у іншых.

— Як працуеца ветэранам сцэны з маладым акцёрскім складам?

— Моладзь у нас добрая, перспектыўная. Амаль усе маладыя акцёры павышаюць свой прафесійны ўзровень у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Акрамя таго, усе вельмі музыкальныя: спяваюць, танцуюць, шмат хто валодае музычнымі інструментамі.

— І ўсё ж, у якім узросце чалавек перастае гуляць у лялькі?

— Ніколі. У прыродзе ўсё паўтараецца: спачатку мы гуляем у дзяцінстве ў лялькі, потым нашы дзеці і мы разам з імі, потым унукі і гэтак далей. У мяне, напрыклад, у дзяцінстве былі лялькі з анучы, і толькі ў 16 год я атрымала сапраўдную фабрычную ляльку, з якой не магла нагуляцца. Можна, таму і абрала прафесію лялечніка? Але той, хто стаў лялечнікам па прафесіі, будзе гуляць у лялькі заўсёды. Вось, як я (смяецца). — Л. М.: мне 30 год ужо, а я гуляю ў лялькі.

— І пад заслону. Што б вы пажадалі свайму тэатру ў яго 30-годдзе?

— Творчасці, росквіту, новых цікавых пастановак, аншлагаў і апладысmentaў, надзеі. А нашу надзею мы звязваем з маладым рэжысёрам, вучнем Аляксея Ляляўскага — Ігарам Казаковым. Мы верым у малады талент, які заўсёды дае штуршок новаму эксперыменту. А ўжо мы, акцёры, ніколі не падвядзём.

Гутарыла Людміла МАЦКЕЛА

На здымках: першы склад тэатра ў спектаклі «Пунсова кветкачка», сённяшнія артысты і галоўны рэжысёр В. Корнеў (у цэнтры).

Вечарына, прысвечаная 60-годдзю выдатнага фагатыста, заслужанага артыста Беларусі, прафесара, дэкана аркестравага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Уладзіміра Будкевіча, сабрала многіх яго таленавітых вучняў — і сённяшніх студэнтаў, і ўжо калег. У праграме канцэрта, наладжанага ў сценах гэтай ВНУ, бралі ўдзел лаўрэаты міжнародных конкурсаў А. Фралоў, А. Дамброўскі, А. Гусееў, А. Халомкін, І. Блахін, А. Пуляноў; Ансамбль салістаў на драўляных духавых інструментах Нацыянальнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Беларусі на чале з М.Фінбергам (мастацкія кіраўнікі — Б. Нічкоў і Г. Гедыльтар); камерны аркестр акадэміі «Gradus ad Parnassum» (кіраўнік і дырыжор П. Вандзілоўскі). А яшчэ — і сам юбіляр.

ІІ Міжнародны конкурс гітарнага мастацтва «ГітАс» прайшоў у Кіеве. Арганізатары — Міністэрства культуры і турызму Украіны, Нацыянальнае ўсяўкраінскае музычнае таварыства і Асацыяцыя гітарыстаў. Спартніцтва сталася ўдалым для нашай суайчынніцы Ірыны Ляўчук — трэцякурсніцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі (клас дацэнта Яўгена Грыдзюшкі). Яна была сярод 16 удзельнікаў старэйшай узроставай катэгорыі і паспяхова прайшла абодва конкурсныя туры, паказаўшы складаную праграму з твораў Д. Аркаса, Д. Доўленда, Г. Гарэлавай ды інш. Ірына атрымала 3 прэмію і званне лаўрэата міжнароднага конкурсу.

Неаднойчы распавядалі мы пра добрую традыцыю, якая існуе ў Дзяржаўным музыкі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі: штовесну тут адбываецца ўрачыстае ганараванне мастака-сцэнографа, чья работа вылучаецца сярод прэм'ер чаровага сезона найбольшай творчай адметнасцю. Ганаруюць яго прэміяй імя Івана Ушакова: гэты незабыўны майстар увайшоў у гісторыю айчыннага тэатра як адзін з яркіх мастакоў кулапаўскай сцэны. Сёлета ўладальнікам прэміі імя І. Ушакова стаў галоўны мастак Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Пятро Анашчанка (на здымку ён злева) — за распрацоўку сцэнаграфіі адноўленага спектакля «Несцерка». Узнагароду ўручыла 89-гадовай ўдава І. Ушакова — Зоя Данілаўна. А старшыня Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны адзначыў вядомага тэлежурналіста Аляксандра Дамарацкага — за яго важкі ўнёсак у прапаганду тэатральнага мастацтва.

60 гадоў споўнілася выдатнаму графіку Валерыю Славуку. Нашым чытачам добра вядома яго творчасць, у якой фантазія і дасканаласць утвараюць чарадзейнае спалучэнне — і да гэтага дадаецца свет мастацкай літаратуры, якую бліскуча афармляе В. Славук. Нядаўна ў музеі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў прайшла яго юбілейная выстаўка.

С. ВЕТКА
Фота К. Дробава

Ноч — у оперы!

Да лета далёкавата. Аднак на творчым календары Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі ўжо значыцца яго першы дзень. Менавіта на 1 чэрвеня прызначана ўнікальная падзея, да якой калектыў тэатра рыхтуецца ўжо сёння.

Рупліўцы тэатра паведалі нам, што яго салісты, хор і аркестр дадуць вялікі начны канцэрт у гістарычным кутку Полацка — на плошчы ля Сафійскага сабора. Гэты новы праект пад назвай «Шэдэўры сусветнага мастацтва для сцен Старажытнай Сафіі», як і «Ноч оперы ў Мірскім замку», і канцэртная праграма «На прыступках», — пачатак прыгожай і плённай традыцыі: правядзенне агульнадаступных музычна-тэатральных імпрэз пад адкрытым небам.

Як вядома, гэта папулярная і даўняя традыцыя ва ўсім свеце. І артысты, і нашы турысты на ўласныя вочы пераконваліся, як штолета тысячы людзей розных узростаў, рознага сацыяльнага становішча і не падобных у сваіх інтарэсах і захапленнях, імкнучыся ў атмасферу масавых музычных фестываляў, на якія гэтак багатыя гарады і мястэчкі Еўропы. Святлы фальклору і рок-фэсты, міжнародныя оперныя праекты ўтвараюць гэтыя стракаты музычны нон-стоп, уплыні якога фарміруецца і кола заўзятых прыхільнікаў. Да слова, наш чытач ведае, што Беларускае опера ўжо нямае гадоў запар удзельнічае ў двух такіх

летніх форумах: «Classic Openair» у Швейцарыі ды «Openair» у Германіі.

А што наокоц замойленага на 1 чэрвеня канцэрта ля муроў старажытнай Сафіі — дык гэты оперны праект прымеркаваны да Дня горада Полацка і падаецца як кульмінацыйны момант агульнага святкавання. Праграма Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі пачнецца а дзесятай гадзіне вечара, працягнецца да поўначы і завершыцца грандыёзным феерверкам. Да начнага выступлення ў святочным Полацку рыхтуюцца пад кіраўніцтвам дырыжора Андрэя Галанова лепшыя салісты айчычнай опернай сцэны Уладзімір Пятроў, Ніна Шарубіна, Сяргей Франкоўскі, Аксана Волкава, Алег Мельнікаў, Аляксандр Кедэ, Настасся Масквіна, Таццяна Гаўрылава, Эдуард Мартынюк, Алена Шведова, Аксана Якушэвіч. А яшчэ — салістка Канцэртнай залы Полацкага Сафійскага сабора Ксенія Пагарэлая: упершыню ў ансамблі з опернымі салістамі загучыць яго магутны арган. У суправаджэнні велічнага інструмента прагучаць «Ave Maria» Д. Качыні і малітва Сантуцы з оперы П. Масканы «Сялянскі гонар».

Наогул, праграма полацкай опернай ночы вылучаецца падборкай лепшых і папулярных узораў сусветнай класікі. Прагучаць і такія оперныя шлігery, як песенька Герцага з «Рыгалета», «Палавецкія скокі» з «Князя Ігара»; меламаману парадуюць вальсы Штраўса, чароўныя мелодыі эстраднай і джазавай класікі... Словам, незабыўная будзе ноч над Заходняй Дзвіной. Толькі б надвор'е не падвяло.

С. Б.

Больш як 70 гадоў таму ў Маскве адбыўся ўсесаюзны музычны конкурс. Беларусь на ім прадстаўляў палачанін Хведар Сцець. Граў ён на традыцыйным беларускім інструменце — дудзе (ці валынцы). Але крыху пазней кіраўнік першага ансамбля беларускіх народных інструментаў, выдатны цымбаліст Іосіф Жыновіч, напакутаваўшыся з дудой, вырашыў: традыцыйным інструментам будучы цымбалы.

Вяртанне дуды

У многіх энцыклапедыях напісана, што апошні раз беларуская дуда гучала ў 1951 годзе. Але падчас экспедыцыі гістарычнага факультэта Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта было знойдзена згадванне, што і ў 1968-м танцы здесці ў Лепельскім раёне праходзілі з удзелам дуды. А ў пачатку 80-х вядомы музычны майстар Алесь Лось узяўся рабіць першыя свае валынкі. Так што можна сказаць, традыцыя адносна гэтага інструмента не паміралася.

“Сёння існуе стэрэатып, што валынка — гэта спрадвечна шатландскі інструмент. Але ўсе этнографы XIX стагоддзя сцвярджаюць, што ніводнае свята і ў беларусаў не абыходзілася без дуды, гэта быў самы папулярны інструмент. Было вядома нават пяць яго канструкцый. Гэтая традыцыя патроху адраджаецца. Спачатку ў Купалаўскім парку, а цяпер за Нацыянальнай бібліятэкай рэгулярна збіраюцца беларускія дудары, граюць і танчаць. І гэты рух апошнім часам пачаў настолькі пашырацца, што яго проста неабходна было аформіць у нейкае мерапрыемства. Такім мерапрыемствам стаў “Дударскі фест”, — расказвае Зміцер Сасноўскі, дудар гурта “Стары Ольса” і па сумішчальніцтве прадзюсер “Дударскага фесту”.

Першы фест адбыўся 4 мая 2006 года і выклікаў беспрэцэдэнтную ўвагу як грамадскасці, так і СМІ. А ВМА-group выдала яго прафесійны запіс. Чарговы фестываль прайшоў сёлета 20 — 22 красавіка. Гэта вялікая сустрэча беларускіх дудароў прывяла да замежных гасцей ўключыла два канцэрты: 20 красавіка ў КЗ “Мінск”, а 22-га — у клубе “Стэн”. Гучалі беларускія, галісійскія (Галісія — рэгіён Іспаніі), шатландскія, шведскія і латышскія дуды. Была музыка ўсіх кірункаў: ад традыцыйнага фальклору і да року з дудамі. Гурт “Стары Ольса” выканаў сярэднявечныя еўрапейскія танцы і старадаўнія беларускія песні. Рок-гурт “Litvintroll” выступіў з сапраўднай шатландскай дудой. “Келіх Кола” прэзентаваў публіцы беларускі і латгалскі фальклор 1930-х гадоў, спалучэнне беларускіх дудаў з нямецкім акардэонам. Дудары Юрась Панкевіч і Дзяніс Сухі прадставілі рэканструкцыю аўтэнтычнай беларускай манеры грання на дудзе. Магілёўскі гурт “За парогам” паказаў галісійскую дуду. А “Ліцьвінскі хмель” і “Testamentum terrae” (Мінск) падрыхтавалі праграму, якая адлюстравала і беларускую, і іншыя еўрапейскія дударскія традыцыі.

У фестывалі ўдзельнічаў адзін з самых павананых беларускіх майстроў дуды — Алесь Лось, які мае ў рэпертуары сваёй капэлы дударскую музыку розных рэгіёнаў Беларусі. Гурт “Ceilidh Ceol” прадэманстраваў традыцыйныя ірландскія і шатландскія найгрышы, выкарыстоўваючы дуду шатландскую. Аўтэнтычныя музыкі з Польшчы, вядома ж, пазнаёмлі публіку са сваёй дударскай традыцыяй. А фальклорны гурт “Кудзьмень” — з беларускай дударскай музыкой у спалучэнні з традыцыйнымі беларускімі мужчынскімі спевамі. Быў на свяце і дудар з Балгарыі.

Фестываль недзяржаўны, бюджэтнай фінансавай падтрымкі не мае. Але, нягледзя-

чы на гэта, цікавасць да самабытнага інструмента расце, як на дражджах. Чаму?

“Дуда задае нейкія эмоцыі, яны знаходзяць водук у сучаснага беларуса, які гадаваўся на асфальце, піў газіраваную ваду і ніколі не вырошчваў для сябе ежу. Нават у такога чалавека застаецца нейкая генетычная сувязь, і тэмбры валынкі выклікаюць у яго нейкія асацыяцыі, — так тлумачыць сваё бацьчанне гэтай тэндэнцыі Зміцер Сасноўскі. — Тым больш, што дуда заўсёды была часткай побыту беларусаў. Напрыклад, яе рагаў, якую выраблялі з дарагой драўніны і інкруставалі металам, часцяком перадавалі ў спадчыну. Вельмі прыгожа інкруставаная самая старажытная дуда на Беларусі, вырабленая больш як 130 гадоў таму. Яна захоўваецца ў Лепельскім краязнаўчым музеі. Дарэчы, пасля пачатку папулярнасці беларускай дуды ў Лепель ездзіла ўжо столькі людзей, што супрацоўнікі музея пытаюць: “Што там у вас у Мінску адбываецца?”

Сярод сённяшніх аматараў дуды ўсё больш і больш моладзі. Прычым здольнасць граць на гэтым інструменце няблага стасуецца з сучасным знешнім выглядам некаторых дудароў.

Сёння існуе стэрэатып, што валынка — гэта спрадвечна шатландскі інструмент. Але ўсе этнографы XIX стагоддзя сцвярджаюць, што ніводнае свята і ў беларусаў не абыходзілася без дуды, гэта быў самы папулярны інструмент. Было вядома нават пяць яго канструкцый. Гэтая традыцыя патроху адраджаецца.

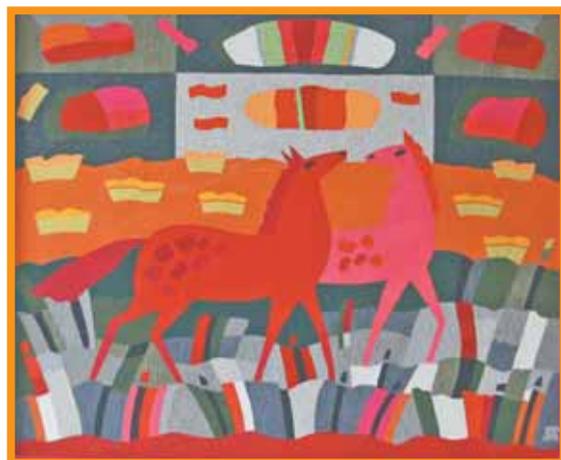
Напрыклад, Ягор Касцючэнка, дудар гурта “Ліцьвінскі хмель”, носіць дрэды. На маё здзіўленне з нагоды таго, як “увязваюцца” дрэды, усё ж такі больш характэрныя для сучаснай культуры хіп-хопа і хард-кора, са старажытнай валынкай, Ягор адказаў: “На мой погляд, нармалёва стасуюцца. Ды і не такая гэта ўжо і сучасная прычоска. Вядома, што калі старажытны рымляне рабілі вайсковыя паходы на кельтаў, іх сустракалі “людзі з валасамі, падобнымі да змеяў”. Дрэды — гэта натуральны стан валасоў, калі іх не даглядаць, а мы пазіцыяніруем свой гурт менавіта як вандроўны”.

Цікавая з’ява: дуда — не вельмі папулярны інструмент сярод жанчын. Да фесту далучылася толькі адна дударка Аксана Касцень, якая грае на латышскай дудзе. “Я слаба ўяўляю сабе жанчыну з беларускай дудой, — прызнаецца дудар гурта “Келіх Кола” Алесь Чумакоў, — а вось, напрыклад, з эстонскай уяўляю вельмі добра. За ўсё сваё жыццё я бачыў толькі аднаго эстонскага дудара-мужчыну. Затое бачыў дзвюх эстонскіх дударак. Вельмі прыстойна выглядае эстонская дуда ў жаночых ручках!”.

Трэба адзначыць, што беларуская дуда — не адзіны з “крыху забытых” беларускіх інструментаў. Пра гэта нагадаў дакументальны фільм Зміцера Сасноўскага “Старыя інструменты Беларусі”, прэзентаваны нядаўна ў Мінску.

Алесь КІРЬКОВІЧ

З чым як, а з габеленам у нас заўсёды быў парадак. Здаралася, на вялікіх справаздачных выстаўках Беларускага саюза мастакоў то “правальваўся” жывапіс, то графіка выглядала не ў лепшых сваіх традыцыях... Пры гэтым дэкаратаўна-прыкладныя жанры стабільна трымаліся на вышыні. Габелен жа выклікаў — і выклікае! — асаблівае захапленне. Дзіва што: яго традыцыі на беларускай зямлі выноўваюцца з глыбін XVIII стагоддзя і творча развіваюцца ў нашы дні. І з ужо сённяшняй класікай гэтага шляхетнага жанру звязваюць імёны такіх майстроў, як Аляксандр Кішчанка, Вольга Дзёмкіна, Ніна Пілюзіна, сямейны дуэт Рудэнкаў... Ды ці толькі гэтыя імёны! А за кожным імем — асоба, а за кожнай асобай — своеадметны творчы свет. Вось і наконт нядаўняй выстаўкі габеленаў казалі: два майстры, два лёсы, два светаадчуванні, размова між сабой і з глядачом...

Нітачка да нітачкі...

Выстаўка работ Ларысы Густавай і Людмілы Пуцейкі праходзіла на першым паверсе сталічнай галерэі “Палац мастацтва” — там, дзе праз вялікія вокны ў залы зазірае святло вясновага дня. І палітра габеленаў нібы адгукалася на гэты “позірк знадворку” маўклівай песняй каляровых нітачак і ніцінак, жывых ваўняных ці льняных пасмаў.

Разважаючы пра выяўленчае мастацтва, міжволі пераходзіш на музычную тэрміналогію, імкнучыся перадаць сваё адчуванне рытмаў і гармоніі, ладу і танальнасці, асобных нотаакцэнтаў, колеравых акордаў, поліфаніі матываў і плаўнасці непарыўнай мелодыі. Заўважалі? Дый габелены нібы самі гавораць з глядачамі моваю музыкі, таму гэтак цяжка падбіраюцца словы, якія адпавядалі б уражанням ад убачанага ў работах майстроў мастацкага ткацтва. Звычайныя цуды — і ўсё...

Дарэчы, хіба не цуд — арганізацыя персанальнай выстаўкі... дзвюх?

Дзве яркія творчыя асобы, якія працуюць у адным жанры (і калі працуюць яны не дуэтам, не ў сааўтарстве), надзвычай рэдка могуць суіснаваць у адной прасторы, пачуваючы сябе нязмушана і камфортна. Аднак індывідуальнасці Ларысы Густавай і Людмілы Пуцейкі цудоўным чынам сустрэліся ў прасторы агульнага вернісажа, прысудзіліся — не толькі не замянаючы адна адной, але і спрыяючы раскрыццю кожнага творчага “я” ў адзінай гармоніі. Паспрыяла такому “збліжэнню планет” і аб’ектыўная акалічнасць: аднагодкі, яны адмеснай выстаўкай, разам, адзначалі свае юбілеі.

Людміла Пуцейка родам з Бабруйска. Апроч габеленаў (адзін з найбольш вядомых — “Святая жыцця” — знаходзіцца ў будынку Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі), займаецца жывапісам, акварэллю.

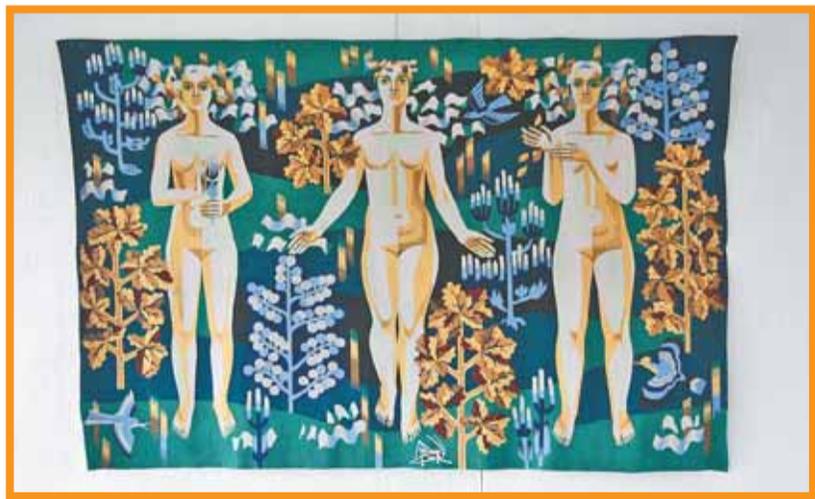
Ларыса Густава нарадзілася ў Каўнасе. Мае плённы вопыт удзелу ў міжнародных выстаўках; яе работы ўпрыгожваюць прыватныя калекцыі ў многіх краінах: Балгарыі, ЗША, Турцыі, Украіны, Францыі, Швецыі ды інш.

Абедзве майстрыхі прайшлі прафесійную школу ў нашай

дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, што дазваляе ім, працуючы суладна з новым часам, захоўваць у сваіх работах сугучнасць лепшым народным беларускім традыцыям. І — аўтарскую адметнасць.

Эмацыйнай чысцінёй і яркасцю вызначаюцца “камерныя” дэкаратаўныя карціны Ларысы Густавай, на якіх вытканыя гронка вінаграду і келіх з віном; кветкі, сабраныя ў букет; паасобныя вывяты капрызлівай архідзі, трапяткіх касачоў, бусла, каня, рыбы, дракона.

Напружаная дынаміка ліній, палос, чаргавання і спалучэння колераў — чырвоны, чорны, белы; чырвоны, чорны, белы, зялёны; чорны, белы, зялёны — вы-

клікае той неспакойны стан, які мастачка вызначыла ў назве гэтай сваёй абстрактнай кампазіцыі: “Трывога”.

Светлы памяркоўны настрой перадаецца ад яе іншых работ: “Уцёкі ў Егіпет” (з біблейскага), “Дзюны”, “Заліў”, “Азёрны край”, “Кітайскі матыў”.

Розная сама ў сабе, мастачка дэманструе адметны і густам, і высокай тэхнікай дыптых “Раніца”: гэта поспілікі, якія ўражваюць строгасцю рытмаў, лаканізмам геаметрычнага малюнка, урачыстай гамай фарбаў. І амаль побач — выкананая ў камбінаванай тэхніцы “Восень”, дзе ў тэкстуру ткання арганічна ўведзеныя кавалачкі скуры. І цеплыня матэрыялу, і някідкі, натуральны “зямны” каларыт надаюць гэтай

работе асаблівую прыцягальнасць.

А якімі кранальнымі інтанацыямі прасякнуты габелен Ларысы Густавай “Мой Мінск”! Тчэцца цёплая ваўняная нітачка — і акрэсліваюцца знаёмыя архітэктурныя абрысы, і вымаляўваецца абагульнены вобраз дарагога сэрцу горада: Чырвоны і Кальварыйскі касцёлы, гмах тэатра оперы і балета, царква Марыі Магдаліны і Кафедральны сабор, дамок, што ў Траецкім праёмсці, сялязьня ля рэчкі і нават рарытэтная балотная чарапахавая...

Не адпускаюць ад сябе глядача творы Людмілы Пуцейкі. Праз яе габелены раскрываецца свет глыбокай творчай асобы, засяроджанай на спрадвечнай — невытлумачальнай і неспасцігнутай — мудрасці жыцця і яго незваротнага кругабегу, на таемнай рытміцы і цыклічнасці прыродных з’яў.

Вось яе “Верасень” са спакушалына спелымі яблынкамі. Ці яшчэ адзін цуд: “Восеньскі міраж” — такі жывы, такі кранальна “калматы”... А “Сялянскае лета” з ніячнымі коскамі-каласкамі, уплеценымі ў поле адмысловага мастацкага ткацтва!

Ёсць тут і непаўторная “Лясная песня”: нібы прыслухоўваючыся да яе, глядачы прыпыняюць крок і затрымліваюцца ля гэтага дасканаланага ўзору мастацтва габелена. Стварыла Людміла Пуцейка і сваю “Сімфонію святла”. Спалучае ў ёй святлыню бярысты і прахалоду кветкавага пялёстка, сонечнасць прамяністага “снапа”

жоўтых ніцін і яскравую пранізлівасць блакітных ліній... І надае сваёй “партытуры” дзёрзка-няправільную форму, што гучыць як мастацкі выклік законам геаметрыі.

Нітачка да нітачкі — і выноўваецца матыў... Песня... Сімфонія... Стваральнікі габеленаў нібы гавораць з глядачамі моваю музыкі. Ці ж не так?

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: мастачкі Ларыса Густава і Людміла Пуцейка; Л. Густава, “Конікі”; Л. Пуцейка, “Лясная песня”.

Фота К. Дробава

«... Завуся я толькі — Янка Купала»

Я не для вас, паны, о не,
Падняць скібіну слова рэуса
На запусцельм дзірэане
Свайё старонкі Беларусі.

"Я не для вас..."

1905 — 1907 гады ў жыцці і творчасці Янкі Купалы былі вельмі важныя і адказныя: трэба было літаральна, як рыбе аб лёд, біцца, каб выжыць матэрыяльна самому і сям'і, а таксама сцвердзіцца як паэту. Годам раней, у 1904-м, пасля лёсавызначальных сустрэч з маладымі беларускімі рэвалюцыйнымі дзеячамі (А. Бурбісам, братамі Луцкевічамі і інш.), з публіцыстам Ул. Самойлам (які працаваў у газете "Северо-Западный край" і паспрыяў маладому паэту 15 мая 1905-га надрукаваць верш "Мужык") і з пісьменнікам Ядвігіным Ш. памочнік вінакура Іван Луцэвіч вырашае ўжо цвёрда: паэзію не пакіне і будзе пісаць па-беларуску! Да гэтага, мабыць, таксама падштурхнулі і глыбокія ўражанні ды перажыванні, якія паўдзейнічалі на яго пасля расстрэлу ў студзені 1905-га мірнай дэманстрацыі пеціярбургскіх рабочых. У знак пратэсту адбыліся масавыя палітычныя стачкі больш чым у 60 гарадах Расіі, у тым ліку і ў, здавалася б, зацішных, надзейных для імперыі Мінску, Гомелі, Магілёва, Бабруйска і інш. Бываючы ў многіх прымінскіх мястэчках і вёсках, Ку-

кі на адлюстраванні гаротнасці беларуса-селяніна, дык ён пры сваім паэтычным таленце дабіўся б немагчымых поспехаў і ў гэтым. Але ён яшчэ змолалу ўсвядоміў, што для гаротніка мала спагады, хай сабе і шчырай, трэба яшчэ і іншая размова, пэўная дзея-падтрымка, таму сваё паэтычнае, метафарычнае слова выводзіць на шырокія грамадска-сацыяльныя далегалыды:

Зашумеў лес разгайданы,
Нівы задрыжэлі,
Задрыжэлі і тыраны,
Што бяду стваралі.

Зашумелі, загрымелі
Магутныя песні:
"Доўга, доўга мы цярпелі, —
Доля, доля, ўскрэсні!"

І глядзіце, што за дзіва!
Наракаць не трэба —
Буйна ўзойдзе наша ніва,
Будзе воля, хлеба.

"Зашумеў лес разгайданы"

Гэтыя і іншыя матывы, заклікаючы прасты люд не апаньлівацца, а верыць у лепшую сваю долю і пацаць з таго, што сябе трэба лічыць не быдлам, а чалавечкам, дабіваюцца свайго, паэт развівае ў вершах "Не тужы", "Пойдзем", ("Што ты спіш, што ты спіш, // Беларускі мужык"), "Не чакай..." ("Не чакай, што ржа з

сведчылі: добрая паэзія можа хараша загучаць і на беларускай мове, абы належна ведаць яе і валодаць талентам перакладчыка.

Нагадаю, за некалькі гадоў Янка Купала змог надрукаваць літаральна некалькі вершаў, астатнія апынуліся ў розных рэдакцыях, чужых руках, у архіўных папках, а то і былі знішчаныя. Ды і рэдкія публікацыі разам з вуснымі чытанямі твораў хутка зрабілі яго ім'я вядомым.

В. Ластоўскі: "З творчасцю Янкі Купалы я пазнаёміўся ў Санкт-Пецярбургу ў 1906 годзе. Тады прыбылі там поштай рукапісы яго вершаў, якія пасля ўвайшлі ў зборнічак "Жалейка", і іх чытаў, у кружку беларусаў, праф. Эпімаха-Шыпіла" ("Шляхам гадоў"; Мн., 1993). Ці з ліста Якуба Коласа Л. Клейнбарту(1928): "Это имя впервые услышал я, вернее, увидел в мою бытность в редакции "Нашей Нивы" весною 1907 года, когда стали появляться его стихи. Я имел тогда очень близкое отношение к чисто литературному отделу в газете и прочитывал Купалины стихи в рукописи. Оригинальность, свежесть и талантливость их автора сразу обращали на себя внимание. В тесном кругу незначительной численности белорусской интеллигенции того времени имя Купалы повторялось очень часто как имя даровитого поэта, от которого ожидалось очень много. Поэзия Купалы растет, развивается и на страницах "Нашей Нивы" занимает первое место". У чэрвені 1907 года чарчэжнік з Варшаўскага магістрата, беларускі паэт Г. Леўчык піша санет "На Купале" — першы твор беларускай паэзіі, прысвечаны Янку Купалу як любімаму паэту, прызнанаму майстру беларускай паэзіі.

Улетку 1907 года Янка Купала ў "Нашай Ніве" спрабуе свае творчыя сілы як публіцыст нататкай "Беніцкая воласць Ашмянскага павета..." (падпіс И. Л.).

1 верасня 1907-га. З дакументаў, паэзій адшуканых літаратуразнаўцам С. Аляксандравічам ("Гісторыя і сучаснасць", Мн., 1968), становіцца вядомае імя мінскай машыністкі (С. Свірноўскай), якая атрымала ад У. Самойлы разлік за перадачу вершаў рукапісу першага зборніка Янкі Купалы "Жалейка". Значыць, прыкладна ў гэты час перадаваныя творы будуць перасланыя ў Пецярбург, апынуцца ў сяброў альбо і ў друкарні, каб праз пэўны час даць магчымае Купалавай жалейцы загучаць на ўсю Беларусь.

15 верасня 1907 года Янка Купала атрымаў пашпарт № 3726, выдадзены Мінскай мяшчанскай управаю. Гэты дакумент (захоўваецца ў Купалавым музеі) служыў яму да 1920 г. У пашпарце, не лічачы вокладкі, было 22 лісты, большую частку якіх займалі вытрымкі з правільна аб пашпартным рэжыме і старонкі, прызначаныя для паметак аб унясенні падаткаў (яны, падкрэсліваў Г. Кісялёў у кнізе "Пуцінамі Янкі Купалы", у Купалавым пашпарце незапоўненыя). Найбольш каштоўнае ў пашпарце — шматлікія адзнакі аб прапісцы, што шмат даюць для ўдакладнення храналогіі жыцця гаспадара. Такіх адзнак 21. Апошнія тры зробленыя ў час беларускай акупацыі Мінска і вызваленні яго ад яе.

28 верасня 1907-га ў "Нашай Ніве" паэт друкуе верш "На што?" і прысвячае яго Якубу Коласу, асабіста сустрэча з якім абудзешча толькі амаль праз 5 гадоў.

Падсумоўваючы зробленае Янкам Купалам за 1905 — 1907 гады, безумоўна, было б недаарнальна не сказаць, што ў гэты час былі ў першых варыянтах створаныя ім і шэдэўры беларускай паэзіі ўсіх часоў — вершы "Гэта крык, што кыве Беларусь", "А хто там ідзе?" і "Ворагам Беларускай", якія ў ягоных прыжыўнікаў у наступным, 1908 годзе выклічуць захапленне і прывядуць да ўшанавання яго як сапраўды нацыянальнага паэта, а ў непрыяцеляў — нянавісць, што падлітвала нападкі як на яго, так і на новую беларускую літаратуру. Нават за тое, што ён, Іван Луцэвіч, стаў не "толькі Янкам Купалам..."

Генрых ДАЛЦОВІЧ

Янка Купала і Якуб Колас.

Гэтыя словы выклікаюць у кожнага з нас адчуванне велічы магутных талентаў. Калі прыгадаеш іх прозвішчы, перад вачыма паўстаюць цікавыя ўспаміны, сустрэчы, вобразы...

Цёплымі і сяброўскімі былі пры жыцці сустрэчы двух паэтаў. Упершыню Янка Купала ўбачыўся з Якубам Коласам у 1912 годзе. Пра гэту сустрэчу Колас успамінаў так:

Сагрэтыя дружбай былі

"Я жыў у сваіх родных на Нёмане, за паўтара кіламетра ад в. Мікалаеўшчына. Якраз на тую пару я быў у сяле ў аднаго з сваіх прыяцеляў. І раптам прыбягае адна з маіх сясцёр. Усхваляваная, стаміўшыся ад шпаркай хады, яна адразу з запалам сказала: "Да цябе прыйшоў Янка Купала!" Гэтыя словы моцна ўразілі і мяне. Я зараз жа развітаўся з прыяцелем і хутка падаўся дахаты на сустрэчу з паэтам, якога я ведаў даўно, але ні разу яшчэ не бачыў, і якога так моцна хацелася пабачыць.

Купала сядзеў за сталом. Згледзеўшы мяне на парозе хаты, ён, не спытаўшыся, падняўся з месца і накіраваўся насустрэч мне. Лагодная ўсмішка, ясны малады твар, вясёлыя светла-карыя вочы з ледзь улоўнай хітравінкай — такі быў у маіх вачах Янка Купала. Такім жывым ён і па сённяшні дзень у самым запаветным куточку мае памяці!

Пасля гэтай першай сустрэчы імперыялістычная вайна 1914 года разлучыла паэтаў на доўгі час. Якуб Колас жыў у Падмаскоўі, быў на румынскім фронце, працаваў настаўнікам на Куршчыне, і толькі ў 1921 годзе вярнуўся ў Беларусь, астаяваўся ў Мінску. Купала прыехаў сюды раней. З гэтага часу паэты сустракаюцца надзвычай часта. Яны прысутнічаюць на розных нарадах, сходах, урачыстасцях, вызыджаюць па справах у Маскву на сустрэчы з рускімі пісьменнікамі, наведваюць Кіеў.

Цікавай была паездка Коласа і Купалы ў Грузію, на адно з дзяржаўных свят. Там паэты наведвалі вядомы курорт Цхалтуба, дзе лячыліся, жылі ў адным пакоі. Уражанні песняроў пра мясціну і адпачынак знайшлі адлюстраванне ў пісьмах і гутарках з пісьменнікамі і родзічамі. "Выехаў з Мінска, — Колас піша да знаёмай, — разам з дэлегацыяй у Тбілісі віншаваць братнюю рэспубліку з выпадку дваццацігоддзя ўстанавлення ў ёй Савецкай улады. Умовы знаходжання ў Тбілісі былі самыя спрыяльныя: і сустракалі нас добра, і добра аглядавалі, і добра частавалі. Я вырашыў выкарыстаць сваю паездку для курортнага лячэння. І вось з другога сакавіка я знаходжуся ў Цхалтуба. Я не адзін: са мной і Янка Купала. Ён ужо трэці раз тут, і чалавек, можна сказаць свой!"

Радаснымі былі сустрэчы песняроў на Купалавай дачы ў Ляўках, што на Аршаншчыне.

"Калі я ўпершыню прыехаў да яго на дачу, — прыгадае Якуб Колас, — ён павёў мяне аглядаць яе ваколіцы і першым чынам — углыб лесу. Лес часта перасякаўся глыбокімі ярамі. Са схілаў яроў прабіліся крышталёна чыстыя крыніцы. Яны сцякалі на дно яра і ўтваралі невялікія ручайкі, рухлівыя, гаманкія... А водаль, ніжэй на Дняпры, цмяна вырысоўваюцца з ранішняга змроку сілуэты будынкаў Копыся.

— Ну што — прыгожа? — ціха пытае мяне Купала. У голасе яго чуцны ноткі радасці!"

Якуб Колас правёў на Купалавай дачы ноч з 26 на 27 чэрвеня 1941 года, у першыя дні Айчынай вайны. Адгэтуль накіраваўся ў Маскву. Неўзабаве прыехаў туды і Янка Купала. Сустрэўшыся ў сталіцы, народныя паэты напісалі алозвы да беларускага народа, заклікаючы яго да мужнай і святой барацьбы з фашысцкімі захопнікамі, сцвярджаючы веру ў непазбежную перамогу над лютым ворагам.

Развітаўшыся з Янкам Купалам, Якуб Колас разам з Акадэміяй навук БССР выехаў ва Узбекістан, у горад Ташкент. У 1942 годзе ён прывязджае з Ташкента ў Казань на сесію Акадэміі навук БССР. Тут ён зноў сустракаецца з Янкам Купалам. Гэта была апошняя сустрэча беларускіх песняроў. Бо летам, жывучы ў Ташкенце, Якуб Колас

атрымаў трагічную вестку аб смерці Янкі Купалы, свайго лепшага сябра.

"Гэта вестка, — значае Якуб Колас, — была для мяне гэтак жа нечаканая, як і гром на ясным небе. Мне цяжка было стрымаць слёзы. Плакала і мая жонка, акую таксама не суджана было мне давезці да роднага краю. Мы стаўся для нас такім жа родным, як родным становіцца ўласны член сям'і. Жыццё наша за апошнія гады, пачынаючы з 1921 года, было шчыльна пераплецена, арганічна звязана агульнымі інтарэсамі, агульнымі палітычнымі марамі, і нашымі радасцямі, і нашымі болямі!"

7 ліпеня 1942 года ў Ташкенце адбыўся вечар памяці Янкі Купалы, які некалькі дзён не дажыў да свайго шасцідзясяцігоддзя. На гэтым вечары Якуб Колас прачытаў верш "Над магіляю друга", прысвечаны светлай памяці Янкі. Вось некалькі радкоў з яго:

Пакончыўшы з дзікай ардою,
З варожай цемрай і злом,
Мы ўспомнім усёй грамадою
Цябе за жэлобным сталом.
Сці, мой браце, спачывай,
Не забудзе цябе край!

А праз год Колас выступіў з прамовай на пасяджэнні, якое было прысвечана першай гадавіне з дня смерці Купалы. "Год таму назад абарваўся жыццёвы шлях народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. Янка Купала неаддзельны ад свайго народа, які неаддзельна рачная хваля ад роднай ракі... Своеасабліваць бытавых, нацыянальных і сацыяльных умоў беларускага народа поўнаасцю адлюстравана ў магутнай, своеасаблівай паэзіі Купалы. Цяжка дыхаўся народу, гора стуклася ў вокны яго хат, — тужлівыя, гнеўныя, прагэстуючыя словы гучалі ў песнях яго маладога песняра.

Янка Купала не толькі нацыянальны паэт беларускага народа, — ён папулярны, любімы паэт усяго савецкага народа. Ён вядомы не толькі ў нашым Савецкім Саюзе, яго ведае Заходняя Еўропа, яго ведае Амерыка. Многія вершы Янкі Купалы пераведзены амаль на ўсе языкі еўрапейскіх народаў.

Яго песні будуць пераходзіць з пакалення ў пакаленне. Яго палымныя словы паэта-патрыёта будуць абуджаць у сэрцы народа лепшыя пачуцці, лепшыя чалавечыя імкненні: у ясныя сонечныя далі будучых дзён!"

У вечары прыняў удзел пісьменнік-літаратуразнаўца Сцяпан Іванавіч Ліхадзіўскі, які добра ведаў Коласа яшчэ па гадах вучобы ў Беллэдэжнікуме, дзе Канстанцін Міхайлавіч пасля вяртання з Расіі ў Мінск працаваў выкладчыкам. Яшчэ раней Якуб Колас, як старшыня-вядучы купалаўскага вечара, прапанаваў Ліхадзіўскаму прыняць удзел у пасяджэнні. Выступачы, Ліхадзіўскі прачытаў верш "Светлай памяці Янкі Купалы".

Калі край наш, у чырван адзеты,
Паланіла драпежнікау зраю,
Прайдзісветаў, якіх дагэтуль
Не насіла зямля сырая;

Ранак чэрвеньскі нёс не адчай нам,
А ўпэўненасць у перамозе;
Калі зюлак таіў, як звячэйна,
Батарэў ў густым вербалозе,
А на травы, з-за лютай напасці,
Кроплі свежай крыві упалі, —
Кожны стрэў, як свая няшчасце.
Злюю вестку пра смерць Купалы...

Вечар надоўга застаўся ў памяці ўзбекскіх пісьменнікаў, студэнтаў і выкладчыкаў універсітэта.

Даўно няма сярод нас класікаў беларускай літаратуры. Але напісаньня імі творы ўвайшлі ў залаты фонд беларускай літаратуры.

Мікола ЖЫГОЦКІ

гадамі // Паесць ланцугі, // Што мінуцца сабой самі // Нагайкі, штыксі"), "Усе разам" і інш.

Адпаведна, як перад сабой, так і перад іншымі творцамі ён пачаў даволі востра вылучаць грамадзянскае і прафесійнае пытанне не толькі аб прызначэнні паэзіі ўвогуле, але і аб прызначэнні паэта беларускага. ("Чаго б я хацеў", "Паэтам", "Паэзія", "Я не паэта" ("Завуся я толькі — Янка Купала"), "Не дайце згніць песняру", "З маіх песень" і інш.).

Творца сціпла вызначае ўласнае месца, але сам для сябе акрэслівае высокія мэты:

Буду пець не за славу,
праз вас абяцаную;
Буду пець, бо люблю свайго
краю паляны.
Буду пець, бо люблю
сваю песню загнаную;
Буду пець, бо мне дар гэты
доляй пасланы.

"Адповедзь"

Калі цяпер перачытваеш том першых вершаў Янкі Купалы, то звяртаеш увагу і на іншыя нюансы яго тагачаснай паэзіі: ён пачаў фармавацца як паэт не толькі грамадска-сацыяльнага складу, але як і лірык, што не асцерагаўся выказаць і свае асабістыя сардэчныя пачуцці, апець жаночую прыгажосць, узвышаны свет каханя ("У зялёным садочку", "Кацярына", "Дзяўчынка, галубка мая", "Чорныя вочы", "Да дзяўчатак"). Хіба і сёння не вабна гучыць:

Дзяўчынка, галубка мая!
<...>
Любі, як цябе люблю я,
Мілуй і цялуй агнісцей.

А што да перакладаў, зробленых у 1905 — 1907 гадах Янкам Купалам з іншых моў, то яны натуральна за-

пала не мог не бачыць, што падняў галаву і яго герой — беларускі селянін, што выявілася ў сялянскіх высечках лесу, падпале памешчыцкіх маёнткаў у розных паветах.

Пасля публікацыі ў "Северо-Западном крае" Купала выступіў у беларускамоўным друку толькі праз два гады — вершам "Касцю" ў газете "Наша Ніва". Асобныя вершы, напісаныя ў 1905—1907 гадах, пабачыць свет яшчэ ў "Нашай Ніве" за 20 ліпеня, 3 і 31 жніўня, 14 і 28 верасня, 12 і 26 кастрычніка за той жа 1907 год, некаторыя — паэзій там жа і ў іншых выданнях, у першых ягоных кнігах, што паспеюць выйсці да Першай сусветнай вайны. Нямаючы ягоных твораў знікла, мабыць, назаўсёды, але і шмат пасля бурлівых падзей рэвалюцый і грамадзянскай вайны было вернута аўтару добрымі людзьмі, якія і ў віхурныя часы захоўвалі ягоныя рукапісы. Невядомыя шырокаму чытачу творы затым друкаваліся і ў 1920-я, і нават у 1930-я гады, дапаўняючы паэтычнае аблічча песняра на пачатку творчасці.

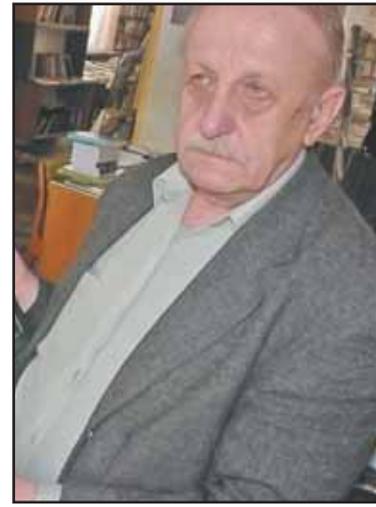
Вершы, пазначаныя 1905 — 1907 гадамі напісання, розныя па настроях і тэматыцы. Ёсць шэраг такіх, пра змест і эмоцыі якіх гавораць ужо назвы: "Думы маркотныя", "Нуда", "Нябожчык", "Адзін", "Мая эпітафія", "Дзе ні вылезці з няволі...", "Я мужык-беларус". Тут — назіранні, перажыванні з-за сямейных нягод, а таксама і з-за жыцця іншых вясцоўцаў:

Горам чорным, ой, багата
Надарыла люд наш доля;
Гора ў хаце і за хатай,
Гора ў полі і за полем.
"Я мужык-беларус"

Каб Янка Купала, як і многія на той перыяд, сканцэнтраваўся толь-

Славянская ідэя — як ідэя братэрства славянскіх народаў — непапулярная сёння ў еўрапейскай палітыцы. Пра яе альбо кажучы ў абмежаваным “усходнім” ва-рыянце (адзінства Беларусі, Расіі і Украіны), альбо не кажучы увогуле. Калі ж збочыць, так бы мовіць, з роўнай шашы палітыкі і накіравацца па гаёвых сцежках людскіх зносін, можна зрабіць некалькі цікавых адкрыццяў. Да прыкладу: супольнасць славянскіх народаў на кантыненте вельмі вялікая, але многія думваюць, што нам усё яшчэ неабходна не толькі імя, але і пляцоўка для дыялога.

Толькі ж яна даўно існуе ў Варшаве. Тут, на вуліцы Юрыя Гагарына, знаходзіцца Дом славянскай культуры. У ім акрамя калекцыяніравання кніжак па гісторыі славянства яшчэ ладзяць вечарыны, запрашаюць людзей, якіх не пабачыш больш нідзе, ды й проста абменьваюцца думкамі за гарбатай.

Літаратурны фестываль

Фестываль нямецкамоўнай літаратуры, які праходзіў у межах года нямецкай культуры ў Мінску, — гэта магчыма прэсуніцаць на сапраўднай літаратурнай пляцоўцы. Аб’яднанне трох краін і трох літаратур адной мовы адбылося на беларускай прасторы, што ўжо само па сабе з’яўляецца вызначальнай з’явай.

Літаратурнымі пляцоўкамі ў Германіі звычайна становяцца кавярні, дзе можна абмяркоўваць нейкія пытанні, удзельнічаць у літаратурных чытаннях. Аўтар выпрабуе свае тэксты на аўдыторыі, прычым гэтыя могуць быць яго першыя крокі ў літаратуры, гэтакасама, як чытанне ўрыўка з чарговай кнігі. На такіх літаратурных пляцоўках пачынаў сваю дзейнасць у Уладзімір Камінер, які нарадзіўся ў Маскве, але мае ашаламляльны поспех у Германіі са сваімі кнігамі на нямецкай мове.

Літаратурны фестываль у Мінску — гэта літаратурная пляцоўка з электроннай музыкай і перформансам 30 сакавіка, літаратурны марафон 31 сакавіка і прэзентацыя анталогіі тэкстаў маладых беларускіх і нямецкіх аўтараў “Лінія фронту-2” (Маргарыта Аляшківец, Андрэ Бём, Вера Бурлак, Ян Вагнер, Рон Вінклер, Зміцер Вішнёў, Вольга Гапеева, Арцём Кавалеўскі, Марціна Мрохен, Ілля Сін) і красавіка.

Беларускі бок быў прадстаўлены Андрэем Хадановічам, які прэзентаваў гумарыстычныя эсэ і песні, і Верай Бурлак, выступленне якой было адзначана не толькі гумарам, іроніяй, але і своеасаблівай эмоцыяй, на якую зала з лёгкасцю адгуклася. Уладзіслаў Бубен, удзельнік музычных праектаў BUBEN, PRUS, BACHUS, SKVARKA, прапанаваў электронны эксперымент.

Кароткімі лірычнымі творамі Андрэаса Незэра са Швейцарыі (“Гумар — гэта пытанне глебы, на якой страх урастае ўсэрэдзіну”, “Усё пойдзе добра, калі мы не спытаем, куды” і інш.) распачалося выступленне літаратараў з-за мяжы. Андрэас Незэр — кіраўнік Літаратурнага дома кантонаў Ааргаў у Ленцбургу. У 2007 г. выйдзе ягоная гукавая кніга ў суправаджэнні голасу і выяланчлі “Grenzland”.

Самая маладая выступоўца, Кірстэн Фукс з Германіі, з’яўляецца актыўнай удзельніцай літаратурных пляцовак Берліна. Яе раман “Die Titanic und Herr Berg” вельмі папулярны ў Германіі. Тэксты разлічаны на сучаснага чытача, моладзь, яны іранічныя і філасафічныя.

Клаўдыя Шторц са Швейцарыі, аўтарка пяці раманаў і зборнікаў апавяданняў, прэзентавала вершы са сваёй кнігі “Лёгка, як пырынка, месяц”.

Дытэр Шпэрль з Аўстрыі значыць, што аўдыторыя мінскага фестывалю значна маладзейшая за аўдыторыю ў Вене, дзе, дарэчы, за дзесяць гадоў у Доме літаратуры адбылася дзеянне адной з дзюх галоўных літаратурных пляцовак. Сам Дытэр прадставіў кароткія гісторыі са сваёй новай кнігі, якая рыхтуецца да друку. Шпэрль шмат працуе з фільмамі, з’яўляецца аўтарам паэтычнага відэа, радыёп’ес, выставы паэтычных тэкстаў, выдэ літаратурную калонку ў газете “Wiener Zeitung”.

Элізабэт Райхарт з Аўстрыі, аўтарка апавяданняў, дзіцячых і юнацкіх кніг, тэатральных п’ес, чытае лекцыі ў ЗША і Японіі. Мае некалькі літаратурных узнагарод, сярод якіх — Аўстрыйская ўзнагарода за заслугі ў літаратуры ў 1999 г.

Падрабязна адказваў на пытанні Міхаэль Вільдэнхайн, аўтар вершаў, апавяданняў, раманаў, тэатральных п’ес. У 1997 г. ён атрымаў прэмію імя Альфрэда Дзэбліна за раман “Першае каханне нямецкай восені”. Вільдэнхайн адзначае, што сацыяльная тэматыка так ці інакш прысутнічае ў творчасці любога пісьменніка-рэаліста.

Фестываль атрымаўся насычаным і, можа, нават больш, чым проста літаратурным. Творчасць пісьменнікаў, якія прымалі ў ім удзел, — гэта яшчэ і тэатр, публіцыстыка, музыка, якія дапаўняюць адно аднаго і утвараюць адзінае цэлае.

Юлія НОВІК

Шляхціцы — «нармальныя людзі»

Узначальвае ўстанову Ян Забродскі — чалавек шматгадовага акадэмічнага гарту, бяздоннай эрудыцыі ды вышталюючага пачуцця гумару. Перад размовай кіраўнік цэнтры папярэджвае: “Я ж буду гаварыць на тутэйшай, варшаўскай беларускай мове”.

Спадар Забродскі на самай справе выдатна валодае не толькі польскай, але і беларускай, украінскай, рускай... Калі аўтар гэтых радкоў запытаўся, з якой краінай касмапаліт Забродскі сябе найбольш атысамлівае, адказ пачуў наступны: “Я адчуваю сябе грамадзянінам Вялікага княства Літоўскага”.

— **Скуль такое сьвярдзэнне?**
— Усё даволі проста: я нарадзіўся на Беласточчыне, і гэтая тэрыторыя калісьці належала ВКЛ. Як мне распавядалі сваякі, мае карані ад дзёда прадзеда — з Вялікага княства Літоўскага, складніка Рэчы Паспалітай, адзінай айчыны цяперашніх палякаў і беларусаў. Таму і я, выходзіць, літвін.

— **Вы маеце нейкі шляхецкі тытул?**

— Аніякага. Проста ўсведамляю, што паходжу адтуль. Маю нават прозвішча літвінскае — Забродскі — можна сказаць, што сядзіба наша першая знаходзілася недзе “за бродам”...

— **Ці шмат сёння ў Польшчы людзей, якія ўсведамляюць сябе літвінамі?**

— Хапае. Я ведаю, што яны ёсць у Беластоку, трохі ёсць і ў Варшаве. Нават нечым модным гэта становіцца ў Польшчы.

Тут да мяне прыходзяць тры прафесары, яны таксама літвіны. Вядома, па пашпарце ўсе яны — грамадзяне Польшчы. Адзін з іх — Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве. Пачыналася ўсё з таго, што ён меў дужа вялікую ціканасць да гісторыі ВКЛ, бо гэта — гісторыя не толькі Беларусі, але і Польшчы. А скончылася тым, што ён падняў свой радавод і сказаў: “Дык, атрымоўваецца, і я літвін”.

Прыходзіць да мяне і князь Рускі Солтан. Яго прадзеда публікавалі на Беларусі дваццаць два замкі (Жыровічы, напрыклад).

— **А ці ёсць у Польшчы магчымы шырокага доступу да архіваў, дзе мажліва пашукаць цікавыя дакументы?**

— Быў у мяне ксёндз знаёмы, дык той знайшоў гісторыю роду ажно да XV стагоддзя. Але проста-му смяротнаму цяжка атрымаць доступ у сховішчы. Думаю, праз год-два ўжо з’явіцца і нейкая арганізацыя літвінаў тут у Польшчы. Яна будзе дапамагаць усім жадаючым у пошуках сваіх каранёў.

— **А ў іншых краінах такія ж людзі ёсць?**

— Ведаю, што і на Захадзе маюцца літвіны, але я пакуль што кантактаў не наладзіў. Мяне пакуль што цікавяць людзі, якія жывуць на тэрыторыі Польшчы, якія да мяне прыходзяць.

— **Мы звязаны з тым, што прадстаўнік набліжэння — гэты чэпурысты франт, у любым выпадку — вельмі зможны чалавек. Між тым, у цэнтры часта завітваюць прадстаўнікі магнацкіх роду ВКЛ і Рэчы Паспалітай. Дык якая яна — сучасная шляхта? Што гэта за людзі, якія яе прадстаўляюць, чым яны займаюцца?**

— Да мяне прыходзіць княжна Мірская. Яна жыве і працуе ў Варшаве. Але я сястра, прынцеца Мар’я — у Лондане, і мае там нейкія свае крыніцы даходу, княскія.

— **Ці не паўстае ў Польшчы пытанне аб рэстытуцыі?**

Ян ЗАБРОДСКІ:

«Рэч Паспалітая двух народаў — першы Еўрасаюз у Еўропе!»

— Тое, што сям-там прагучыць — гэта больш з боку палякаў, якія жылі ў Літве, Беларусі і ва Украіне і пакінулі свае маенткі, таму просьба, каб улады Польшчы штосьці заплацілі. Што да грамадзяніна ВКЛ, тут пакуль ціха.

— **... Бо ў Літве, Латвіі гэтае пытанне паўстала вельмі востра адразу пасля распаду Савецкага Саюза...**

— То так; але ж мы ў Польшчы ўсё-ткі людзі-рэалісты (усміхаецца).

Больш за сто вечароў — беларускія

Цягам трыццаці гадоў сп. Забродскі працаваў у Польскай акадэміі навук. Там быў адказны за папулярызаваную навуковую кніжку, ладзіў выставы польскай навуковай кніжкі ў розных краінах, а таксама замежнай — у Польшчы. Цесныя стасункі былі і з Беларуссю.

— **І як у Польшчы насталі перамены — гэта не з’яўлялася нават палітыкай — у галаву некаторым асобам прыйшла думка, што нам людзі з былога савецкага лагера будуць непатрэбныя. Перамены адбыліся, але ж увесь навуковы бамонд Польшчы тады выдатна валодаў рускай мовай. Ды хутка мы пазбавіліся кніжак — беларускіх, балгарскіх, чэшскіх нават. І тады я падумаў: так, была таталітарная сістэма — але ці вінаватая ў гэтым простыя людзі? Я працаваў з імі 30 гадоў, то мне ж няможна іх пакінуць. І адкрыў грамадскую арганізацыю, офіс якой напачатку знаходзіўся ў двухпакінай прыватнай кватэры. Хацеў пабачыць, усё-ткі людзі зацікаўлены ў захаванні былых стасункаў ці не. І пачалі прафесары прыязджаць з імі з двухпакінай кватэры. Праз тры месяцы я зразумеў, што ў нас ужо не звычайная кватэра, а нешта большае, бо прафесары сядзяць, як знойдуць цікавую кніжку, і да другой, і да трэцяй гадзіны ночы. Тады пачалі шукаць такое памяшканне, дзе была б не толькі кніжная крама, але куды людзі змаглі б прыйсці пагутарыць, арганізаваць вечары — але толькі на тэмы, якія злучаюць, а не дзеляць народы.**

— **Такіх вечароў праведзена больш за чатырыста. З іх больш як сто — беларускія. Калі беларускі вечар, то ён напалову ідзе на беларускай мове, а напалову — папольску.**

— **А як вы самі вывучылі беларускую і украінскую мовы?**

— Мне гэтыя мовы патрэбныя, каб госці разумелі. Гэта для мяне самае важнае. Бо як прыйдзе беларус, я ж неяк павінен з ім гаварыць на беларускай мове. Як прыйдзе серб, то я павінен зразумець і серба. Са славакамі, з чэхамі — таксама паразумеюцца добра. Пакуль толькі з балгарамі і з македонцамі — то ўжо бяда (усміхаецца).

— **Ці шмат людзей, акрамя вас, валодае беларускай у сучаснай Польшчы?**

— Іх вельмі многа — і ў Цэнтральнай, і нават у Заходняй Польшчы. Гэта і беларусы, і палякі, карані якіх з беларускай старонкі. У Варшаўскім універсітэце працуе факультэт беларускай філалогіі, які штогод выпускае 30 — 40 чалавек. Апошнім часам, дарэчы, спецыяльнасць гэтая карыстаецца ўсё большай папулярнасцю.

— **Хто можа патрапіць у цэнтр?**

— Нашыя дзверы адчыненыя для кожнага зацікаўленага — не важна, хто ён па веравызнанні, па нацыянальнасці. Любы можа прыйсці сюды і гаварыць на сваёй роднай мове. Гэта вельмі важна.

— **У вас вельмі шмат кніжак...**

— Усе меншасці, якія жывуць у Польшчы, тут прадстаўлены. Напрыклад, беларусы: мяне нават не столькі цікавіць, што беларусы Польшчы думваюць — але вельмі важна, што яны пішуць. Я арганізую вечары з удзелам пісьменнікаў — беларусаў Польшчы. У мінулым годзе святкавалі 80-годдзе спадара Шатыловіча — беларуса, які жыве ў Варшаве і піша на беларускай мове. Быў вечар, прымеркаваны да 80-годдзя Віктара Шведы. Ладзілася сустрэча з Сакратам Яновічам.

Супольнасць без цэнтры

— **Ці не здараецца на вашых вечарынах спрэчак паміж прадстаўнікамі розных славянскіх народаў за прыналежнасць тых ці іншых гістарычных найменняў, асобаў да культуры таго ці іншага народа?**

— Ведаю, да чаго вы ведзяце. Я думаю, што сёння з гістарычнымі асобамі з Рэчы Паспалітай ужо няма праблем. Да свядомасці многіх дайшло, што гэта нашыя супольныя вялікія людзі. У даведніках, напісаных польскімі гісторыкамі, можна прачытаць, што Касцюшка — не проста Тадэвуш, але Андрэй Тадэвуш Бонавентура. Бо першым разам ён быў хрышчоны ў праваслаўе. Так і з іншымі...

— **Рэжысёр Кшыштаф Занусі ў інтэрв’ю маёй украінскай калежанцы нядаўна казаў, што ў Польшчы само слова “славянцін” мае, збольшага, негатывны сэнс, што “славянцінам” могуць зневаж чалавека, які не ў сметніцу трапляе, а кідае смецце побач”. Чаму так атрымоўваецца?**

— Я думаю, што пару гадоў таму Занусі меў бы рацыю. Сёння гэта ўжо не так.

— **І ўсё ж: палякі, чэхі, славакі, славенцы, а вось зараз і балгары цалкам ідэнтыфікуюць сябе з Еўропай і Еўрасаюзам. Ніхто не адмаўляе ім у гэтым гістарычным праве. Але між тым, усведамлення сябе як часткі славянства ўсё менш і менш. Ці не лічыце вы, што такія палітыч-**

ныя змены, і тое, што такія краіны, як Беларусь, Расія, Украіна стаяць крыху ўбаку ад падобных зменаў, можа паўплываць на стасункі паміж народамі? Што мяжа палітычна-эканамічнага блока можа стаць нейкім бар’ерам паміж народамі аднаго гарту?

— А я б паглядзеў на гэтую сітуацыю з іншага боку. Вы самі казалі: у Еўрасаюзе славянскіх народаў паболела. У Еўрасаюзе пяць ці шэсць славянскіх краін ужо, да таго ж, многа там краін тыпова праваслаўных, такіх як Грэцыя, Балгарыя, Румынія.

Славяне, праваслаўныя пачынаюць адыгрываць важную ролю ў супольнай Еўропе. Ды й, думаю, для самога Еўрасаюза такая культурная разнастайнасць вельмі неабходная.

А ўвогуле, не важна, якая краіна знаходзіцца ў Еўрасаюзе, а якая яшчэ не. Бо, па-першае, еўрапейская культура — не толькі культура краін, якія знаходзяцца ў Еўрасаюзе. А па-другое, я аптыміст: думаю, што будзе адзіная Еўропа, і доўга чакаць гэтага не прыйдзецца.

— **Якія толькі краіны не прэтэндавалі на званне цэнтры славянства. На тэрыторыі сучаснай Балгарыі быў вынайздены кірылічны алфавіт; на тэрыторыі Украіны была Кіеўская Русь, прарадзіма ўсіх усходніх славян; Расія, як вялікая па памерах дзяржава, таксама хацела б усіх славян аб’яднаць. А як на вашу думку, дзе павінен знаходзіцца цэнтр у славян — і ці патрэбен ён увогуле?**

— Непатрэбен. Вы неяк сціпла нашыя краіны абмінулі. Беларусь таксама можа сказаць: а ў нас быў Скарына, які ці не першы пачаў друкаваць у Вільні кнігі на славянскіх мовах. Да тэрыторыі Польшчы таксама дайшлі Кірыла і Мяфодзіі.

Але дзятліць славянскую культуру на краіны, вызначыць нейкі гіпатэтычны цэнтр сёння вельмі цяжка, я думаю, нават немагчыма. Вільня — то быў цэнтр славянскай культуры, — але быў, зараз гэта сталіца Літвы.

— **Вы кажаце пра Вільню... Ці лічыце вы ВКЛ выключна славянскім дзяржаўным утварэннем?**

— Не, гэта не так. У ВКЛ вялікую ролю адыгрывалі і жмудзіны... А вось Рэч Паспалітая, якая аформілася значна пазней, саюз ВКЛ і Кароны — магчыма. Увогуле, Рэч Паспалітая двух народаў — то ж быў першы Еўрасаюз у Еўропе! У Рэчы Паспалітай у згодзе жылі розныя народы, якія стварылі адно з самых вялікіх дзяржаўных утварэнняў на кантыненте. Яны мелі пагадненні, дамовы, адзіную фінансавую сістэму... І то была добрая арганізацыя. Інакш яна б не праіснавала больш як 200 гадоў.

Мікалай АНІШЧАНКА
Варшава—Мінск

Алесь Письмянкоў быў цэльнай натурай, самародкам. Як прырода ладна падала, падагнала ў ім усё адно да аднаго! У яго зайздросна пісьменніцкае прозвішча, прыгожы, роўны, бісерны почырк. Сапраўды, прыгожае пісьменства. Можна, гэта ад павагі да паэзіі? Спачатку ён думаў вершы, а потым запісваў, таму і не было ў яго нехайных, брудных чарнавікоў. Яму і голас быў дадзены такі (як ён казаў, ад продка — дыякана), каб найлепш даносіць свае творы да людзей. Усё гэта арганічна спалучалася з яго талентам. Ён пісаў паўнакроўным, натуральным словам, цураўся белых, “анемічных” вершаў. Алесь прызнаваў права на творчы пошук, але ставіўся да розных паэтычных “штукарстваў” іранічна.

Ён не памрэ, пакуль яго любім...

Я не быў бліжкім сябрам Алесь: адносна нядаўна пазнаёміліся, ды і розніца ва ўзросце вялікая. Не магу пахваліцца і прысвечаным мне вершам, затое ў мяне ёсць прысвечаны Алесю верш і я рады таму, што ён яму спадабаўся.

Алесь ажно ўскочыў з месца і прапанаваў свайму сябру-крытыкану заняць рэдактарскае крэсла. Тады, на правах старэйшага, я спыніў гэты “дыспут”. Крытыка часцей за ўсё была дробязнай, выкліканай “дурным настроем”, жаданнем рэвалюцыйных перамен, некага звольніць і т. п. Гэта пры тым, што Алесь прыйшоў у складаны для “Вожыка” час і энергічна ўзяўся выпраўляць сітуацыю. Якраз пры ім адбылася камп’ютэрызацыя рэдакцыі, а вядомыя пісьменнікі і паэты пачалі часцей прыносіць свае творы для часопіса, пры ім пачала прарастаць падліска, і па ягонай ініцыятыве быў створаны першы фестываль студэнцкага гумару “Тарас на Парнасе” ў Горках... Нават у апошні дзень Алесь узгадваў той эпизод з вялікай крыўдай, паколькі не раз прыкрываў, вырочуў свайго сябра. Гэта дабавіла яму, як чалавеку ўражліваму, шмат зусім не патрэбных тады нялёгкіх перажыванняў.

У тую чорную пятніцу у дачыненні з Алесем паехаў у панядзелак разам з дырэктарам “Беллітфонду” В. Корбутам, на ягонай машыне, у Слонім на

сустрэчу ў раённай бібліятэцы. Пасля абеду Алесь зайшоў да мяне і сказаў, што будзе чакаць прыезд з Лагойска паэтэсы І. Грыгор’евай з вершамі. Мы падабралі 5—6 кніг для бібліятэкі, з дзесятак нумароў “Вожыка”. Потым я папрасіў Алесь напісаць тэмы лекцый і хто б з пісьменнікаў мог з імі выступіць, аб чым была ў мяне дамоўленасць з таварыствам “Веда”. (Гэты апошні ліст, напісаны Алесевай рукой, так і ляжыць у маім сталі). Словам, нічога не прадвядзла бяды. Мы развіталіся пасля 16 гадзін. Як аказалася, назаўсёды... Не паспеў я павячэраць, як звоніў тэлефон. Званіла І. Грыгор’ева. Алесь не стала... Калі я вярнуўся ў рэдакцыю, там быў Анатоль Эзкаў, які заставаўся ў сваім кабінцеце, побач з Алесевым, але нічога не чуў, на жаль, да самай развязкі. На просьбы І. Грыгор’евай аб дапамозе першымі адгукнуліся “старонія” людзі: дзяжурны вахцёр С. Жарская, галоўны рэдактар часопіса “На экранях” Л. Перагудава, якая затрымалася на рабоце, яшчэ нехта з банка. Жанчыны аказаліся бессільныя перад інфарктам. Да прыезду “хуткай”, а яе доўга чакалі — званілі некалькі разоў, усё было скончана... Помню, міліцыя папрасіла паглядзець, ці ёсць у нябожчыка грошы, каштоўнасці. А ў ягоных кішэнках не набралася нават і тысячы рублёў...

Няшчасце здарылася напярэдадні выхадных, але пра смерць Алесь хутка даведаліся многія і прыйшлі развітацца з ім. Вожыкаўцы, як маглі, шчыра дапамагалі сям’і, першымі афіцыйна звярнуліся да кіраўніцтва Магілёўскай вобласці, Касцюковіцкага раёна з хадайніцтвам і прапановамі аб увекавечванні памяці Алесь на ягонай радзіме, падрыхтавалі і даслалі неабходныя матэрыялы. Мы выказваем шчырую ўдзячнасць (думаю, што і сям’я А. Письмянкова падзяляе гэту ўдзячнасць) Магілёўскаму віцэ-губернатару А. Глазу, старшын Касцюковіцкага райвыканкама М. Барысаву за падтрымку. Цяпер Касцюковіцкага раённая дзіцячая бібліятэка носіць імя Алесь Письмянкова, а да яе прымацаваны барэльэф, зроблены намаганнямі ягонага земляка А. Бардоўскага.

Так, у Алесь было многа сапраўдных сяброў. Змясціўшы ў друку першыя эмацыянальныя водгукі на смерць паэта, многія з іх яшчэ як бы трымаюць паўзу маўчання: здаецца, што Алесь пайшоў ад нас зусім нядаўна. Упэўнены — найбольш цікавыя ўспаміны, як і літаратурнае матэрыялы пра А. Письмянкова, яго творчую спадчыну, яшчэ наперадзе.

Павел САКОВІЧ

Як чалавек, Алесь таксама быў вельмі прывабнай, прыцягальнай асобай. Нейкі час мы з ім разам працавалі ў “Польмі”, дзе і пазнаёміліся бліжэй. Светлы, добразычлівы, энергічны, крыху завадны, ён выглядаў тады значна маладзей ад сваёй сарака. За бяседы любіў больш слухаць — уважліва і зацікаўлена. Таму і помніў шмат гісторыяў пра сустрэчы з рознымі людзьмі, а сярод іх нямала было знакамітых і таленавітых. Шкада, што пры жыцці ён мала паспеў напісаць як эсэіст, хаця збіраўся стварыць цэлую кнігу. Суб’ектывна, слухач Алесь быў выдатны, але ж і яго словы, вершы выдатна ўспрымаліся любой аўдыторыяй: ад першакласнікаў да... кантынгенту калоній, дзе двойчы выступалі з ім разам. На адно з тых выступленняў ён адгукнуўся вершам. Адгукнуўся і я, толькі пасля Алесевага верша свой мне друкаваць расхацелася...

У 2002 г. А. Письмянкова раптам “перакінулі” з пасады галоўнага рэдактара “ЛіМа” на “Вожык”. Неўзабаве ён запрасіў на працу мяне. Так мы сышліся зноў. Як сатырык па асноўнай “спецыяльнасці”, я з цікавасцю сачыў за яго творчым “пераўвасабленнем”. Па натуре вясёлы чалавек, у творчасці сваёй Алесь амаль не звяртаўся да сатырычна-гумарыстычнага жанру. Пакуль не прыйшоў у “Вожык”. Тут адбыліся — і адразу на “выдатна” — спробы сатырычнага паяра. Пра гэты сведчыць вожыцкі раздзел пасмяротнай кнігі “Думаць вершы” — “Настрой харошы даражэй за грошы”, які мне давялося рыхтаваць для выдавецтва. Праўда, як чалавек сціплы і самакрытычны, ён падпісваў свае творы псеўданімам. Мініяторы нарадзіліся экспромтам, як, дарэчы, і некалькі трапных рэкламных слогаў, якімі вожыкаўцы карыстаюцца і цяпер. Напрыклад: “Свой астатні грошык не шкадуй на “Вожык”, бо настрой харошы даражэй за грошы”.

Я не быў бліжкім сябрам Алесь: адносна нядаўна пазнаёміліся, ды і розніца ва ўзросце вялікая. Не магу пахваліцца і прысвечаным мне вершам, затое ў мяне ёсць прысвечаны Алесю верш і я рады таму, што ён яму спадабаўся. Напісаў яго ў 2002 г. Ён двойчы друкаваўся ў “ЛіМе” (пры жыцці і пасля смерці Алесь), у “Звяздзе” ў падборцы пад некролагам і ў кнізе “Думаць вершы”. Помню, прачытаўшы верш, Алесь падзякаваў мне і раптам са сваёй добрай усмешкай не прапанаваў, а папрасіў дазволу: “Я таксама хачу прысвяціць вам верш. Ці згодны?”. Прызнацца, я крыху сумеўся: апрох эпиграма ды пародый мне нічога не прысвячалі. І таму шчыра адказаў: “Ведаеш, я ўжо стары для прысвячэнняў. Пішы ты лепш іх маладзёў, найперш дзяўчатам”. Чаму ўгадаў сваё прысвячэнне? У Алесь ёсць эсэ “Ці збываюцца вершы”. Пра тое, як А. Сербантовіч прадказаў у вершы смерць, у тым ліку і сваю, трох паэтаў-землякоў з Магілёўшчыны. Алесь жа, хоць і не хадзіў да дактароў, сам паставіў сабе “сардэчны” дыягназ (верш “Арытмія”, 1987 г.). Не ведаю, выпадкова ці не, але і ў маім прысвечаным Алесю вершы ёсць такія радкі пра сэрца: “...Ад шчасця і прагі любіць і тварыць / На сцене, здаецца, якраз разарвецца. / Ажно мікрафон захлынуўся — фаніць... / І вось ва ўнісон б’ецца тысяча сэрцаў! / Як быццам уда-

рылі храмы ў званы, / Якія то радасць, то сум навяваюць...”. Праўда, гледзячы на Алесь, ніхто і не падумаў бы, што ў яго хворае сэрца. Адно было відавочна: сэрца ў паэта гарачае, добрае. Мяне заўсёды падкупалі ў ім шчырасць, даверлівасць, любоў да зямлі, прыроды, усяго жывога. Калі ў камандзіроўках — звычайна ездзілі на чыёй-небудзь машыне — заўважалі на дарозе сабаку-бадзягу, нярэдка спыняліся, кармілі бедлага (я на такі выпадак і дасюль нашу ў дыпламаце сабачы пачастунак). Успаміналі сваіх: ён — Тумана, я — Джэка, Разбой. У Алесь ёсць эсэ “Туман”, а ў мяне — аповяданне “Разбой”... Шмат у чым нашы погляды на жыццё супадалі, і ён ставіўся да мяне, як да старэйшага таварыша — з павагай і даверам. Іншы раз яму хацелася параіцца, а то і паспавадацца, расказаць пра нешта набадалае. А жылося яму няпроста. У тым ліку і матэрыяльна. Сямейны бюджэт — было для яго святое. Ён жыў вельмі эканомна, пастаянна клапаціўся пра сваіх сыноў. І ўсё ж за кожнае зробленае дабро ён стараўся як-небудзь аддзячыць. Памятаю, неяк Алесь прызнаўся, што даўно хоча займаць зручнае для работы крэсла з падлакотнікамі. У мяне было некалькі такіх крэслаў, і адно з іх я завёз яму на кватэру. Алесю яно спадабалася, але ён доўга мучыўся: што ж падарыць узамен? Аднойчы прынёс куртку, не новую, канечне, і папрасіў прымерыць. “Вазьміце, калі ласка. Можна, будзеце на дачу ездзіць”, — папрасіў ён.

Куртка была мне малаватая, але каб Алесь не ламаў сабе больш галаву, пагадзіўся ўзяць яе. Гады два яна правісела ў мяне ў кладоўцы. Калі ж Алесь не стала, часта апрапаю яе на дачы. Мне ў ёй цёпла, утульна, хораша. Хаджу па заснежаных сцэжках, успамінаю, думаю пра Алесь і... думаю вершы.

Не хацелася тут пісаць пра апошнія тыдні жыцця Алесь, бо цяжка гэта зноў успамінаць, перажываць, але ўжо тры гады, як ён пайшоў ад нас. Не сакрэт, што ягоная жонка Алена Рыгораўна ў крыўдзе на рэдакцыю (дакладней — на асобных работнікаў), бо ёй, канечне, было вядома ад Алесь, што тут часам адбывалася. Адно магу сказаць: у калектыве любілі Алесь Ула-

дзіміравіча. Так, мы не прымусілі яго пайсці да дактароў, як не змагла прымусіць і сам’я. Але ж, каб ведаць, што хвароба ў яго такая небяспечная... Цяпер вінаваціцца позна, аднак светлая памяць аб ім патрабуе шчырасці і толькі праўды. Тым больш, у некаторых публікацыях сям-там маюць месца скажэнні. Ніхто з цяперашніх супрацоўнікаў рэдакцыі не набіваецца ў “пасмяротны” сябры Алесь. Дасюль наогул мы не выносілі свой боль на людзі, ва ўсякім разе, праз сродкі масавай інфармацыі. Настаў час расказаць пра тое, што адбывалася на маіх вачах і вачах калектыву ў апошні месяц і ў апошні дзень жыцця А. Письмянкова.

Алесь быў стомлены. Нядаўна ён паставіў на магіле бацькоў помнік. Балюча яму было прадаваць, развітацца з роднай хатай, бацькавым канём... Трэба прызнаць, што некаторым супрацоўнікам “Вожыка” (зазначу, не радавым) не хапіла далікатнасці, душэўнай чуласці да яго ў гэты час. На планёрках не раз узнікала, так бы мовіць, “сяброўскія разборкі”. На адной з іх, незадоўга да смерці,

Не пералетаваў...

Тры гады таму, калі ў Маскве стваралася газета “Белорусы России”, рыхтаваўся да выхаду ў свет яе першы нумар, галоўны рэдактар выдання Анатоль Дожын прапанаваў мне падумаць, якім чынам можа быць прадстаўлена нашым суайчыннікам, што жывуць у Расіі, беларуская паэзія. Ідэя прыйшла адразу: завесці рубрыку “На лірычным берэзе Радзімы”, друкаваць вершы на роднай мове, без перакладу. Так і зрабілі, мяркуючы, што паэтычная рубрыка будзе ў газеце пастаяннай. Заставалася падабраць для першага нумара вершы.

Якраз у гэты час газета “Звязда” надрукавала нізку вершаў Алесь Письмянкова, якая і кінулася мне ў вочы. Для літаратурнай старонкі новага выдання я выбраў два вершы А. Письмянкова, якія найбольш спадабаліся.

Патэлефанаваў Алесю з Масквы, папрасіў дазволу на публікацыю. Ён шчыра ўзрадаваўся, некалькі хвілін згадаў пра свае шматлікія сустрэчы з рускімі паэтамі, найперш з Мікалаем Старшынявым. Потым галоўны рэдактар “Вожыка” з горкім сумам выдыхнуў у тэлефонную трубку:

— Цяпер беларускую паэзію ў Расіі амаль не ведаюць. Рэдка хто перакладае нашых сучасных паэтаў на рускую мову. Дык няхай хоць да супляменнікаў паэтычнае слова на роднай мове даходзіць... Адзін з тых двух вершаў і сёння не выходзіць з маёй галавы:

Адзіму —
Адсумую,
Размінуся з бедамі,
І калі перазіму,
Бог дасць, пералетую.
Ды чамусьці верыцца,
Што яшчэ наперадзе
Баравік у верасе,
Вогнішча на берэзе,
Песня лебядзіная
Пра цябе,
Адзіная.

Першы нумар газеты “Белорусы России” пабачыў свет у пачатку красавіка 2004 года, а адзін з яе першых аўтараў — паэт Алесь Письмянкоў пакінуў гэты свет напрыканцы красавіка.

Ён перазімаваў, адсумаваў, але, на вялікі жаль, не пералетаваў.

Яму яшчэ трэба было летаваць ды летаваць, бо поўдзень яго чалавечага веку наступіў бы толькі сёлета.

Таленавіты паэт пакінуў нам сваю маладую, шчырую мару і пра “баравік у верасе”, і пра “вогнішча на берэзе”. Трымаючы восенёўскай парою ў руках духмяны баравік, мы будзем успамінаць Алесь з яго шчыmlівай марай-верай. А ля вогнішча на берэзе нашага хуткаплыннага жыцця будзем доўга грэцца ад цёпліны яго незабыўнай, непаўторнай паэзіі, яго чыстай, светлай душы.

Ён назаўсёды застаўся на лірычным, паэтычным берэзе нашай Бацькаўшчыны.

Іван КАРЭНДА

Забытыя літаратурныя старонкі

Многім з беларусаў, асабліва старэйшаму пакаленню, добра вядома імя Міколы Гамолкі. Менавіта ён адным з першых у Беларусі звярнуўся да жанру фантастыкі, надрукаваўшы некалькі твораў.

Аднак мала хто ведае, што свае першыя творы Мікола Гамолка стаў друкаваць у Жыткіўскай раённай газеце. Пераважна вершы. Яны спадабаліся супрацоўнікам. І тыя, асобныя з вершаў, даслалі на суд Якубу Коласу.

Класік беларускай літаратуры ўхваляў іх і даў “зялёнае святло” на старонках сталічных газет.

І выходзіць, што раённая газета, яе літстаронкі сталі стартвай пляцоўкай для пісьменніка. Неўзабаве Міколу Гамолку запрасілі ў Мінск, дзе ён доўгі час жыў і працаваў.

Пуцёўку ў літаратурнае жыццё дала раёнка Уладзіміру Правасуду і Міхайлу Болсуну. І гэта невыпадкова. У СССР пры кожнай не толькі раённай газеце, але і ва ўсіх рэспубліканскіх раз у месяц друкаваліся літаратурныя старонкі.

Пры гэтым пры кожнай раённай газеце працавала літаратурнае аб’яднанне. І ў галы маеі працы рэдактарам акцябрскай раённай газеты “Чырвоны Кастрычнік” (а гэта 29 гадоў) літаб’яднаннем штомесця рыхтавалася і друкавалася літаратурная старонка.

Свае творы да нас у газету дасылалі пісьменнікі Васіль Шырко, Марк Смагаровіч, Васіль Ткачоў.

Частымі гасцямі былі Сяргей Грахоўскі, Мікола Гроднеў, Рыгор Няхай, Міхась Парахневіч. Падтрымлівалі нашых твораў у той час Віктар Гардзей і Ніна Загорская.

Членамі нашага літаратурнага аб’яднання сумесна з калегамі літаб’яднанняў пры газетках Петрыкаўскага, Мазырскага і Лоеўскага раёнаў удалося выдаць зборнік-альманах “Рачныя напевы”. Адбыліся ў чатырох раёнах і прэзентацыі гэтага альманаха.

Літаб’яднанне наша ставілі ў прыклад. Пра яго была публікацыя і ў газеце “Літаратура і мастацтва”.

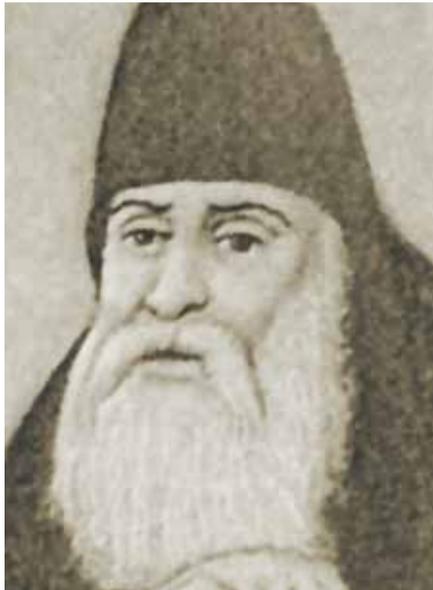
А як самая радасная падзея — гэта ў кастрычніку 1988 года на Акцябршчыне было праведзена Рэспубліканскае свята паэзіі “Хлеб надзённы, хлеб духоўны”. Прадстаўнічая пісьменніцкая дэлегацыя на чале са старшынёю праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максімам Танкам завітала на зямлю гераічнай Рудабелкі. У ходзе запланаваных мерапрыемстваў у клубе “Аграпрамтэхніка” і адбылася сустрэча з членамі літаратурнага аб’яднання пры рэдакцыі раённай газеты “Чырвоны Кастрычнік”. Госці пазнаёміліся са спецыяльным нумарам “Чырвоная Кастрычнік”, прысвечаным святу паэзіі, азнаёміліся з работай аб’яднання, далі парады.

А што сёння назіраем. Распалася, не працуе аб’яднанне. Не сталі друкавацца і літаратурныя старонкі. Пры гэтым, як мне вядома, яны друкуюцца з дваццаці адной раённых газет вобласці толькі ў шасці. А скажыце, дзе змога аўтар з вёскі, гарпасёлка надрукаваць свае вершы, апавяданні, гумарэскі. Адказу станючага няма. Як і самі рэдактары, так і заснавальнікі газет — раённыя выканаўчыя камітэты і раённыя Саветы дэпутатаў не зацікаўлены ў гэтым.

І сёння, калі ідзе падрыхтоўка сустрэчы кіраўніцтва СПБ з Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Лукашэнкам, патрэбна ўлічыць і пытанне пра падтрымку правінцыйных аўтараў. Аднавіць ранейшыя адносіны да іх, калі кніга па-ранейшаму застаецца крыніцай ведаў, то дайце магчымасць усім, хто мае талент, ствараць яе. А для большасці аўтараў першыя яе старонкі пачынаюць друкавацца менавіта на літстаронках. Няхай нават і пры самым мізэрным ганарары. Толькі б убачыць сваё друкаванае слова.

Віктар ЛОЎТАЧ

Сімяон Полацкі (1620 — 1680) (Самуіл Гаўрылавіч Пятроўскі-Сітняновіч) — велічная постаць беларускай і ўсходнеславянскай літаратуры, філасофіі, культуры. Узгаданы ў Полацку, ён атрымаў бліскучую пачатковую адукацыю. Каля 1650 г. скончыў Кіева-Магілянскую акадэмію з дыпламам “дыдаскала”, а затым, блізу 1653 г., студыяваў у славутай Віленскай акадэміі.

Сімяон Полацкі: місія на Усход

мацца перад абліччам цароў і князёў. З мэтай абароны інтэлектуальнай працы як асобнага занятку, выключна неабходнай для грамадства прафесіі Полацкі напісаў паэтычную прыпавесць. У аснове твора — канфлікт паміж філосафам Фалесам Мілескім і заможнымі людзьмі, якія смяяліся з яго кніжных захапленняў і інтэлектуальных практыкаванняў. Пасля спрэчкі мудрэц на справе давёў сапернікам важнасць ведаў, паказаў, што менавіта яны і з’яўляюцца сапраўднымі скарбам, крыніцай багаццяў і дабрабыту:

*...Фалес прыдбаў масліныя сады
І цераз год меў шчодрыя плады.
На кіртах збыў масла ў пару
І золата здабыў, лічы, гару.
Пакалікаў да сябе сапернікаў і кажэ:
“Ведаць, слова прайдзівяе наша.
Вас скарбам маім пераўзыходжу,
Але асадоў у тым не знаходжу.
Мудрасць шаную. З ёй прапу жыць,
А не маёмасці марна служыць.
Як скарб незлічоны сапернікі ўбачылі,
Ад зайздрыцы ледзьве яны не заплакалі.
Мудрага Фалеса ўшанавалі,
У стан ганаровы ласкава пазвалі.*

Сімяон Полацкі ўздымаў вострыя сацыяльныя і грамадска-палітычныя праблемы, прапаноўваў іх адметнае вырашэнне ў творах “Начальнік”, “Суд”, “Грамадзянства”, “Справядлівасць”, “Адрозненне”. Выхаваны на ідэях Рэнесанса, ён адстойваў ідэю пабудовы прававой дзяржавы. У вершы “Закон” паэт указваў на пільную грамадскую неабходнасць адшліфаваных агульнадзяржаўных статутаў, падкрэсліваў велізарную карысць іх для кожнай асобы і ўсёй супольнасці. Полацкі адмыслова вырашаў праблему ўлады. У вершы “Адрозненне” паэт, спасылаючыся на Арыстоцеля, піша, што сапраўдны цар той, хто дбае аб грамадзянах, думае пра іх патрэбы. Толькі тыран рабуе і крыўдзіць падданных.

Сімяон Полацкі адстойваў канцэпцыю асвечанай манархіі. У вершы “Улада” ён сцвярджаў, што ўсялякая ўлада — ад Бога. Менавіта Гасподзь пасылае людзям добрых ці злых уладароў. Грамадзяне павінны шанаваць уладу, дапамагаць манархам рэалізоўваць іх стваральныя задумы. У п’есе “Пра Наўхаданосара-цара” праз мастацкія сродкі драматургіі сцвярджаецца неабходнасць справядлівага і мудрага манарха.

У вершаваных і пражаных творах Полацкі сфармуляваў уласную этычную дактрыну, якая ўключала сістэму базавых канцэптаў, што вынесены ў агулаўкі многіх вершаў: “Годнасць”, “Сяброўства”, “Стрыманасць”, “Праца”, “Славалюбства”, “Пакалё”, “П’янства”, “Хабарніцтва”, “Згода”. Найважнейшая вартасць чалавека — самапавага і годнасць, уласныя заслугі, а не прыналежнасць да знакамітай сям’і: *“Бацькоў заслугі — дзецім не перадаюцца, // Сын музіць сам да дабрачыннасцяў імкнуцца. // Не славай продкаў вярта аздабляцца, // Найлепш — стараннай працай узвышацца!”*

У сваіх творах паэт нязменна выказваў шанаванне працавітасці. Ён даводзіў, што толькі той, хто дбайна і самааддана працуе, заслугоўвае ўшанавання і повагі. Верш “Праца” — сапраўдны гімн людзям працы:

*Улетку пчолак пільны клопат маюць,
Салодкі з кветак мёд
для нас збіраюць.
Калі ж адна не хоча з іх рабіць, —*

*Ёй не дазваляць роі сарамаціць.
Пазбавяць крылаў, выкінуць за дзверы,
Каб людзям гаць узор*

*і прыклад веры.
Няма прыстанку лайдакам*

*сярод людзей,
Павінен кожны працаваць штодзень.
Уласнай працай ежу здабываць,
А не чужы набытак спажываць.*

*Той, хто не хоча гаспадаркі вецці,
Не зможа смачны хлеб*

*уволю есці.
“Гультай, галодны будзь”,
— апостал сцвярджае,*

*Ад імя Хрыста ўсіх нас навучае:
Лайдакоеў адуцько заўжды выганяюць,
Прылежных — да працы*

і спраў далучаюць.

Як выбітны філосаф, Сімяон Полацкі шмат разважаў пра чалавека і грамадства. Яго антрапалагічная канцэпцыя найбольш поўна выкладзена ў казаннях “Слова пры пахаванні саноўнага чалавека”, “Слова пры пахаванні сумленнага чалавека”, “Слова пры пахаванні ваяра”, “Слова пры пахаванні дабрачыннага чалавека”, “Слова пры пахаванні сумленнага жанчыны”, “Слова ў дзень найпадобнага Аляксея”. У “Слове ў дзень новага лета” пісьменнік падкрэсліваў асаблівую місію чалавека на зямлі, яго выключнае месца сярод іншых жывых істотаў: “Дзеля каго сонца дзень стварае? Дзеля чалавека! Дзеля каго існуюць усе скарбы зямныя — золата і срэбра, каштоўныя камяні ў зямных нетрах і жэмчуг у марскіх глыбінях? Дзеля чалавека!”.

Для творчасці Полацкага характэрны анталагізм — імкненне ахапіць і растлумачыць усе з’явы жыцця, прыроды і сусвету, аб чым сведчаць шматлікія вершы: “Чарадзейства”, “Старасць”, “Жаніцьба”, “Жонка”, “Удоўства”, “Манах”, “Леў”, “Дзень і ноч”, “Пахаванне”, “Віно”.

Паэт выступаў у абарону мастацтва іканапісу, чаму прысвечана яго “Слова пра шчырае іконнае пісанне”. Ён з павагай і шанаваннем ставіўся да народнай медыцыны, аб чым сведчаць яго паэтычныя радкі ў абарону знахарства.

Сімяон Полацкі — выдатны майстар мастацкага слова. Ён апрацоўвае яркія народныя прыказкі і прымаўкі, шырока выкарыстоўвае вусна-паэтычныя вобразы. Паэт шматкроць прыгадвае сентэнцыі старадаўніх філосафаў і красамоўцаў — Арыстоцеля, Платона, Фалеса Мілескага, Арыстыпа, Дзягана, Дыянзія, ацнёваючы іх выключна са станоўчага боку. На старонках сваіх твораў Полацкі выкладае сюжэты з антычнай і сярэднявечнай гісторыі, якія ён чэрпаў з сучасных хронік, выдадзеных у XV — XVI стст. у Заходняй Еўропе. Тэксты яго шчодрата надзеленыя эпітэтамі, метафарамі, параўнаннямі і сімваламі, што надае яго творам семантычную шматзначнасць і барокавую квяцістасць.

Такім чынам, творчасць Сімяона Полацкага — арганічны сінтэз літаратуры, філасофіі і тэалогіі, умелае спалучэнне заходняй і ўсходняй патрыстыкі, антычнай і хрысціянскай эстэтыкі, што робіць творчую спадчыну асветніка феноменальнай, непаўторнай з’явай беларускай, усходнеславянскай і сусветнай культуры.

Іван САВЕРЧАНКА,
доктар філалагічных навук

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерый **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАЎЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыі — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: limsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ»
Рукпісы рэдакцыі
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3608
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
2.05.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 2370

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рэспубліканская гімназія-каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — адна са старэйшых сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў краіны. Яе гісторыя багатая яркімі дасягненнямі і слыннымі поспехамі ў творчасці, а сама гімназія-каледж нагадвае царства музыкі, гармоніі і прыгажосці. У гэтай навучальнай установе — адметная беларуская выканальніцкая школа і выдатнейшая пляяда педагогаў, тут цэлае сузор'е лаўрэатаў нацыянальных і міжнародных конкурсаў, якія атрымалі сусветнае прызнанне. Выпускнікі гімназіі-каледжа сталі выдатнымі салістамі, педагогамі, арганістамі, дырыжораў, стваральнікамі і мастацкімі кіраўнікамі творчых калектываў.

педагогаў, тут цэлае сузор'е лаўрэатаў нацыянальных і міжнародных конкурсаў, якія атрымалі сусветнае прызнанне. Выпускнікі гімназіі-каледжа сталі выдатнымі салістамі, педагогамі, арганістамі, дырыжораў, стваральнікамі і мастацкімі кіраўнікамі творчых калектываў.

Царства музыкі, гармоніі і прыгажосці

Каледж існуе ўжо больш за сем-дзят гадоў. У далёкім 1935 годзе ўсё пачыналася з адкрыцця дзіцячага аддзялення пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Сёння гімназія-каледж набыла заслужаную славу адной з вядучых сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў на ўсёй постсавецкай прасторы, яе ведаюць і паважаюць у шырокіх музычных колах бліжняга і далшняга замежжа.

У гімназіі-каледжы набываюць веды больш за чатырыста навучэнцаў. Акрамя музыкі тут вывучаюць і агульнаадукацыйныя прадметы. Неабходнай умовай працы становіцца імкненне да індывідуальнага падыходу, да выбару неардынарных метадык, узмацнення духоўна-этычнага боку навучання. Цяперашні навучальны план гэтай установы адукацыі мае шырокую гуманітарную накіраванасць. Акрамя спецыяльных прадметаў у яго ўваходзяць многія дысцыпліны, прызначэнне якіх — выхаванне ў навучэнцаў высокай этыкі паводзін, глыбіні інтэлекту.

Рэспубліканская гімназія-каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ўдзельнічае ў адраджэнні беларускай нацыянальнай культуры і мае аўтарытэт далёка за межамі Рэспублікі Беларусь. Высокі выканальніцкі і творчы ўзровень навучэнцаў адзначаецца на конкурсах розных рангаў.

Гімназія-каледж па праве можа ганарыцца вялікай колькасцю сваіх сусветна вядомых выпускнікоў. Усе яны некалі пачыналі свой творчы

шлях у яе сценах. Восі і цяпер, падчас вясновых канікул, навучальная ўстанова праводзіла штогадовы Дзіцячы музычны фестываль «Вясновыя сустрэчы-2007», сёлета па спецыяльнасці «фартэпіяна».

Дырэктар гімназіі-каледжа Андрэй Калядзіч адзначаў, што галоўная мэта гэтага цудоўнага праекта заключаецца ў выяўленні адораных дзяцей. Пераможцы конкурсу атрымаюць рэкамендацыі і змогуць тут вучыцца. Усяго ж у фестывалі прынялі ўдзел каля ста хлопчыкаў і дзяўчынак з усіх

рэгіёнаў Беларусі. На самай справе жадаючых знайшлося б нашмат болей, але, па ўмовах правядзення мерапрыемства, існуе ліміт удзелу ад музычных школ.

Андрэй Яўгенавіч зазначаў, што музычны фестываль «Вясновыя сустрэчы» — значная падзея для ўсёй рэспублікі, падобных праектаў існуе не шмат. У сталіцы сабраліся самыя таленавітыя юныя піяністы, якія падзяліліся на тры ўзроставыя катэгорыі: малодшая (7 — 9 гадоў), сярэдняя (10 — 11 гадоў) і старэйшая (12 — 14 га-

доў). У дні правядзення фестывалю ў гімназіі-каледжы ўладарыла ўзнёсла святочная атмасфера. Юныя дараванні прадэманстравалі свае таленты, не пакінуўшы аб'якавымі анікога. У выкананні маладых піяністаў гучалі творы розных стыляў і эпох. Пасля падвядзення вынікаў настаў час заслужаных ўзнагарод. Журы вызначыла лаўрэатаў і дыпламантаў кожнай узроставай катэгорыі, пераможцаў і ўдзельнікаў адзначылі дыпламамі і граматамі. Самыя таленавітыя дзеці, пераможцы конкурсу, атрымалі рэкамендацыі на працяг адукацыі ў гімназіі-каледжы.

Напрыканцы нашай гутаркі дырэктар, які, дарэчы, і сам з'яўляецца выпускніком гэтай навучальнай установы, пажадаў дзецям поспехаў. А пра гімназію-каледж, яго супрацоўнікаў і навучэнцаў сказаў так:

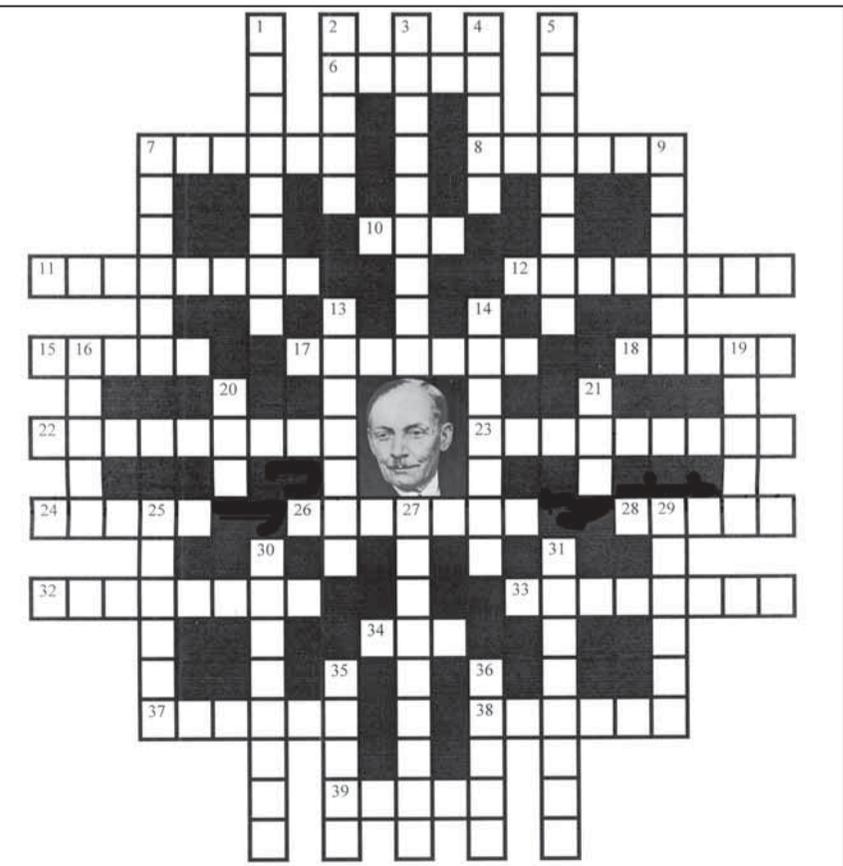
— Выдатна, што наша навучальная ўстанова мае свае унікальныя традыцыі. Наша мэта — захаваць набытае і знайсці новыя шляхі далейшага развіцця на сучасным этапе. Высока-прафесійны педагогічны калектыв, музычна адораныя дзеці з усёй краіны, атмасфера творчасці, разуменне значнасці настаўніцкай місіі, радысць ад яркіх поспехаў вучняў і выпускнікоў гімназіі-каледжа ствараюць адчуванне гонару. А разам з тым узнікае і пачуццё вялікай адказнасці за захаванне і развіццё высокаэфектыўнай сістэмы дзіцячай музычнай адукацыі, якая склалася ў гэтай унікальнай навучальнай установе. Я веру, што наперадзе нас чакаюць новыя творчыя здзяйсненні і вялікія поспехі.

**Кацярына
ХАДАСЕВІЧ-ЛІСАВАЯ**

На здымках: дырэктар гімназіі-каледжа Андрэй Калядзіч; удзельнік фестывалю (Раман Лазоўскі, г. Гродна); гімназія-каледж.

Фота аўтара

Крыжаванка

Правільныя адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 14 за 6 красавіка 2007 года

Па гарызанталі: 4. Мікуцічы. 6. Спадчына. 9. Устаў. 10. «Даль». 11. Караленка. 14. Швагер. 17. Стэфцы. 18. Кутчак. 19. Купала. 20. Истога. 23. Пісанка. 25. Карскі. 26. Мікола. 30. Каменская. 32. Раёк. 33. Парыж. 34. Якімовіч. 35. Канюшына.

Па вертыкалі: 1. «Кірмаш». 2. Талька. 3. Рыбак. 4. Мыслівец. 5. Край. 7. Альбуцкі. 8. Ралько. 12. Перапіска. 13. Штогоднік. 15. Лужанін. 16. Савіцкі. 21. Смалярня. 22. Цельшына. 24. Арэнда. 27. «Масква». 28. Галіна. 29. Лёсік. 31. Мары.

Па гарызанталі: 6. Літаратурны твор. 7. Сатырычны верш Янкі Купалы (1914 г.). 8. Французскі пісьменнік і грамадскі дзеяч. Пераклаў на французскую мову ўрыўкі з паэмы «Над ракой Арэсай», верш «Я не паэта». 10. Верш (1906 г.). Паводле жанру — філасофская элегія («Калыханы ветрамі...»). 11. Верш, напісаны ў Акапах у 1911 г. («Далёкай нялёгкай сцягань хадзьбой»). 12. Беларускі пісьменнік, аўтар казкі «Каваль Вяры-дуб» і інш. твораў. У 20—30 г. часта сустракаўся з песняром, прывясціў Купалу верш «Беларускаму баяну-Купалу». 15. «... і п'яўкі». Байка (1909 г.). 17. Вёска ў Валожынскім раёне — радзіма жонкі паэта У.Ф. Луцэвіч (дзявочае прозвішча — Станкевіч). 18. Верш, напісаны ў 1908 г. («Нашто чорныя мне бровы»). 22. Творы літаратуры, мастацтва і народнай творчасці, прысвечаныя песняру. 23. Беларуская актрыса-купалаўка, народная артыстка БССР. У спектаклі «Паўлінка» выконвае вядучую ролю. 24. Вялікі вершаваны лірыка-эпічны твор. 26. Верш, напісаны ў 1914 г. («На цябе, наша моладзь, надзея»). 28. Значнае дасягненне ў галіне літаратуры, мастацтва і інш. 32. Верш, напісаны ў Оршы (1918 г.). На музыку верш паклаў І. Лучанок. 33. Грамадска-палітычная і літаратурная газета. Выдавалася ў Мінску на беларускай мове ў 1919—20 гг., у якой упершыню друкавалася шмат твораў паэта. 34. Вялікае лісцавае дрэва з моцнай драўнінай. 37. Былы фальварак, з 1949 г. — в. Ручын Стаўбіоўскага раёна, дзе нарадзілася маці паэта Бянігіна Валасевіч. 38. Верш, напісаны ў 1907 г. у форме лірычнага маналoga, упершыню надрукаваны ў часопісе «Польмя», якому сёлета спаўняецца 85 год. 39. Верш, напісаны ў 1908 г. («Цягнецца ... За сахой крывой»).

Па вертыкалі: 1. Верш, напісаны ў 1906 г. («Ох, як гэта...»). 2. Верш, напісаны ў 1906 г., упершыню надрукаваны ў «Жалейцы» («Ці йду я вясёлай дзянінай»). 3. Беларускі паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы. Прысвяціў песняру вершы «Янку Купалу», «Лепшаму сыну зямлі беларускай» і інш. 4. «...сонца». Верш, напісаны ў 1905—1907 гг. пад уплывам паэзіі А. Кальцова. 5. Беларускі пісьменнік, крытык. Знаёмы з Янкам Купалам. Аўтар артыкула «Вясну радзіла восень», зборнікаў «Спадчына», «Безназоўнае». Называў Купалу волатам беларускай літаратуры. 7. Верш, напісаны ў Вільні ў 1911 г., упершыню надрукаваны ў «Нашай Ніве» ў тым жа годзе. 9. Паэма, напісаная ў 1906 г. Упершыню надрукавана ў часопісе «Чырвоны сейбіт» у 1926 г. 13. Беларускі пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы. Прысвяціў песняру вершы «Ляўкі», артыкулы «Паэт і жыццё», пісаў пра сувязь Янкі Купалы з Аршаншчынай. 14. Верш, прысвечаны старэйшай беларускай газеце, якой сёлета спаўняецца 90 год (1934 г.). 16. Верш, які належыць да пейзажных твораў паэта (1911—1912 гг.). Надрукаваны ў зборніку «Шляхам жыцця». 19. Белае поле, чорнае насенне, хто яго сее, той разумнее (загадка). 20. Абрэвіятура назвы. Адна са старэйшых газет на Беларусі, у якой друкаваўся паэт, і якой сёлета споўнілася 75 год. 21. Верш, напісаны ў 1921 г. («Бегаў ... па сцяне у чырвоным кафтане»). 25. Герой Сацыялістычнай Працы. У 1929—35 гг. старшыня камуны на асушаных землях Любанскага раёна, адзін з герояў паэмы «Над ракой Арэсай». 27. Верш, прысвечаны стварэнню літаратурнай арганізацыі «Маладняк» (1923 г.). 29. Вёска ў Лагойскім раёне, дзе пахаваны бацька Янкі Купалы, малодшы брат і сёстры. 30. Знойдзены рэч. 31. Навука, якая вывучае развіццё арганізма і законы спадчыннасці. 35. Вёска ў Валожынскім раёне, каля якой у фальварку бацькі Я. Купалы ўзліў у арэнду кавалак зямлі. 36. Першы друкаваны твор паэта, напісаны ў 1905 г. («Што я..., усе тут знаюць»).

Склаў **Лявонцій ЦЕЛЕШ,**
г. Дзяржынск